

שיעורים מהגאון רבי שלמה זלמן אולמן שליט"א

בהלכות יחוד

ע"ס שו"ע אה"ע סימן כב

כפי שנמסרו בחורף תשע"ב

עיה"ת מודיעין עילית ת"ו

מפתח הסעיפים

סעיף א.....	ה
סעיף ב.....	יא
סעיף ג.....	יג
סעיף ד.....	יד
סעיף ה.....	טו
סעיף ו.....	כה
סעיף ז.....	לד
סעיף ח.....	לה
סעיף ט.....	לח
סעיף י.....	מג
סעיף יא.....	מח
סעיף יב.....	נ
סעיף יג.....	נא
סעיף יד.....	נא
סעיף טו.....	נב
סעיף טז.....	נב
סעיף יז.....	נג
סעיף יח.....	נג
סעיף יט.....	נג
סעיף כ.....	נד

הדברים נכתבו לפי הבנת הכותב
תיקונים, הערות והארות יתקבלו בשמחה
אברהם י. נורדמן - 054-842 3817

שיעורים מהגאון רבי שלמה זלמן אולמן שליט"א

ע"ס שו"ע אה"ע סימן כב

איסור יחוד ועם מי אסור להתייחד

סעיף א

אסור להתייחד עם ערוה מהעריות בין זקנה בין ילדה שדבר זה גורם לגלות ערוה, חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו והבעל עם אשתו נדה, וחתן שפירסה אשתו נדה קודם שיבעול אסור להתייחד עמה אלא היא ישנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים, ואם בא עליה ביאה ראשונה ואח"כ נטמאת מותר להתייחד עמה^א

בגמ' בקידושין פ: א"ר יוחנן משום ר' ישמעאל רמז ליחוד מן התורה מנין שנא' כי יסיתך אחיך בן אמך וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית, אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו ואסור להתייחד עם כל עריות שבתורה, ובסנהדרין כא: וע"ז לו: אמרו להדיא שיחוד דאורייתא והביאו ע"ז הך מימרא דרמז ליחוד מהתורה וכו', וזה רמז ליחוד אבל המקור המפורש מקרא או מדרשה לאיסור יחוד בתורה לא נתגלה לך, וברור הוא שאין איסורו נלמד מלאו דלא תקרבו לגלות ערוה שנאמר בפר' אחרי מות, ואף שלהלכה נקטי' שלא זו כולל בתוכו כמה מיני קורבה כדלעיל ר"ס כ', מכל מקום איסור יחוד לא נמנה בין מיני קורבה אלו אף שביסודו הוא שייך לקירוב, ומדלא מצינו שיש מלקות על היחוד מוכח שלא תלינן איסורו בלאו דלא תקרבו שהוא לאו שלוקין עליו, ולא מצינו מי שציין מנין ילפי' לה מדאורייתא.

הבית שמואל סק"א עשה פלוגתא בין הראשונים אם איסור יחוד הוא מדאורייתא או לא, דהתוס' בשבת יג.^ב ד"ה מה והטור כתבו להדיא שיחוד אסור מן התורה, וברמב"ם שכתב שיחוד עריות הוא מדברי קבלה הבין הבי"ש שסבר שהוא מדרבנן^ג. ובביאור הגר"א סק"ד גם נקט כן בדעת הרמב"ם דכוונתו שאיסור יחוד עריות מדברי קבלה הוא כפשוטו וסבר דקרא דכי יסיתך הוא אסמכתא.

אמנם בגמ' בסנהדרין ובע"ז מפורש להדיא שיחוד עם העריות הוא מדאורייתא, ואין הכרח שהרמב"ם לא פירש שם כפשוטו, ודבריו שכתב שאיסורו מדברי קבלה היינו שמפי הקבלה ידעי' שאיסור זה הוא מדאורייתא דבלא קבלה זו אין מקרא וילפותא על זה, וגם מהלכה למשה מסיני לא שמענו איסור יחוד, רק מפי הקבלה

^א ובס"ב המשיך וכתב המחבר שדוד ובית דינו גזרו על הפנויה ושמאי והלל גזרו על הגויה, וכל זה הוא ל' הרמב"ם פכ"ב מהל' איסורי ביאה ה"א, ובה"ב סיים בזה שאיסור יחוד עריות מפי הקבלה, ובה"ג כתב שדוד ובית דינו גזרו על יחוד עם הפנויה ושמאי והלל גזרו על יחוד גויים, אבל השו"ע לא הוסיף כאן חומרת יחוד עריות ולא חילק בין דאורייתא לדרבנן, והו"ל לכלול כולם כאחד שאסור להתייחד עם כל הנשים דכן הוא להלכה וע'.

^ב וכ"כ רש"י שם בד"ה מה עיי"ש.

^ג וכתב הבי"ש דלכך אין מלקין אותו אלא מכת מרדות ע"ש, ובאמת גם להסוברים שהוא מדאורייתא אין מלקין אותו מדאורייתא דאינו לאו וקצ"ע.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף א

ו

אשמעי' שיש איסור דאורייתא על יחוד ערוה¹, ובמגיד משנה משמע שגם להרמב"ם איסור יחוד עריות הוא איסור תורה, והכי נקטי².

חייבי לאוין

עוד כתב בבית שמואל שבכלל עריות גם חייבי לאוין וכ"כ הפרישה, והחידוש בזה שלא רק חייבי כריתות שאיסורם הוא משום קירבה והוה ערוה עליה, אלא גם חייבי לאוין שאיסורם על פי רוב הוא משום קדושה נכללים באיסור זה ומשום שיחוד דאורייתא הוא על כל איסורי ביאה ולא דוקא על איסורים הבאים מחמת ערוה. ומה"ט חתן שפירסה אשתו נדה אסור ביחוד עמה כיון שנדה אסורה עליו בביאה, וה"ה כל פנויה שהיא נדה איסורה הוא מדאורייתא כשאר איסורי ביאה הנכללים באיסור זה, וגזירת דוד היא על הפנויה שאינה נדה, וממילא האינדנא שאין פנויות טובלות לנדותן רוב הנערות אסורות ביחוד מדאורייתא משום נדה.

אחותו

במשנה בקידושין פ: אמרו שאב עם בתו ואם עם בנה מותרים ביחוד, ובגמ' שם פא: אמר רב יהודה אמר רב אסי מתייחד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו, כי אמריתה קמיה דשמואל אמר אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה ואפילו עם בהמה וכו', ומסקינן דשמואל ס"ל שנחלקו התנאים אם מותר ביחוד עם קרובותיו. וביאור הדברים שבמשנה אין ההיתר עם אמו ועם בתו אלא ביחוד וחיידש רב אסי שלא רק יחוד שרי אלא גם לדור עמה, ויחוד עם אחותו לא נזכר במשנה שם וחיידש רב אסי גם בזה שיחוד עם אחותו שרי³, ופרש"י וז"ל מתייחד עם אחותו לפרקים אבל אינו דר תמיד ביחוד אצלה בבית עכ"ל, ושמעינן שאב עם בתו ואם עם בנה מותרים בדירה תמיד בבית אחד.

ולהלכה הרא"ש בסי' כד כתב שפסקו התוס' כרב אסי והאריך להוכיח דהלכה כרב אסי לגבי שמואל, ובבית שמואל תמה למה הרמב"ם והטור השמיטו יחוד עם אחותו שהתיר רב אסי⁴, וכתב דאפשר דס"ל שהלכה כרב

¹ א. ה. נראה שזו כוונת הב"י בריש הסי' שכ' של' רמז שאמרו בגמ' מוכיח שאיסור זה אינו מפורש בקרא, ולכן כתב הרמב"ם דברי קבלה שהוא קבלה על מה שאמרו שהוא דאורייתא, [ודלא כמי שכתב שהב"י למד להרמב"ם שהוא מדרבנן] עיי"ש בב"י ודו"ק.

² א. ה. ערוה שאסורות ביחוד מדאורייתא הם אשת אביו, אשת אחי אביו, אחות אשתו, אשת אחיו, בת אשתו מנישואין אחרים ובת בתה, חמותו ואמה, אם חמיו. כלתו בפשטות אסורה מדאורייתא, אולם מצינו להרש"ש בקידושין פא: על רש"י ד"ה מתייחד שהעלה בזה היתר, ובציץ אליעזר ח"ו סי' מ' פ"כ מאו' ח' מצא עוד מקורות לדבר. אחותו יש לה היתר כדלהלן, ובכלל זה אחותו מאביו (בת אשת אביו) עיי' הע' ז. אחות אביו ואמו דינם כאחותו כדלהלן הע' ו. בת אחיו ואחותו אינם ערוה ואין איסור יחוד דאורייתא וכ"כ בציץ אליעזר ח"ו סי' מ' פכ"א סוף או' ד', ועיי' שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב סי' קלז שכתב שיש בהם איסור חיבוק ונישוק מדאורייתא, וכנראה כוונתו כשהם נדות [או א"א] שאין בהם היתר חו"נ כמו באמו ואחותו, אבל לולי זה איך יהיה איסור דאורייתא של חו"נ במי שמותר להתחתן עמו, ואיך שלא יהיה נראה שאין ללמוד משם לענין יחוד שעיקרו הוא במי שהיא ערוה עליו והיינו לגבי ביאה, וכדכ' בשו"ת אה"ע ח"ד בסי' סה או' טז שאין איסור יחוד משום שמא יבא לידי חו"נ ולא אסרו רק במקום שיש לחוש לביאה, וא"כ ה"נ אין לאסור משום חו"נ כיון שאין איסור דאורייתא על הביאה.

³ א. ה. וקודם לכן היה אסור מגזירת דוד עיי' הע' ז, ובתוס' הרא"ש קידושין פא: ד"ה מתייחד יש משמעות שהיה אסור מדאורייתא, וההיתר הוא משום שאחר שכחלינהו אנשי כנה"ג לעיניה דיצה"ר אהני שלא יתגרה בקרובותיו והיינו אותם שהם ממשפחתו, כ"כ בתוס' רא"ש שם. וכתב באגרות משה אה"ע ח"ד סי' סה או' א' שמה"ט גם אחות אביו ואמו בכלל היתר זה ודינם כאחותו, וכ"כ בהערות מהגרש"א זיע"א בקידושין פא: מסביר שכוין שלא באה הקירבה על ידי נישואין הוי כאחותו. וברבינו ירוחם אדם וחיה נתיב כ"ג או' א' כתב ונראה דבשאר עריות אסור להתייחד, ודוקא לדור אבל לפרקים מותר להתייחד עם כל העריות הקרובות כגון אחותו ודודתו וכיוצא בהן, (וכוונתו מחמת קרובה והיינו אחות אביו ואמו ולא מחמת נישואין כמו אשת אח אשת אחי אביו וכדו'), והביא שהרמב"ם אסר יחוד עם כל הקרובות וכתב שכן נראה עיקר. ומבוארת דעתו לו"ד הרמב"ם שמה שאמרו בגמ' אחותו לאו דוקא וה"ה שאר קרובות מחמת קרובה מותר להתייחד עמו לפרקים, וכיון דלגבי אחותו הקילו למרות השמטת הרמב"ם י"ל שגם לגבי אחותו אביו ואמו, וכן דעת הרדב"ז ח"ז תשו' ל"ב ע"ש, ועיי' בציץ אליעזר ח"ו סי' מ' פ"כ מאו' ח' שהביא עוד ראיות לכל זה.

⁴ א. ה. בגליון מהרי"ל דיסקין על השו"ע (קובץ מוריה שנה כב גליון א-ב אלול תשנ"ח עמ' יב) כתב ליישב מה דהשמיטו הרמב"ם והטורש"ע דינא דרב אסי, דבסנהדרין כא: אמר רב יהודה אמר רב שדוד ובית דינו גזרו על יחוד פנויה לאחר מעשה אמנון ותמר, ואם אחותו מותרת ביחוד לא הועילה הגזירה ליחוד דאמנון ותמר דעדיין מותרים הם ביחוד מפני שהיא אחותו ומה תקנה היא על הקלקלה שנעשתה על ידם,

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף א

ז

אסי רק במאי דפליג על שמואל ולא במה שהוסיף על המתני', וכוונתו שבפירוש המשנה שהתירו יחוד עם אמו נחלקו רב אסי ושמואל, דרב אסי סבר שכו"ע מודו בה והוסיף שלא רק יחוד שרי אלא גם דירה, ושמואל סבר שיש מאן דפליג אמתני' והלכה כוותיה שאסור להתייחד עם אמו, ובהא קיי"ל הלכה כרב אסי לגבי שמואל וכדהוכיח הרא"ש, אבל בדין יחוד עם אחותו לא סמך רב אסי דבריו על משנה או ברייתא אלא הוא חידוש ידידה ובהא לא קיי"ל כוותיה, ועכ"פ נראה מדברי הבית שמואל שאף שאפשר שהרמב"ם^ה והטור לא התירו יחוד עם אחותו סמכין ע"ד הרא"ש^ט שפסק מימרא זו ויחוד עם אחותו מותר.

ושיעור היחוד, פשטות הגמרא מתייחד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו מתפרש שיחוד הוא רק יחוד ודירה הכוונה לינה עמה, ורב אסי התיר יחוד עם אחותו ואסר דירה עמה והיינו ללון עמה בבית, ועם אמו ועם בתו מותר אף ללון בבית, ובפסקי הרא"ש או' כד כתב מתייחד אדם עם אחותו לפי שעה ודר אפילו בקבע עם אמו, וכן הביא בבית שמואל מימרא דגמ', ומל' זו משמע שיחוד עם אחותו מותר רק אם שיעורו הוא מועט ויחוד עם אמו מותר אפילו אם הוא שיעור זמן מרובה והוא קבוע וכפשטא דגמ'.

ורש"י כתב מתייחד עם אחותו לפרקים ויש כמה אופנים להבין דבריו, דאפשר שכוונתו להיפך מסוף דבריו, דבאמו מותר לדור עמה תמיד בבית ובאחותו מותר לדור עמה לפרקים ולא תמיד, ולפרקים שכתב מתפרש כלפי שיעור זמן היחוד ולא החמיר כ"כ דדוקא לפי שעה מותר להתייחד עם אחותו ולא יותר, אלא פרק זמן הוא בכלל ההיתר כל כמה שאינו דר בקביעות. ואפשר לפרש שכוונתו במה שכתב לפרקים הוא שמידי פעם יחוד מותר, מה שאין כן עם אמו היחוד שמותר הוא תמיד עמה בבית, ולפי זה בשעה שהותר היחוד הותרה גם לינה כל שהוא פעם בפעם ולא בקביעות.

ובשו"ת אמרי יושר ח"ב סי' מג הסכים לדברי השואל שם שכוונת רש"י יחוד לפרקים הוא לשיעור זמן היחוד, ושיעור פרק הוא ל' יום ולכן התיר בעל האמרי יושר יחוד עם אחותו עד ל' יום דזהו בכלל לפרקים שכתב רש"י. ובשו"ת שבט הלוי ח"ה סי' רא או' ב' חלק על דבריו, וכתב שאפשר לפרש לפרקים שכתב רש"י שהוא על ההפסקה שבין היחוד כדי שלא יהא בקביעות, ומבואר שם מכל דבריו שמסכים השב"ח^ל שלינה עם אחותו מותרת ופליג על מהר"מ אריק רק אם יש ללמוד מדברי רש"י על זמן היחוד המותר, ואף שבגמ' היה אפשר לפרש שלינה אסורה בכל גווניו וכן נראה מדברי הבית שמואל, מכל מקום מרש"י נראה שלא החמיר כולי האי ומותר אף לינה, ובשב"ח^ל מסיק שעד ג' ימים מותר והיינו ב' לילות שרי דעדיין חשבינן ליה יחוד ולא דירה, וכן ההוראה למעשה שלא לדור יותר מב' ימים יחד^א.

וצ"ל דסבר רב שבכלל גזירת פנויה גם יחוד עם אחותו ופליגא אדרכ אסי, והביא שכן כתב המקנה פא: על רש"י ד"ה ודר עם אמו ע"ש. ואמנם עיי' בשו"ת ציץ אליעזר ח"ז סי' מה או' ב' שהסביר דברי המקנה הללו, שמדאו' יחוד עם אחותו מותר למרות שהיא ערוה עליו הוי דומה לאמו ובתו, ודוד גזר ע"ז מפני מעשה אמנון ותמר ואהני אנשי כנה"ג להוריד את האיסור שגזר דוד, והוא לפי מה שנקט שם ע"פ דברי הלבוש שעיקר היתר היחוד עם אמו ובתו הוא משום שצורת היחסים ביניהם הם יחסי אם וכן או אב ובת וצורה כזו אינה מביאה לידי הרגל עבירה, וכמו כן באחותו צורה זו שנתגדלו יחד כאחים היא כזו שאינה מביאה לידי עבירה ולכן מדאו' שרי, עיי"ש שהאריך, (וע"ש בסוף התשו' מה שהביא משו"ת עין יצחק אה"ע סי' ח' או' ה' בטעמיה דהרמב"ם שהשמיט התירא דאחותו, ומה שנו"נ בדבריו). ושמענין מינה שאחותו אינה אסורה מדאורייתא רק מגזירת דוד ובית דינו, ואחותו מאביו בכלל זה דהא תמר אחות אמנון מאביו היתה ולא היתה אסורה עליו ביחוד קודם הגזירה.

^ה ובפתחי תשובה סק"א ציין למשנה למלך בפ"א מהל' סוטה ה"ג (סוד"ה קינא) שהוכיח שהרמב"ם מתיר יחוד עם אחותו, והיא מההלכה שפסק שם וכן הוא בשו"ע סי' קעח סעי' ב' וס"ה שבעל שקנא לאשתו מאותם המותרים עמה ביחוד הוי קינוי, ומנה הרמב"ם בין המותרים הללו גם את אחיה, ושמענין מינה דסבר שאח עם אחותו מותרים ביחוד.

^ט והכי נקטינן, ולמרות שהרא"ש בסו"ד כתב לגבי יחוד עם אחותו שהמחמיר תבא עליו ברכה, הביאו החלקת מחוקק, מ"מ מקילים בזה.

^ז וכשמותר מותר גם אם היא נשואה. א. ה. עיי' מל"מ רפ"א מהל' סוטה שהעלה צד לגבי אמו ובתו שאם הם אשת איש אסורים ביחוד, ומסיק שביחוד עמם שרי גם אם הם נשואות, ומשמעות הדברים שם היא שה"ה באחותו שיחוד מותר בה הוא גם אם היא א"א כההיא דסוטה.

^א וכשדרים בבית אחד בלא יחוד אינו נחשב דירה דנימא שדר עמה בהיתר ואז אם אירע שנשארים לבדם הוי המשך של דירה ואסור אפילו מעט, אלא גדר הדבר שדרים אצל ההורים ועם כל בני הבית ולא עם אחותו בפרט, ולכן באופן שההורים ושאר בני הבית עוזבים את הבית

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף א

ח

וכמו כן לא נראה שאפשר להפסיק בין היחוד ולחזור ולהתייחד שוב, דעיקר הסברא שיחוד מותר ודירה אסורה הוא משום שמעט זמן של יחוד אינו יכול לגרום לעבירה באחתו, אבל דירה בקביעות מביאה למצב של קירוב הדעת ואסור, ואם כן גם אם יהיה הפסק מועט בין יחוד ליחוד עדיין קירוב הדעת קיים בזמן זה ויש המשך ורצף בין ב' זמני היחוד, הלכך לא יועיל הפסק כזה להפריד בין הזמנים ולעשותו כיחוד שלא בקביעות.

והיתר יחוד עם אחותו אפילו בעראי הוא במקום שמכירים אותם, אבל במקום שאין מכירים מצינים הפוסקים לדברי אבות דר"נ (ב, ב), הרי הוא אומר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה מכאן אמרו אל יתיחד אדם עם הנשים בפונדק אחד אפילו עם אחותו ועם בתו מפני דעת הבריות ע"כ², וממה שהזכיר בפונדק משמע שאף בעראי איתא להנהגה זו, כיון שצורה כזו שנראים שניהם יחד ודומה לאיש ואשה אינה ראויה³.

נכדים ונינים

בפתחי תשובה סק"ב הביא מהב"ח בריש הסי' דכל יוצאי חלציו דינם שוה, ומותר להתייחד עם נכדתו ונינתו. וה"ה איפכא יחוד של נכד ונין וזקנתו שרי, ואף דורות רחוקים יותר דלא מיגרי בהו.

יחוד במקום פיקו"נ⁴

נחלקו הראשונים האם דין יהרג ואל יעבור שנאמר על גלוי עריות הוא על איסור מיתה בלבד דהיינו ביאת איסור, או גם על איסורי לאו כמו חו"נ ואביזריהו הנלמדים מלאו דלא תקרבו, ולהלכה פסק הרמ"א ביו"ד סי' קנז ס"א שגם על איסור לאו דג"ע מחוייב למסור נפש ולא לעבור עיי"ש ובש"ך שם. ודנו האחרונים אם איסור יחוד הוא גם בכלל אביזריהו שמחוייבים למסור עליו נפש או לא.

בשו"ת שם אריה אה"ע סי' לג הבין בפשיטות שיחוד הוא בכלל אביזריהו דעריות ואסור להתייחד יחוד דאורייתא במקום פיקוח נפש, ובהגה' זר זהב על איסור והיתר הארוך ריש שער נט דן בדברי השם אריה ונראה מדבריו שתפס שאיסור יחוד אינו כשאר אביזריהו דעריות ואין למסור נפש כדי שלא להתייחד עם האסורה ביחוד מדאורייתא, וכן אמר בעל השבט הלוי שליט"א שלהלכה יחוד אינו בכלל אביזריהו שאסורים גם במקום פיקו"נ, והטעם הוא משום שבכל אותם איסורים הנובעים מעריות כמו חו"נ או כההיא דמי שהעלה לבו

מונין שיעור היחוד מעת שעזבו את הבית, וההבנה בזה היא שמה ששייך קירוב דעת ביחוד מרובה ודירה עם אחותו אינה אלא כשהם דרים לבדם ואין בדירתם עם בני הבית משום תחילת קירוב דעת של איסור שנחוש לו שיגמר ביחוד מועט. א. ה. וכ"כ באגרות משה אה"ע ח"ד סי' סה או' יא וע"ש שכ' צד חומרא בזה, וע"ע שם בס' סד או' ג'.

² א. ה. ז"ל ספר היראה לרבינו יונה אל תתייחד עם שום אשה אפילו בתך או אחותך ואפילו פנויה חוץ מאשתך ואפילו היא נדה ואמך עכ"ל. ובפשוטו הוא לפי המבואר כאן ע"פ אבות דר"נ שהוא מפני דעת הבריות, ועיי' שו"ת יגל יעקב אה"ע שלהי סי' יד שפירש דסבר רבינו יונה כר"מ בקידושין פא': שאמר לתלמידיו הזהרו בי מפני בתי, ובתי דוקא דלא הותר בקרא דכי יסיתך להדיא אבל אמו שהוא מפורש מן הילפותא להיתר ליכא מאן דאסר.

³ א. ה. הדברים נאמרו כלפי אחותו, ויל"ע אם גם בבתו שהוזכר באדר"נ הכי הוא וצ"ע. עוד יש לציין שבבנין יהושע שם פירש מפני דעת הבריות שחושדין אותו שאין הכל בקיאות בקרובותיו, וכדאי' בברכות מג': לא יספר עם אשה בשוק אפילו עם אשתו ועם בתו ואחותו לפי שאין הכל בקיאות בקרובותיו, ושם איירי שמקום שמכירים אותו ואין יודעים מי הם קרובותיו ויבואו לחשדו שעוסק עם נשים אחרות דאין כל אחד שמכירו מכיר מי הן קרובותיו ויסבור שאותה שמתעסק עמה אינה נמנית עליהם. אבל בההיא דאדר"נ הוא אף במקום שאין מכירין אותו ובהא מאי חששא איכא הא גם מי שיראה שמתעסק עם אשה למה יחוש שאינה אשתו או קרובתו וכשם שאינו מכיר אותו כך אינו מכיר קרובותיו, וראי' לזה דבאדר"נ לא הוזכרה אשתו לענין זה, [ועיי' יעב"ץ שם שנקט להלכה זו גם באשתו מטעם אחר עיי"ש] וצ"ע, (והרמב"ם פ"ה מהל' דעות ה"ז הביא גמ' דברכות רק לענין ת"ח, ומשמעות האדר"נ היא שהוא לכל אדם), ואי נימא שהסיבה היא משום שהצורה שנראית עליהם ממה שמתרחקים היא כמו שהם איש ואשה מובן שאין ראוי לנהוג כן וה"ט. ע"ע במדב"ר פרשה י' או' ח' שהביאו דרש זה מכאן אמרו אל יתייחד וכו' ועם חמותו, והרד"ל שם כבר העיר שחמותו אסורה לו ביחוד מדינא ומה טעם הוא זה מפני טענת הבריות, וכ' דמה"ט באדר"נ ליתא לחמותו.

⁴ ענין זה נמסר בסוף לימוד הל' יחוד פרשת בשלח תשע"ב.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף א

ט

טינה וכו' ואמרו ימות ואל יספר עמה אחורי הגדר שההנאה והמעשה הוא מהעריות גופא, משא"כ יחוד שמצד עצמו אין בו הנאה ממשית מעורה ואינו דומה אפי' להא דיספר עמה אחורי הגדר שההנאה היא מהסיפור עמה, רק הוא מצב מסויים העלול להביא לידי עבירה ולכן אסור להכנס למצב כזה, וכיון שאינו הנאת איסור רק גורם לאיסור אינו בכלל הני שם אביזריהו דעריות שיש בהם הנאה ממשית מעורה.

ולכן להלכה נקטי' שמי שנמצאת במצב של פיקו"נ וכגון יולדת הזקוקה להגיע לבית חולים מותר ליסוע עמה אף שאין אחר עמם והם במקום שהוא יחוד גמור, דיחוד אינו דוחה פיקוח נפש.

ומהאי טעמא נמי אם ארע בשבת שצריכה ליסוע לבדה ויהא יחוד בדרך אסור לאדם נוסף להצטרף לנסיעה זו כדי שיהא היחוד מדרבנן או מי שמציל לגמרי מיחוד כמו קטן קטנה וכל המתירים את היחוד [אם אינם נצרכים לה רק נוסעים כדי להציל מיחוד], כיון שהיחוד מותר באופן כזה אסור לחלל שבת כדי למנוע את היחוד.

ולהשם ארי' ודעימיה הסוברים שיחוד הוא בכלל אביזריהו שצריך למסור נפש ע"ז דנו האחרונים אם מותר לחלל שבת כדי להציל מיחוד וע"ז נסובה תשובתו של השם אריה שם, ונדון זה הוא שייך לדיני פיקוח נפש אם כשהותר פיקו"נ בשבת הוא גם עשיית פעולות שמצד עצמם אינם שייכות להצלה הנצרכת רק גורמות ומסייעות שתבא ההצלה.

ואף כי אין כאן מקומו רק יש לציין מ"מ לענין, דבטורי אבן רפ"ב דר"ה הק' אמתני' דאם אינן מכירין את העדים משלחים אחרים עמהם להעיד עליהם ואותם עדים מחללין את השבת, והא מדאורי' אף אותם שאין מכירים הם בחזקת כשרות וכל מה שצריך להעיד עליהם הוא מדרבנן ואינם יחללו שבת במלאכות דאורי' מפני תקנה דרבנן שלא לקבל עדות אלא מן המכירים, ותי' הטו"א שכיון שלאחר התקנה קידוש החודש תלוי ביד אותם המאמינים את העדים ואם לא יבואו להעיד עליהם לא יכלו לקדש ע"פ הראיה נמצא שהם נצרכים לעדות החודש שמחללים עליה שבת וגם הם יחללו כדי לקיים את הקידוש ע"פ העדים, ומדבריו חזי' שכל שמביא ומסייע לדבר שמותר לחלל עליו שבת מותר לחלל שבת גם על הגורם לכך, ולפי"ז יש היתר גם בפיקו"נ שכיון שאם לא יחללו שבת כדי למנוע את היחוד תמנע ההצלה מותר לחלל שבת כדי להביא את ההצלה שהיא עצמה דוחה את השבת.

עוד מביאים בהאי ענינא את קושיית המל"מ בס' פרשת דרכים (דרך החיים דרוש יט בתחילתו) אהא דנחלקו ביומא פג. גבי חולה שמאכילין אותו הקל הקל תחילה אם טבל קל מתרומה או איפכא, ולמה לא נצילנו גם מטבל וגם מתרומה ע"י שיתקן את הטבל ויפריש תרומה ואף אם נצרך לכל כמות הפירות הנמצאת שם יחזור ויערב את התרומה עם החולין דתרומה בטלה ברוב מדאורי' ואין איסור תורה לאכול את התערובת, ורק שעצם הביטול אסור מדרבנן דאין מבטלין איסור לכתחילה אבל כיון שהוא לצורך החולה נתיר לבטל איסור לכתחילה כדי להצילו מאכילת טבל או תרומה. ונאמרו כמה וכמה תירוצים על קו' זו¹⁰ וכמה הלכתא רבוותא איכא למישמע מכל תי' ותי'.

היעב"ץ בתשו' קלה הביא קושיא זו בשם אביו הח"צ וכ' ששאל שאלה זו לכמה ת"ח ולית נגר דיפרקיניה, וכ' היעב"ץ דתרומה שחזרה למקומה אינה בטלה שם אלא הדרא לטיבלה ואינה עושה דימוע, ועיי' שו"ת חת"ס יו"ד סי' שיט משכב"ז. והחזו"א דמאי טו, י, לא הסכים לדעה זו שתורמה שבטלה הדרא לטיבלה, ועל קו'

¹⁰ יש אומרים שביטול כזה שהציע המל"מ הוא איסור מדאורי', או משום שהוא ביטול יבש ביבש [נובי"ת יו"ד סי' מה] או משום שכל ביטול תרומה בחולין דאורי' מקרא דמשמרת תרומותי [שו"ת אבנ"ז סי' יח]. ובשו"ת שואל ומשיב (קמא ח"ב סי' ט) תי' שממון כהן אכתי קיימא ומפני זה ל"מ ביטול, ועוד האריכו האחרונים בזה.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף א

ו

המל"מ כ' החזו"א דאה"נ אם אפשר לבטל באופן שלא תהא התרומה ניכרת צריך לבטלה, והנדון הוא באופן שאי אפשר לבטלה כך דכדי לבטלה באופן מוחלט צריך לרסק או לחתוך את הפרי דק דק דאם לא רסקו כך לא אבדה טביעת עינו, ואם ירסקו כ"כ אפשר שיתמעט האוכל או שהחולה לא יוכל לאכלו ועל זה דנו אם טבל עדיף או תרומה, אבל אם אפשר להפריש ולבטל עדיף.

ומפורסם שמרן הגרש"ז אוירבאך זיע"א הק' להגאון מטשיבין זצ"ל על תירוץ היעב"ץ דאכתי אשכחן פתרי להפריש תרומה ולא תחזור לטבלה, דאפשר לחלק את כמות הטבל לשנים ולהפריש מכל חלק וחלק תרומה בפני עצמו ולערב את תרומת חלק אחד בשני וכך לא תחזור התרומה למקומה, והגאון זצ"ל אשתומם כשעה חדא^{טז} מגאונותו של הגרש"ז.

והמשנה למלך תירץ שם שרק איסור שנעשה לצורך החולה גופא כמו שחיטה ובישול בשבת ואכילת טבל ותרומה מותר לעבור עליו, אבל איסור שאינו נצרך לרפואת החולה רק כדי למנוע ממנו איסור חמור בהא אין היתר שאחר יעבור איסור קל כדי שלא יעבור החולה איסור חמור המותר לו כיון שלעבור על איסור זה אינו צורך החולה. ולדעתו זו אין היתר לעבור על איסור כדי להציל נפש אם אינו שייך באופן ישיר להצלה, ויש ללמוד מזה גם לגבי חילול שבת כדי להציל מאיסור יחוד שאסור כיון שהחילול שבת אינו נצרך לפיקו"נ רק להיתר צדדי ואסור, אם כי יש לחלק שבההיא דהמל"מ אם לא יעבור על איסור דרבנן של מבטל איסור לכתחילה יאכל החולה איסור חמור ויתרפא, אבל הכא שאם לא יחלל שבת הרי תמנע היולדת מנסיעה ותסתכן ואין לה אופן להתרפא אם לא על ידי הנסיעה אפשר שגם להמל"מ מותר לחלל שבת אף שאינו נוגע לעצם ההצלה.

^{טז} דניאל ד', שבת מז. יומא מד. ועוד.

סעיף ב

כשארע מעשה אמנון ותמר גזר דוד ובית דינו על יחוד פנויה ואע"פ שאינה ערוה בכלל יחוד עריות היא, ושמאי והלל גזרו על יחוד כותית, נמצא כל המתייחד עם אשה שאסור להתייחד עמה בין ישראלית בין גויה מכין את שניהם מכת מרדות האיש והאשה ומכריזין עליה הגה ודוקא בדוע שנתחד עמה אצל היא אינה נאמנת עליו ואפי' עד אחד אינו נאמן ומכל מקום במקום שנראה לבית דין לאיכא למיחש לאיסורא לריך להפרישן חוץ מאשת איש שאע"פ שאסור להתייחד עמה אם נתייחד אין לוקין שלא להוציא לעז עליה שזינתה ונמצאו מוציאים לעז על בניה שהם ממזרים

מדין תורה אין איסור על ביאת פנויה שאינה נדה, ואף להסוברים שיש בזה משום לאו דלא תהיה קדשה אין זה אלא בקביעות ולא בעראי, אבל ביאת נכרית יש בה סרך איסור מהתורה וקנאין פוגעין בו כידוע, ואפ"ה גזר דוד על יחוד עם הפנויה שאיסורה קל ולא גזר על הנכרית, ובבית שמואל סק"ב הביא מהפרישה א' שבבת ישראל איכא למיגזר טפי כיון ששייך בהם עריות משא"כ בנכרית אין בהם איסור ערוה דאף באשת איש דידהו לא הוי משום ערוה, ובט"ז סק"א הביא דוגמא על זה שיש איסור נדה בפנויה מדאורייתא משא"כ בגויה שאיסורם הוא מדרבנן לכן לא גזר דוד על יחוד עמם, והיינו דיחוד עם נדה הוא מדאורייתא ופנויה הוי קרוב לזה לכן שייך בה איסור טפי. וברור הוא שיחוד עם נדה הוא מדאורייתא כשאר עריות ולכן פנויה מגיל שעלולה לראות איסור יחוד עמה הוא מדאורייתא ולא מפני הגזירה, וצריך לזהר בזה מאד בפרט בתקופות השידוכים והאירוסין דאין כאן דיני דרבנן גרידא אלא איסור תורה.

מלקות על היחוד

בקידושין פא. אמר רב מלקין על ייחוד ואין אוסרין על הייחוד אמר רב אשי לא אמרן אלא בייחוד פנויה אבל בייחוד דאשת איש לא שלא תהא מוציא לעז על בניה מר זוטרא מלקי ומכריז, א"ל רב נחמן מפרהטיא לרב אשי מר נמי לילקי ולכריז א"ל איכא דשמע בהא ולא שמע בהא ע"כ.

דין מלקות דאיירי בסוגיא זו הוא על יחוד דאורייתא, ובע"ז לו: שהביאו גזירות דוד וב"ד ושמאי והלל לא הוזכרו מלקות ביחוד עם פנויה ונכרית, ועל זה כתב המחבר כאן שאותם מלקות שאמרו בקידושין על יחוד עם העריות הם גם על יחוד עם פנויה ונכרית והוא מהרמב"ם ריש פכ"ב מהל' איסור"ב, ומש"ה כתב בריש דבריו שיחוד זה הוא בכלל יחוד עריות וכוונתו שאין זה תוספת והרחקה לדין יחוד דאורייתא, אלא גזירה שיכללו פנויה ונכרית בדין יחוד ערוה וממילא גם המכת מרדות שלוקין על יחוד ערוה שייכת ביחוד עם שאר נשים.

ומלקות אלו אינם דאורייתא כמו שנתבאר שאף שאיסור יחוד הוא מדאורייתא אינו מפורש בתורה בלאו ועונש, ואין המלקות אלא מדבריהם, רק זאת יש ללמוד מדברי השו"ע שהביא דין מלקות אלו שאף שהאידנא אין נוהג דין עונשים ומי שעבר איסור המחייב מכת מרדות אין מלקין אותו, מכל מקום על היחוד מכין מכת מרדות, ונראה שמלקות אלו הם בגדר תקנה והרחקה מאיסור יחוד וכדי להפריש את העם מאיסור זה מלקין על העובר עליו שיהא ידוע חומר איסורו, ומלקות כאלו אפשר להלקות גם בזמן הזה.

מלקות באשת איש

ובגמ' לפי גיר' רש"י ס"ד דר"נ מפרהטיא שילקו ויכריזו ומסקינן דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא, ולדבריו יש ס"ד שגם על יחוד עם א"א לוקין, והרמב"ם לא גרס לדו"ד זה וכדלהלן ולדידיה אין גם ס"ד שילקו על יחוד

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ב

יב

עם אשת איש דכו"ע מודו בה לרב אשי. נמצא שכל המלקות הם רק ביחוד עם הערוה או עם פנויה ונכרית אבל על יחוד עם אשת איש אין לוקין דחיישי' שיצא לעז" על בניה" שמא זינתה והם ממזרים.

הכרזה

רש"י בגמ' פירש שמר זוטרא מלקי ומכריז הוא על יחוד עם אשת איש, דמלקי כדין כל יחוד ומכריז כדי שלא להוציא לעז על בניה, ומסקי' בגמ' שלא לעשות כן דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא, אבל על יחוד פנויה אין צריך להכריז שלא שייך בה לעז דאין לה בנים ורק לוקין על זה. אבל הרמב"ם פירש דברי מר זוטרא על פנויה, והיינו דרב אשי אמר שאין לוקין על יחוד עם אשת איש רק על פנויה, ומר זוטרא הוסיף בה דין שמלבד מלקות גם מכריזין עליה, ול"ג הרמב"ם דברי ר"נ מר לילקי ולכריז דאין ההכרזה על מה שלא זינתה ול"ש איכא מאן דשמע בהא ולא שמע בהא.

ולא נתבאר מהי ההכרזה להרמב"ם, ובפשטות ההכרזה על נתינת המלקות והוי אזהרה על פריצת גדר ואיסור יחוד.^ט

ובימינו אין בידינו להלקות ולא מלקין על היחוד ובפרט שצריך עדות על זה כדכ' הרמ"א ולא שכיח שיהא עדות כדין על איסור יחוד, אבל הכרזה לכאורה יש בידינו לעשות ומכל מקום לא שמענו שמכריזין על היחוד, ואולי גם על הכרזה בעיני עדות ולא שכיח כל כך, וכמו"כ מאחר ולדעת רש"י ורוב הראשונים ההכרזה היא רק אם מלקין על יחוד עם אשת איש ולא בכל יחוד, י"ל דסמכו על דעה זו ואין מכריזין כלל, ומכל מקום הא ודאי שצריך לנקוט בכל האמצעים למיגדר מילתא ולעורר ולהזהיר על זה שלא יבואו לידי מכשול.

^א. א. ה. כתב הב"ח באו"ב ובאו"ד שרש"י ס"ל שאותה אין מלקין משום לעז אבל אותו מלקין דלא שייך בו לעז דמאן ידע דבעבורה הוא נלקה (אא"כ בעלה בעיר שלא עבר על האיסור) וכן דעת המהרש"ל ביש"ש סי' כב והמקנה, והט"ז בסק"ז פליג עליה דודאי במקום שלוקין לוקין דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה עכ"ד, וק' דאם הטעם שאינה לוקה הוא משום לעז הרי ודאי ראוי לה שתלקה והיא מחוייבת בעונש רק שבניה אינם צריכים להענש על ידה ולכן אין מלקין אותה מחמתם ורק האיש שאין בו לעז נענש כראוי לו מעיקר הדין וא"כ שוים הם לעונש ויש פטור לגבה וצ"ע.

^ב. א. ה. הט"ז סק"ז כ' שס"ל לרש"י שאם אין לה בנים לא שייך לעז ומלקין את שניהם ע"ש, ונראה שהבין שהחשש ללעז הוא משום בניה שיש לה כבר שמא נולדו באיסור אבל על מה שיהיו לה אח"כ לא חיישי' ללעז כיון שהכל יודעים שלקחה על מה שנתיהדה ולא תשוב עוד לכסלה וודאי מבעלה הם, ובישועות יעקב סק"ב תמה שנעלמו מהט"ז דברי הריטב"א המפורשים בדף פא. ד"ה מלקין וז"ל וקיי"ל דאין מלקין על יחוד אשת איש ידועה אפי' בעדים ואפילו בהכרזה דמשום יחוד מלקין ליה דילמא איכא דשמע במלקות ולא שמע בהכרזה ואתה מוציא לעז על בניה שיש לה עכשיו או שיהיו לה לאחר מכאן עכ"ל, ולהדיא חזי' שהמלקות הוא גם משום בניה שלאחר מכן שעליהם גם שייך לעז. ואמנם עיי' בפני יהושע פא. ד"ה אמר רב שגם הבין שאין לעז כ"כ בבניה שלאחר מכן אלא שאין מלקין משום שכל המלקות הם מדרבנן לא פלוג רבנן בתקנתם, וגם לדידיה קשה מהריטב"א שכתב שמלקין גם משום בניה שלאחר מכן, ואולי אפשר לומר דהא כל מה שאין לעז לגבי בניה שלאחר מכן לדעת הט"ז ופני יהושע הוא משום שכשנודע שעברה עבירה חיישי' שמא כל בניה שכבר יש לה בעבירה נולדו לה, ואם לקחה על עבירתה לא חיישי' שתעבור שוב על איסור שכבר נענשה עליו ואין יוצא לעז על בניה שנולדו לה לאחר שלקחה, אבל שייך שיצא לעז על בניה השייכים לעבירה ולכן גם אם אין לה בנים כשלוקה אבל היא מעוברת או שנולדו לה זמן קצר לאחר העבירה יתכן שיצא לעז על אותם בנים, ואם כן יש לדחוק שכוונת הריטב"א היא על אותם בנים שיהיו לה לאחר מכן ושייך עליהם לעז שנולדו בעבירה קודם שלקחה ולא משום בנים שנולדו לאחר זמן מרובה, ואם כן אם אין לה בנים וחזינן שלא יהיו לו מחמת עבירה שעברה גם לדידיה לוקה ועיי'. ועוד יתכן לומר שכוונת הט"ז היא לאשת איש שלא שייך שיהיו לה בנים כגון איילונית או זקנה. ועיי' בהערות החזו"א שבסוף ס' אביעזריה הל' איסור"ב ונראה מדבריו שם שאם אין בעלה בעיר והיא איילונית לוקה על זה, ורק אם בעלה בעיר אין כאן עבירה של מלקות אלא הרחקה בעלמא לדעת רש"י ואין לוקין על זה גם בהיא איילונית או הוא סריס עיי"ש.

^ג. א. ה. בחלקת מחוקק סק"ג כתב גם להרמב"ם שההכרזה על הפנויה היא לטובתה, והיינו שמכריזין שהמלקות היו על היחוד ולא שזינתה, ולכאן לפי"ד אפשר שגרס הרמב"ם גם את דברי רב נחמן שם ותשובת רב אשי שלא להלקות כלל דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא, וכ"נ כוונת תוס' ר"י הזקן שכתב דלהרמב"ם מלקין פנויה על היחוד ומכריז שמשום יחוד הוא, מר נמי לילקי ולכריז גבי אשת איש עכ"ד, ולפי"ד אין שינוי בגיר' רק בפירושה ואפשר לפרש שאותה הכרזה שמכריזין על א"א היא ההכרזה שמכריזין על פנויה, ומש"כ שמשום יחוד הוא כוונתו הכרזה על המלקות שהם משום יחוד ולא משום איסור ולטובתה כהח"מ, והגר"א כאן ובגמ' כ' שהרמב"ם ל"ג לה וע"כ שאין ההכרזה שייכת למלקות אלא הכרזה היא מלבד המלקות, ולפי"ד צ"ל שגם ההכרזה היא כדי להודיע על העבירה ולא לטובתה, וכ"כ בערוך השלח ס"ג שההכרזה היא כדי לביישן ועיי'.

סעיף ג

וכל אשה שאסור להתייחד עמה אם היתה אשתו עמו הרי זה מותר להתייחד עמה מפני שאשתו משמרתו, אבל לא תתייחד ישראלית עם הכותי^א ואע"פ שאשתו עמו

במשנה קידושין פ: יש היתר להתייחד עם ב' נשים בזמן שאשתו עמו, והוסיפו ע"ז וישן עמהם בפונדקי מפני שאשתו משמרתו. ובתוס' שם דנו אם דין זה שאשתו עמו מהני לב' נשים הוא אליבא דכו"ע או רק לר' שמעון דמתני', ומכל מקום להלכה נקטי' כהאי מ"ד שבזמן שאשתו עמו מותר להתייחד עם ב' נשים, וזה היתר מפורש שמצינו שהוא משום שיש שומר על היחוד, דכשאשתו עמו תמנענו מלעבור על איסור או שמצד עצמו הוא בוש הימנה ולא יבא לידי עבירה.

וממה שחזרו במשנה על היתר זה ואמרו שישן עמהם בפונדקי שמעי' ששמירה זו של אשתו עמו אינה רק בזמן שהיא ערה, אלא אף כשישנה הוי שמירה ומותר להתייחד עם ב' נשים ואף ללון עמהם כשאשתו עמו. ודין זה שאף בישנה הוי שמירה הוא דין מיוחד באשתו ולא בשאר שומרים, דבשאר שומרים כמו אם ובת למאן דס"ל שמהני להיות שומרים על היחוד וכמו שיתבאר להלן, אין זה רק אם הם ערות אבל בישנות לא מה שאין כן באשתו מהני בכל גווני.

ועיקר הטעם הוא שכשאשתו עמו אין יחוד בסביבתה בגדר של גורם לגלות ערוה, כי צורת האדם והנהגתו היא באופן אחר מפני שאשתו שם ולא הוי בגדר יחוד עם אשה אחרת כשאשתו נמצאת שם, ומש"ה צורת השמירה היא קלה יותר באשתו מאשר בשאר השומרים שמצינו על היחוד, ובאופן שהיא נמצאת בסביבת הבעל אף שאינה לידו ממש גם הוי שמירה מספקת, ולכן אם אינה באותו חדר^ב או אפילו יצאה מהבית לכמה רגעים לשכנים או למכולת סמוכה וכיו"ב עדיין שמירתה שמירה ומותר להשאר עם אשה נוספת שנמצאת שם, ומוכן א"כ למה נמנה היתר זה של אשתו עמו בנפרד מכל השומרים והמותרים ביחוד, דבאשתו עמו הוי שמירה גם באופנים שאצל שאר שומרים ל"מ.

ובמאירי שם על המשנה כתב בהיתר לינה בפונדקי, שאשתו משמרתו ששנתה מתנדדת מאימתה של זו שאין האשה מתקנאה אלא בדרך חברתה עכ"ד, ויש מפוסקי זמנינו^ג שלמדו מדבריו שהדבר תלוי במציאות האפשרות שלה לשמור על היחוד, ואם אינה יכולה לשמור כגון שנטלה כדורי שינה וכדו' אסור להתייחד עם אשה נוספת, אמנם מדברי הפוסקים שהביאו הלכה זו לא משמע שדברי המאירי הם עיקר הטעם להיתר^ג, אלא

^א א. ה. (עיי' סי' קטו בהג"ה ס"ו וביאור הגר"א או' יט דא"א עם הנכרי הוא דאו').

^ב אולי גם זה אפשר ללמוד מהמשנה של ישן עמהם בפונדקי, שאף שאין אשתו באותו חדר רק באותו פונדק מותר לישן עמהם מפני שאשתו משמרתו.

^ג שו"ת שבה"ל ח"ה סי' רא או' ד'. א. ה. עיי' עוד בשו"ת ציץ אליעזר ח"ו סי' מ' פ"ג או' ה'.

^ה א. ה. אכן בעזר מקודש בשלהי דבריו בסעי' ה' נראה שהבין ששמירת אשתו היא רק עמו ממש, וגם בישנה מסתפק לומר שלא תועיל שמירתה ונטה להתיר רק משום שאין שנתה גמורה בכדי שלא יחוש מפניה, ולפי"ד יש צד איסור כשאינו חושש מפניה כלל, ובבית שמואל בסוף הסי' גם כתב כן שאם היא בעיר מהני משום שבכל עת תבא אליו ושייך לומר היא משמרתו, אבל לכא' אין מדבריו רא' להכא ששם בא להתיר אם נמצאת בעיר ולזה צריך היתר שחושש שמא תבא אצלו, משא"כ כאן שהיא נמצאת במקומו ורק אינה רואה בכל רגע וגם אם היא ישינה נוכחותה מורגשת כאן ואין ההיתר דוקא מפני שמירתה אלא משום עצם המצאותה כאן, ועיי' עוד בפני יהושע ע"ד התוס' פ: שכתב שאם אשתו עמו מהני אף בדרך דאם תצא לצרכיה אכתי מירתת ועוד שלא תניחנו להתייחד אלא תקחנו עמה, ולטעמו הראשון נראה שכל שהיא במקומו אף שיצאה לצרכיה שמירה הוי ומירתת לעבור עבירה למרות שאינה עמו ממש [וכ"כ בבית משה סק"ט], וכן כ' שם לענין שינה דמירתת טובא ובא להתיר גם כשאשתו ישינה טובא ע"ש.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ג ד

יד

כמו שנתבאר שכשאשתו עמו זהו אופן שונה של הנהגה מאשר כשאינה עמו ולכן גם אם היא בודאי ישנה נחשבת לשומר מספיק ואין כאן חשש שיגרם גילוי ערוה כשהיא במחיצתו^כ.

ועיי' להלן סוף סעי' כ' עוד בדין אשתו משמרתו.

סעיף ד

אין מוסרין תינוק ישראל לגוי ללמדו ספר וללמדו אומנות

כתב בבית שמואל סק"ז שאפילו במקום וזמן שלישראל מותר להתיחד עם הנכרי דלא חיישי' לשפ"ד, אין מוסרים להם קטן כי שמא ימשך אחר מינות. אמנם הרמב"ם הביא הלכה זו בין הלכות יחוד וכ' טעם שהם חשודים על משכב זכור, ומשמע שהוא עיקר הטעם דאי משום מינות אינו שייך לכאן.

ובחלקת מחוקק סק"ו הביא גם דברי הרמב"ם וביאר שהגויים מוזהרין על הזכור, ונראה מדבריו שהוא כעין לפני עוור כלפי הנכרים^כ, אך ל' הרמב"ם שכולם חשודים על משכב זכור משמע יותר שהוא תקנה מפני התינוק והפירצה שבזה ולא כ"כ מפני איסורם של הנכרים.

^כ א. ה. ונסתפקתי לפי זה אם גם כשנועל את הדלת ואשתו בחוץ מהני, כיון שעצם זה שהיא נמצאת במקום ובפרט אם היא רואה ויודעת בכניסתו לחדר אף שנעל בפניה מכל מקום אין זה צורת יחוד, ואף לדעת החכמת אדם שבעלה בעיר ל"מ כשנתן לה רשות להכנס עמו לחדר הכא שרי, דלעולם הקירבה והרצון לעבירה מתחיל מהאיש ואם מתיחד עמה ברשות בעלה לגביו יש רצון והרגשת יחוד ויכול לפתותה לידי עבירה, אבל כשהוא נכנס ברשות אשתו אין משמעות ליחוד לגביו כיון שאשתו במקומו וממילא לא יבא לידי פתוי ועבירה והיא לא תמשך אחריו וע', ואם אפשר להקל בדבר אשכחן פתרי לחדרי רנטגן וכדו' שגם אם אשתו אינה יכול להכנס יועיל כשנמצאת מעבר לדלת והוא נכנס לשם בידיעתה וברשותה, דכולי האי אין בלבו לעבור עבירה ולא הוי יחוד וצ"ע.

^כ א. ה. בקובץ מוריה שנה כב גליון א- ב אלול תשנ"ח עמ' יד הביאו כת"י מהרי"ל דיסקין שעמד ע"ז, ותוכן דבריו לפי המבואר שם הוא שכלפי הקטן עצמו אין איסור למסור לנכרי כיון שישאל אפילו קטנים אינם חשודים על משכב זכור, ואם כן אין לאסור למסור את הקטן לנכרי מצד עבירת הקטן דאין כאן ספיה בידים או חשש שמא הוא יעבור על איסור, ורק יש לחוש שמא הנכרי עצמו יאנוס את הקטן ואין על הקטן איסור בזה רק על הנכרי ולכן כתב החלקת מחוקק שיש איסור משום שמכשיל את הנכרי, וסיים מהריל"ד שבשבת יז: משמע שיש איסור גם לגבי קטן ישראל ומש"ה גזרו על הנכרים טומאת זיבה שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצל עכו"ם ול"מ שם שהאיסור והגזירה הוא משום העכו"ם רק משום התינוק הישראלי, וא"כ יל"פ דברי הרמב"ם כפשטם משום חשש לתינוק ישראל שיבא אצל הנכרי ולא משום לפני עור של הנכרי.

סעיף ה

לא תתיחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם, וכן לא יתיחד איש אחד אפילו עם נשים הרבה הגה וי"א לאשה אחת מתיחדת עם שני אנשים כשרים אם הוא צעיר וסתם אנשים כשרים הם חזל אם הם פרוצים אפילו עם עשרה חסור, וכל זה צעיר חזל כשזה או כלולה אפילו צעיר צעירן שלשה אפילו ככשרים, ויש מחזיקין איש אחד עם נשים הרבה אם אין עסקו עם הנשים

במשנה פ: אשה אחת מתיחדת עם שני אנשים, ובגמ' אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו בי עשרה נמי לא, ובגמ' פא. רב ורב יהודה הוו קאזלי באורחא הוה קאזלא ההיא איתתא קמייחא א"ל רב לרב יהודה דל כרעך מקמי גיהנם, א"ל והא מר הוא דאמר בכשרים שפיר דמי א"ל מי יימר דבכשרים כגון אנא ואת, אלא כגון מאי כגון רבי חנינא בר פפי וחביריו ע"כ.

מח' רי"ף ורמב"ם בסתם אנשים

הרמב"ם פכ"ב מאיסור"ב ה"ח כתב וכן לא יתיחד איש אחד אפילו עם נשים הרבה, ולא חילק בין כשרים לפרוצים, וכתב המג"מ שפסק הרמב"ם דברי רב להלכה דכשרים שמותרים ביחוד ב' אנשים ואשה אחת הם רק כגון רב פפי וחביריו ולדידן לית לן כשרים כמותם¹² וכל שני אנשים אסורים להתיחד עם אשה אחת¹³, וכן פסק המחבר כאן שאין היתר לאשה אחת להתיחד עם שני אנשים ואין חילוק בין כשרים לפרוצים.

הרי"ף פסק מימרא דרב להלכה שבכשרים שרי וכן דעת רוב הראשונים, ומה שלא רצה רב להתיחד עם אותה אשה בדרך הוא ממדת חסידות שלא היה מחזיק עצמו בכשר אבל לדינא שרי כל שלא הוחזקו בפריצות, והרמ"א פסק כדעה זו שאשה אחת עם שנים כשרים שרי.

להלכה מקובל שלבני ספרד הפוסקים כהמחבר אין היתר לשום אדם, ולהנהיגם כהרמ"א כשרים מותרים ופרוצים אסורים.

כשר ופרוץ

באחד כשר ואחד פרוץ לדעת הרמ"א נחלקו קמאי, דעת היש"ש בקידושין פ"ד סי' כא להיתר כיון שהכשר לא יעבור עבירה לפני הפרוץ וממילא הפרוץ לא יעבור לפני הכשר, ובמקנה בדף פ: ד"ה עוד י"ל מבואר דכה"ג הוי שמירה לפרוץ ולא לכשר ואסור, וכן כתב בבית מאיר כאן¹⁴. וההכרעה בזה היא לאסור לכתחילה, אבל אם נמצאים בכזה מצב סמכין ע"ד מהרש"ל להקל.

¹² א. ה. עיי' משנה למלך פ"ה מהל' סוטה ה"ג בתחילת הדברים שכ' שגם להרמב"ם אינו מעיקר הדין, אלא ס"ל שרב מחמיר על עצמו היה, ולדידן נמי יש להחמיר שאין אנו כשרים כרב ע"ש.

¹³ א.ה. הרמב"ם בפ"ב מהל' אבל ה"י פסק שתינוק שמת כל ל' יום דסגי ליה לקברו בג' אנשים, נקבר באשה אחת ושני אנשים אבל לא באיש אחד ושתי נשים מפני היחוד, וכ"פ בשו"ע יו"ד סי' שנג ס"ד והוא כרבנן דאבא שאול בקידושין פ:; והק' בכס"מ בפכ"ב מהל' איסור"ב ה"ח דלהרמב"ם לדידן גם אשה אחת ושני אנשים הוי יחוד והיכי שרי, ותי' שהרמב"ם לא אסר שני אנשים ואשה אחת רק בבית שאין פתח פתוח לרה"ר אבל התם לא מיירי ביחוד ממש ע"כ, וזה חידוש גדול לדינא שסתם אנשים אסורים רק בבית ולא בדרך או בשדה. ובלחם משנה בהל' אבל שם תי' דביחוד כה"ג של אשה אחת עם שני אנשים שאינו יחוד גמור כאיש אחד עם שני נשים כו"ע מודו דאמרי' בשעת אבילות תביר יצריה וסמכי' להקל, וכע"ז תי' המגיה בדפוס ברדיטשוב הו"ד בספר הליקוטים ברמב"ם מהדור' פרנקל, ויתבאר לפי"ד המל"מ בהע' לעיל שסתם אנשים הוא חומרא לדידן ואם כן מקילינן ביה במקום האפשר, משא"כ איש אחד ושתי נשים שהוא מעיקר הדין לא הקלו גם בשעת אבילות.

¹⁴ א. ה. וכ"כ בשו"ת שב יעקב ח"ב סי' יט שכשר ופרוץ אסור משום שאם הכשר יצרו תוקפו אינו בוש מפני חבירו לפי שהוא פרוץ ויסכים גם הוא לעבור עבירה, ומה"ט כ' היתר לכשר עם נכרי כיון שגם אם יצטרע תוקפם אינם מפקירים עצמם בפני נכרי אף שגם הוא וודאי יסכים לעבירה מ"מ חוששים הם שמא יפרסם הנכרי ויגלה הדבר ע"ש. ומבואר שיש ה"ת שגם האיש וגם האשה מסכימים לעבור עבירה ומכל

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ה

טז

הגדרת פרוץ

גדר פרוצים הוא כל מי שענין זה של קדושה וקירבה קל בעיניו. ומש"ה נקטו הפוסקים שאותם הקוראים עיתונות זולה שעוסקת בענייני פריצות, וכן הצופים בתדירות בכל סוגי המדיה הקיימים ללא פיקוח ובקרה, ובכלל זה הנחשפים לתכנים שאינם ראויים ע"י מכשירים סלולריים נעשה ליבם והרגשתם קלה בדברים אלו והם פרוצים לענין זה, כיון שמרוב הרגל נעשית דעתם קלה ורגשי הבושה נחסרים מהם ועלולים לבא בקלות יותר לידי עבירה^{כט}.

אשתו של אחד מהם שם

אם אשתו של אחד מהאנשים עמו מותר להתיחד עמו, דין זה אינו מפורש והרמב"ם למד שהיתר זה של אשתו עמו מהני בב' אנשים ואשה אחת כמו שמהני באיש אחד ושתי נשים, ומשמע בב"י שדין זה נרמז במשנה, דברישא אמרי' לא יתייחד אדם עם שתי נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים, ויחוד זה של אשה אחת עם שני אנשים הוא דוקא בכשרים כמו שאמרו בגמ', ועל כל זה אמרו בהמשך המשנה שאם אשתו עמו מותר, ונראה שהיתר זה הוא על כל דיני המשנה הן שתי נשים ואיש אחד והן ב' אנשים ואשה אחת כשאין להם היתר מצד עצמם והיינו בפרוצים, ומשם נלמד שאשתו עמו מועיל בכל מקום ולהרמב"ם הוא היתר הנצרך לכל האנשים האידנא דלית לן כשרים, ולהרמ"א הוא לדידן בפרוצים.

ודבר פשוט הוא שכל מה שמועיל אשתו של אחד מהם שם הוא משום שהיא משמרתו, וגם פרוץ נשמר על ידה, אבל באותם שמתאספים אדעתא דהכי ואין אשה משמרת על בעלה ולא להיפך^ל, אין בהם אשתו משמרתו והיחוד שם אסור גם לכמה אנשים ונשים.

מח' הטור והרמב"ם

בטור (עמ' ריג) הביא דברי הרמב"ם שאם אשתו של אחד מהם שם כולם מותרים ביחוד, והקשה עליו דאשתו שם מהני לבעלה שלא יהא איסור יחוד, אבל אכתי איכא למיחש לשאר הנמצאים שם שאין להם שמירה זו, ומשמע שדעת הטור כן היא דלא מהני אשתו של אחד מהם שם להציל על כולם רק על בעלה והשאר אסורים.

בב"י תירץ על קו' הטור וז"ל י"ל דכיון דאשתו של זה לא תזנה מפני בעלה שהוא שם, חבירתה ג"כ לא תזנה שתירא שזאת ובעלה יגלו סודה עכ"ל, הביאו הבית שמואל סק"ח. ומבוארת דעת בב"י שכל שיש באותו יחוד אשה אחת שלא תזנה אין כאן יחוד דשאר הנשים בושות ממנה ולא יבואו לידי עבירה^{לא}.

יש להעיר על תירוצו של הב"י, דעיקר קושית הטור היא על שאר האנשים הנמצאים שם שאין להם שמירה כמו אותו שאשתו שם, והבית יוסף העמיד תירוצו על שאר הנשים ששם, ולכאור' הו"ל לתרץ שכיון שבעלה של אותה אשה לא יזנה מפני שאשתו משמרתו גם שאר האנשים לא יזנו מפני שהם בושים ממנו, וכל מה שמצינו

מקום לא יעשו כן מיוחד שמה יתגלה הדבר ומעמידים יצרם ע"ז, ואם כן אולי גם לדעת מהרש"ל אפשר לומר שסבר שגם לכשר יש שמירה כשהוא עם הפרוץ דסו"ס אינו חפץ להתבזות ולצאת מכשרותו בפני הפרוץ, ולכן גם אם יודע שהפרוץ יעבור עבירה עדיין לא יעשה כן בפניו, ושייך להעמיד עצמו מפני יצרו כדמצינו בחששות של שמה יתגלה הדבר, וכשם שסמכי' ע"ז כדי להתיר כשר ונכרי ה"נ סמכי' ע"ז בכשר ופרוץ, אם כי כמובן יש חילוק בין הדברים דבנכרי גם היא מונעת עצמה מעבירה מפני חשש זה משא"כ בישראל, אבל עיקר הסברה קיימא בתרומיהו ועיי'.

^{כט} וזו כמעט הנ"מ היחידה להלכה בעניינים אלו של תקשורת לא ראויה, ויש בזה נפק"מ גדולה גם בין אנשים שומרי שבת ושאר מצוות שאם יש בביטחם או במקומות העבודה אפשרויות צפיה נרחבות, אסור להתייחד עמו ואפילו עם עשרה מהם דהו פרוצים לענין זה.

^ל כההיא דקידושין עא' : אלא אמר רב אבהו אלו בנ"א וכו'.

^{לא} א. ה. בפרישה ס"ק יא הביא בשם מהרש"ל ליישב קו' הטור דמאחר שאשתו משמרתו אם כן האחרים יתביישו ממנו מאחר שהוא ודאי לא יעשה כמותם עכ"ל, וכ"נ כוונת הגר"א בסק"ט, והיינו שהטעם הוא משום שהאיש שמור מעבירה ומהני שמירתו לכל האנשים, וההבנה בזה היא שגם בפרוצים עיקר החיפוי והחשש לעבירה הוא משום פעם זו ולא משום חיפוי לפעמים אחרות, ועיי' בהע' לג להלן שבב"י חזי' שאינו כן. ויש לדון אם יהא בזה נפק"מ לענין שמירת אמו ובתו.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ה

יז

שבכמה פרוצים יש איסור הוא משום שאינם בושים זה מזה כמו שאמרו בגמ' פ. דמיחברי בי עשרה וגנבי כשורא ולא מיכספי מהדדי, והכא שאחד מהם אינו יכול להשתתף עמם בעבירה גם הם לא יחטאו. וצריך לומר שיש חילוק בין אנשים לנשים, דכשאסרו יחוד של כמה פרוצים עם אשה אחת או יותר אינו רק משום שאינם בושים זה מזה בשעת היחוד, אלא מעצם היותם פרוצים ועלולים לעבירה בכלל יש לחוש שלא יבשו זה מזה, ומה שאחד מהם ימנע מעבירה באותה שעה לא יגרום בושא לאחרים שמא יגלה סודם דסו"ס פרוץ הוא ואינו מחשיב עוון זה לחמור כ"כ, (ואפשר שאף יהיב דעתיה שבפעם אחרת גם הם לא יגלו סודו אם יעבור איסור), מה שאין כן בכמה נשים אף שנשים דעתן קלה ומטעם זה אסור להתייחד עם שתי נשים, אין זה רק אם שייך לעבור על האיסור באותה שעה, אבל אם בשעת היחוד אחת מהן לא תעבור על האיסור גם האחרות לא יעברו (ואין לחוש בהו לזמנים אחרים וכיו"ב) כיון שאין הם שייכות לעבירה כ"כ כמו באנשים.

והנה, רש"י במשנה כתב טעם שלא יתייחד איש עם שתי נשים, מפני שדעתן קלה ושתייהן נוחות להתפתות ולא תירא זו מחבירתה שאף היא תעשה כמותה עכ"ל, והריטב"א כתב מפני שהנשים דעתן קלה עליהן ומחפות זו על זו ולא מיכספי מהדדי עכ"ל, ומבואר לרש"י שהאיסור תלוי באפשרות של שתי הנשים לעבור עבירה ולכן במקום שאחת מהם לא תעבור השניה יראה ממנה וגם היא לא תבוא לידי איסור^ל, ולהריטב"א בין שתי נשים אין בושא ולפי דבריו גם אם אחת מהן לא תזנה עדיין אין זה סיבה שחברתה לא תזנה כיון שאינה בושא ממנה ואינה יראה שמא תגלה לאחרים שעברה עבירה.

ואפשר לתלות מח' הרמב"ם וטור בהבנת הראשונים, דהרמב"ם סבר שבשתי נשים אסור משום ששתייהן עלולות לעבור על האיסור, ולכן אם אחת מהן שמורה מלעבור עליו אין לחוש לשאר כיון שאין לה סיבה להסתיר ולחפות על חברותיה וממילא הן מתייראות ממנה ולא יבואו לידי איסור^ל, והטור סבר כהריטב"א שנשים אינן חוששות זו מזו אף כשאחת מהן לא תעבור על האיסור ולכן יש לאסור משום ששאר האנשים אין להם שמירה והנשים אינן חוששות לעבור על האיסור והרי כולם בחשש איסור מלבד אותו שאשתו שם ואשתו.

אשה שבעלה בעיר

אם יש שם אשה שבעלה בעיר גם הוי שמירה דשייכא בזה סברת הבית יוסף שהיא מצלת על כולם משום שלא תזנה, ואמנם שמירתה אינה כשמירת אשה שבעלה שם כמו שיתבאר להלן גבי אמו ובתו, דבאשה ובעלה הנמצאים שם הוי שמירה גם אם האשה ישנה או אינה באותו מקום ממש לפי גדר אשתו משמרתו, אבל אשה שבעלה בעיר היא כשאר שומרים שרק כשהם באותו מקום מהני, ולכן מובן גם מה שנקט הרמב"ם היתר רק אם אשתו של אחד מהם שם ולא כתב שגם אשה שבעלה בעיר מהני, כיון ששמירת אשה כזו אינה מיוחדת משאר שמירות ודלא כאשה ובעלה שם^ל.

^ל ולפי דבריו יתכן שיש נ"מ לענין שיעור זמן היחוד, והוא דבעלמא אין שיעור זמן ליחוד דהחשש הוא שמרגע אחד ימשכו לזמן מרובה ויבואו לידי עבירה, אמנם אם בתחילת היחוד יודעים שניהם שיש זמן קצוב להמצאם יחד יש שיעור לאיסור זה והוא שיעור ביאה ויתבאר במקומו, ואם ברור שאין אפשרות שישו יחד שיעור ביאה אין איסור על פחות מזמן זה כיון שאין זה זמן היכול להביא לידי איסור, וביחוד האסור עם ב' נשים כיון שכל האיסור הוא משום האפשרות של שתיהם לעבור על האיסור בשעת היחוד, אם יודעים שלשתן שאין שהות להתייחד כשיעור המספיק לשתי ביאות אין איסור, דאף שיש שיעור לביאה אחת מכל מקום כל אחת חוששת מחברתה שלא יהא זמן מספיק שגם היא תעבור עבירה ואם לא תעשה כמותה יראה ממנה ולא תעבור על האיסור בזמן זה ועיי'.

^ל ומובן גם מה שתלה הבי' בעיקר בחשש הנשים זו מזו, דחשש זה ששייך לעצם היחוד דהשתא מצינו רק ביחוד עם שתי נשים, אבל בכמה אנשים לא מצינו מפורש שהאיסור הוא משום העבירה דהשתא, ואף שבב"י הזכיר גם שתירא שזאת ובעלה יגלו סודה ומשמע קצת שכשאיש שמור מאיסור לא יבוא לחפות, יתכן שאיש פרוץ מחפה על חבריו ולא על שאר נשים שאין לו ענין עמהם בפעמים אחרות, ומש"ה שאר האנשים הנמצאים שם אינם יראים ממנו רק הנשים, ובלא"ה בב"י הביאו בלי להזכיר חשש מבעלה ומשמע שהחששות שביין הנשים הם עיקר.

^ל א. ה. באור שמח פכ"ב מהל' איסור"ב הסתפק בזה, אך הפוסקים נוקטים כמשנ"ת כאן.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ה

יח

שמירת אמו ובתו

בפתחי תשובה סק"ב הביא מס' זכור לאברהם שאף שיחוד עם אמו ובתו וכל הדורות שלפניהם ואחריהם מותרים, אין זה רק להתייחד עמם, אבל אינם יכולים להעשות שומרים על היחוד, ולכן אם יש שם עוד אשה אחרת הוי יחוד.

ואף שאינו חולק אדינא דהשו"ע שבמקום שאשתו שם מהני לא רק לגבי בעלה אלא לכל הנמצאים שם וכדעת הרמב"ם, והטעם משום שאם יש שם אשה אחת שהיא לא תזנה מהני כלפי אחריני, מכל מקום סבר שלא בכל הנשים שלא יבואו לידי עבירה אמרי' שיכולות לשמור רק באשתו, אבל בבתו ואמו לא. ואפשר לבאר, ששמירה של בעל ואשתו בין כלפי הבעל בין כלפי האשה היא שמירה מוחלטת ומונעים זה את זה מלעבור עבירה, מה שאין כן אמו ובתו אינם באים כשומרים עליו ולא הוא עליהם רק כשהוא עמם לא יבואו לידי עבירה כיון שמורגל בהם ולא מיגרי בהו, וצורת השמירה משפיעה על כל האסיפה, שאם יש שם אשה ששמורה להדיא מפני בעלה אינה שייכת כלל לעבירה וימנעו כל הנשים מלעבור בפניה כיון שבזכות מפניה, אבל אם יש שם נשים השייכות לעבירה ורק נמנעות מלעבור עם מי מהאנשים משום קירבתו אליהן בכה"ג שאינם שמורות ביותר אלא שבמציאות לא יעברו על העבירה אין המצאותם במקום גורמת לכל הנשים להתבייש מפניהם ואין במה שהם נמנעות מעבירה בכדי למנוע מכולם לעבור עליה.

ובשו"ת בית שלמה או"ח שלהי סי' מח הראה פנים לחלק בין שמירה של אשתו לשמירה של אמו ובתו, ולדינא תלה דין שמירת אשתו ובתו במח' הרמב"ם והטור, דהטור שאסר כמה אנשים וכמה נשים גם כשאשתו של אחד מהם שם ס"ל שיש כאן יחוד אלא שהבעל הוי שומר על אשתו והאשה על בעלה ולדידהו הוי יחוד מותר, אבל לגבי שאר האנשים יש יחוד ואין שומר להדיא עליהם ויחוד כזה אסור, והרמב"ם סבר שכל שיש מי שלא יבוא לידי עבירה הוי שומר גם במצב של יחוד והכא שיש בין האנשים והנשים מי שלא יזנה הם נעשים שומרים על כולם, והשו"ע פסק כהרמב"ם ואם כן להלכה יש להורות שכל מי שלא יבוא לידי זנות הוי שומר ואמו ובתו שלא יעבור עמם איסור נמי נעשים שומרים על היחוד שלו עם אשה אחרת, וסיים שלכן בשעת הדחק המקיל לא הפסיד.

וכבר פשטה הוראה כהבית שלמה, ואף שאיהו לא סמך על דבריו רק בשעת הדחק, הלכה כדבריו לגמרי ואף לכתחילה מותר להמצא עם אשה אחרת כשאמו ובתו שם^{לה}.

ולגבי אחותו, הן אמת שאפשר לומר דכיון שהיתר יחוד עם אחותו אינו היתר מוחלט דהוא רק להתייחד ולא לדור, וחזי' שהמניעה והריחוק ממנה אינו כמו אמו ובתו, אלא שלא נראה להחמיר גם בזה כיון שאם היחוד הוא מותר בשעה זו הרי מוכח שודאי שלא יבוא עמה לידי עבירה, ואם כן לגבי שעה זו יכולה להעשות שומר כמו אמו ובתו, ומה שאם ידור עמה הוא בכלל חשש איסור עדיין לא מהווה סיבה מספקת לחוש לזה ביחוד המותר וכשם שמהני לגבה כך מהני לגבי אחרות, [וכך מביאים משמיה דהחזו"א שאחותו משמרתו מיחוד עם נשים אחרות]^{לו}.

^{לה} ולכן כשנמצא לבד עם בתו בבית אין לחוש שמביאה את חברתה לשם, כיון שהיא נעשית שומר ידידה מפני חברתה, וכן כל כיו"ב. [א. ה. וע"ע אגרות משה אה"ע ח"ב סי' טו].

^{לו} א. ה. בנתיבות לשבת סק"ד כתב שלא מהני שמירת אמו ואחותו רק אשתו וכהזכור לאברהם, והבית שלמה חייש לשיטתם ומש"ה לא היקל בה בשופי, אך לפי מאי דנקט' כהבית שלמה לגבי אמו ובתו י"ל שגם לגבי אחותו לא קיי"ל כהמקנה, [ואדרבה מדבריו שכך כחדא אמו ואחותו נשמע ששניהם שווים ואם כן גם לענין היתר יש ללמוד להתיר אחותו כאמו ובתו]. וכן דעת האגרות משה אה"ע ח"ד סי' סה או' ח' להתיר גם בשמירת אחותו וכן מסיק בציץ אליעזר ח"ו סי' מ' פרק יד.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ה

יט

וצ"ל שמה שבמשנה אמרו רק היתר אשתו שם ולא הזכירו גם היתר של אמו ובתו, הוא משום דבאשתו ההיתר הוא יותר רחב, וכמשנ"ת לעיל בסעי' ג' שגם כשהיא ישנה או אינה ממש במקום היחוד הוי שמירה כיון שבעלה לא יחטא באופן כזה ובנדו"ד למאי דנקטי' כהרמב"ם הוי שמירה לגבי כל הנמצאים שם [ויתכן שלכן הזכיר גם הב"י שחברתה תירא שזאת ובעלה יגלו סודה, שגם הבעל שייך בכלל השמירה], מה שאין כן בשאר שמירות דאמו בתו ואחותו כל השמירה היא רק אם הם ניעורות ונמצאות ממש במקום היחוד אבל בלא"ה אין זו שמירה מספקת (וע"ע סוף ס"כ).

אכל' כשדה וכו' בעינן שלשה^ל

הוא מדינא דגמ' בדף פא. אמר רב יהודה אמר רב ל"ש אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו שלשה, שמא יצטרך אחד מהם להשתין ונמצא אחד מתיחד עם הערוה.

ובבית שמואל סק"ט הביא שכתב הדרכי משה מרבינו ירוחם (נכ"ג ח"א) משמיה דהרמ"ה שכל מה שבדרך צריך שלשה הוא דוקא כשהולכים עמה לשמור אותה, דבכה"ג אם יהיו שנים ואחד ייצא לצרכיו ישאר עמה השני והוי יחוד, אבל אם אין הולכים עמה לשמרה מותר, דאם יצטרך האחד לצאת יילך גם השני עמו ותשאר היא לבדה, ולא חיישינן שמא ישאר אחד עמה דהא בכשרים איירי ולא יעבור במזיד.

וכתב בית שמואל, שכל דברי רבינו ירוחם שאם ישאר אחד מהם עמה יסתלק משם וימנע מיחוד הוא דוקא בדרך, אבל בלילה לעולם שלשה בעינן, כיון שבלילה החשש הוא שמא יישן האחד וישאר השני עמה לבדו, והאפשרות שלו להמנע מהיחוד היא ע"י שיקיץ את חברו, ובכה"ג שנשאר שם עד שמקיץ את חברו מתייחד עמה ביני^{לט} ביני לכן צריך שלשה^מ.

ומדברי הראב"ד שכתב שמה שצריך שמירה בלילה הוא משום דאדנאים חד מינייהו יבא חברו לידי איסור וכדלהלן, משמע שמה שצריך שלשה בלילה אינו כדי למנוע מצב של יחוד, אלא כדי למנוע מאיסור ולכן חיישי' שאם ישן אחד יבא חברו לידי איסור ולא יעשה מעשה כדי להמנע ממנו, לפי זה גם בדרך יש לאסור אפילו אם אין הולכים עמה לשמור אותה, כיון שאם ייצא האחד חברו לא רק שלא יסתלק משם אלא אדרבה יבוא לידי עבירה. ותמה הבית שמואל דכיון שבכשרים איירי למה חיישי' שיעבור אחד מהם עבירה ולא יסלק עצמו משם, וכ' דאפשר ליישב קצת.

^ל דינים אלו של דרך ולילה הם רק להנהיגים כהרמ"א, דאילו להרמב"ם וש"ע בלא"ה אשה אחת אסורה להתיחד עם כמה אנשים ולא תועיל עוד שמירה, (וההיא דקבורת תינוק שהתירו בדרך לחי' הכס"מ בהע' כז לעיל, כבר הזכירוהו בהל' אבלות).

^מ א. ה. עיי' להלן ס"י בהע' קיב שנחלקו האחרונים אם מותר לצאת לדרך עם שתי נשים מהנך ה' נשים המותרות ביחוד (ועיי' להלן בהע' מט), וכן בלילה ע"ש.

^ט א. ה. עיי' בקובץ תשובות מהגריש"א זיע"א ח"ג ס' קפז שכתב שמדברי הבית שמואל הללו ראינו שאין שיעור מסויים ליחוד, ולכן לעולם יש לחוש לכל רגע של יחוד גם אם הוא פחות משיעור ביאה דגם זה בכלל יחוד הוא, וכמו שכתב מהרי"ל דיסקין בקו"א ס' רו משום חצי שיעור או משום שסיפק בידו לשהות ולבצע זממו ע"ש.

^נ ומדבריו נראה שהבין כהדרישה שבלילה אסור משום שמא יישן האחד וישאר עמה לבדו, דאילו לפי הבנת הבית שלמה שכל דין לילה הוא דוקא כשהם ישנים, הא לדידיה מה שלא מועיל שומר אחד הוא דוקא משום שהם עומדים לישן והחשש הוא שהאחד ישאר ער או יתעורר ויעבור על האיסור, וע"ז אין לדון שיקיץ את חברו דכל הסיבה לשמירה נוספת הוא משום שלא יקיצנו, ורק להדרישה שאין יחוד כיון ששניהם ערים והחשש הוא שמא ירדם האחד, יש לדון שיקיצנו כדי שלא יעבור על יחוד ושייכא סברת אדמיתער מתיחד עמה ביני ביני. ואם סברת הבית שלמה היא רק להראב"ד ולא לרבינו ירוחם אין הכרח לדברי הבית שמואל, דיל"פ שלא פליגי בדרך כלל ודברי הראב"ד הם רק בלילה שישנים אבל בדרך מודה שלא יביא עצמו לכלל יחוד, ואם כהדרישה שגם להראב"ד איירי בשאינם ישנים, מובן שיש מח' אם יסלק עצמו מיחוד או לא וע'.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ה

כ

ונראה מדבריו שלמד שנחלקו רבינו ירוחם והראב"ד בהגדרת היחוד של שני אנשים ואשה אחת, דרבינו ירוחם סבר ששני אנשים אינו מצב של יחוד, וכיון שאדם כשר אינו חשוד להכניס עצמו לאיסור יחוד, אין איסור לשנים לילך עם אשה אחת כיון שאם יארע שישאר עמה לבדה יסתלק משם מיד ולא יכנס למצב של יחוד, ורק בלילה שבפתע פתאום יכול להיות יחוד ע"י שירדם חבירו ואין בידו לסלק עצמו משם רק ע"י שיקיצנו ובאותו זמן כבר הוא מתיחד עמה, לכן צריך להמנע מלהגיע ליחוד כזה שאין בידו להסתלק משם כשיבא לידי כך. אבל הראב"ד סבר ששנים הנמצאים עם אשה אחת כבר הוי יחוד, ויחוד זה אינו אסור כיון שהוא שמור מן העבירה ע"י חבירו, אבל כשייצא חבירו משם אין במה שישאר עמה לבדו בגדר מכניס עצמו ליחוד דכבר הוא ביחוד עמה ועד עתה היה שומר על היחוד, ובשעה שנסתלק השומר יש חשש שיעבור עבירה עמה דכל שהוא ביחוד האסור יכול לבא לידי עבירה מיד, וה"ט דלילה שכולם בכלל היחוד ואם ירדם האחד לא יעירו חבירו כיון שבמה שיקיצנו לא יפסק היחוד רק האיסור שבו, ובכל מקום שהוא מתיחד עם אשה יש לחוש לעבירה, ולמד הבי"ש שגם בדרך לא יסלק עצמו משם כיון שגם כשהיו שנים היה זה יחוד רק שהיה שומר והשתא שהיחוד נשאר והשומר הלך יבא מיד לעבור עבירה^{מא}.

והביא הבית שמואל שבדרישה נקט כהרבינו ירוחם וכ' שמכאן נתפשט המנהג שאשה ותינוק נוסעים בדרך עם עגלון ערל, דכיון שאינה יוצאת עמו בשביל שישמור עליה בדרך אם תצא היא או התינוק לצרכיה תלך היא עם התינוק^{מב}, אבל הב"ח או' ד' כ' בשם מהרש"ל שאסור לצאת כך עם עגלון ודלא כרבינו ירוחם, וכן ממה שלא הביא השו"ע^{מג} דעת רי"ו משמע שאין לסמוך עליו. ובהכי סלקינן להלכה שבכל גווני אין לאשה לצאת עם ב' אנשים בדרך אף שאינם עמה כדי לשמרה^{מד}.

והאידנא שברוב פעמים אין הדרך נמשכת הרבה שעות, ואין רגילות והכרח לצאת באמצע הדרך^{מה} כיון שמכניס עצמם מראש, אין דין זה מצוי כל כך ואפשר לצאת גם עם ב' אנשים כשרים כמו בעיר^{מו}, ורק בדרכים ארוכות מאד^{מז} או טיולים וכדו' ששייך שאחד מהם יצטרך לצאת בעינין שמירה נוספת.

^{מא} ביאור הענין הוא, שעיקר האפשרות לבא לידי חטא בשעה שמתרחק עם הערוה הוא מפני הידיעה והמחשבה על כך, ומחשבה זו באה מכח המציאות איש ואשה לבדם שאז מתעוררת תאוה מכח המציאות הזו ומחמת האפשרות הקרובה לזה, וכל שיש הרגשה שהוא מתיחד עם הערוה שייך בזה יותר התעוררות היצר, ולכן אם כשיש שני אנשים ואשה אחת אין לזה הגדרה של יחוד אין הרגשת הקירבה גדולה כ"כ ואין התעוררות היצר לזה, ואם ההרגשה היא שיש כאן יחוד וקרוב רק שיש מניעה מלעבור עבירה מפני האיש הנוסף שהוא שומר מן העבירה, הרי בזמן שישתלק השומר כבר קיים הכח הנפעל מחמת היחוד ויכול לבא לידי עבירה. ובדעת רבינו ירוחם הבין הבי"ש שאין כאן יחוד ואדם אינו חשוד להביא עצמו למצב של יחוד ורק כשיבא שלא מדעתו לכלל יחוד יתעורר הכח המביאו לידי עבירה, ובלילה שיהא יחוד שלא מדעתו עד שיקיץ את חבירו יכול לבא לידי עבירה, אבל בדרך שיכול להסתלק משם מיד אין לחוש לכלום, ולהראב"ד עצם ההרגשה קיימת בכל הזמן ששהו יחדיו האנשים והאשה ואם יסתלק האחד כבר יבא חבירו לידי עבירה אף שהוא כשר, כיון שבתוך היחוד כשרים ושאינם כשרים שוים וכל המעלה של כשר שאינו רוצה להכנס ליחוד, [ועד"ז יש גם להסביר קו' הבית שמואל להראב"ד].

^{מב} א. ה. כ"כ בבית שמואל, וכנראה כוונתו שאם תצא היא ייצא התינוק עמה ולא העגלון דכיון שאין העגלון נוסע עמם כדי לשומרם לא יילך שלשומרה כשיוצאת, ובדרישה כ' רק כלפי יציאת התינוק, שאם ייצא התינוק תלך היא עמו ולא העגלון, [ואולי כוונת הבית שמואל היא כלפי יציאת תינוקת או תינוק ולא לגבי האשה].

^{מג} א. ה. כ"כ בבית שמואל, ולפי מה שנתבאר לעיל בהע' לז בלא"ה לא היה לו להשו"ע להביא דין זה, אבל יש ללמוד כן מהרמ"א שלא חילק בדין זה.

^{מד} א. ה. וכן פסק החכמת אדם כלל ככו או' ה', ובנדחי ישראל פכ"ד או' ה' נראה קולא בזה דמסיק שיש מקילין לסמוך שאם יצא האחד יילך השני ממנה ולא יבא לידי יחוד.

^{מה} א. ה. וגם כשיוצאים במקרה, עוצרים בתחנות תדלוק וכדו' שהם מקומות שיש בהם אנשים, ואפילו אם עוצרים בדרך לא מתרחקים ממנה אלא נשארים בצדה מעבר למכונית או סמוך מאד אליה, וסברא זו כתב בשו"ת ציץ אליעזר ח"ו סי' מ' פט"ו או' יב.

^{מו} א. ה. בקידושין פ': גבי תינוק נקבר בשני אנשים ואשה אחת כ' הרש"ש שצ"ל שלא היתה הדרך לביה"ק רחוקה דאל"כ צריך ג' אנשים, ומשם ראי' לדינא דהכא.

^{מז} א. ה. היינו בדרכים שיש להם דין יחוד כמו בכבישים שיש בהם תנועה מאד דלה, או בשעות הלילה באזורים שלא נוסעים בהם, שבכה"ג אם ייצא אחד מהם ישארו שניהם ביחוד, אבל בדרכים שיש בהם תנועה ערה בלא"ה אין שם יחוד גם אם יצא אחד מהשומרים וישארו האיש והאשה לבדם, ויש מקומות שאפילו לכתחילה איש אחד ואשה אחת מותרים לנסוע. ועיי' להלן לגבי דרך בלילה.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ה

כא

כמו כן, גם לפי מאי דלא פסקי' כרבינו ירוחם וחיישי' בכל מקום שמא לא יוציא עצמו ממצב של יחוד, אין זה אלא באופן שכבר הוא בכלל היחוד רק שעד עתה היה זה יחוד מותר וכשנסתלק האחד נעשה יחוד אסור, אבל באופן שלא היה כלל יחוד לא חיישי' שמא יביא עצמו לידי יחוד^{מח}.

כלילה אפילו בעיר צענין פלשה אפילו בכפרים

דין יחוד בלילה לא הוזכר בגמ' והוא מהראשונים, ואינו דין מיוחד בלילה מפני שהוא לילה אלא משום שאז הוא זמן שינה ושמירה בשעות אלו היא שמירה פחותה, ולדידן בתחילת הלילה לכו"ע אין איסור לשני אנשים רק מזמן ששייך לשינה¹. והלכה למעשה נקטינן ששלשה אנשים שישינים בלילה עם אשה אחת מותר, דכשהם שנים שישינים יש חשש שאחד מהם יעור משנתו או ישאר ער ויבוא לידי עבירה עם האשה ולא יחוש מפני שחבירו ישן, אבל כשיש עוד שנים שישינים חושש יותר שמא אחד מהם יתעורר וצריך לתת עינו על שניהם שלא יתעוררו ולא יבוא לידי עבירה, זו היא ההלכה למעשה.

וביאור הדברים, דעת הראב"ד בבעלי הנפש (שער הפרישה א, כב, כג) שמה שאמרו שכלה שפירסה נדה דינה חמור לענין יחוד ובענין שמירה גם לבעל וגם לאשה, הוא רק בלילה שאז יש יותר לחוש שיצרו יתגבר עליו מאחר שלא בעל, והיא שיטה מחודשת בין הראשונים והר"ז שם כבר השיג עליו בזה ע"ש, והוסיף הראב"ד על דין זה שיש אומרים שלכל יחוד עם אשה אחרת בלילה גם צריך שמירה יתירה, ומה שאמרו שאשה מתיחדת עם שני אנשים כשרים הוא רק ביום אבל בלילה צריך שלשה מפני שהוא דומה לדרך, וכשם שבדרך חיישינן שמא יצטרך אחד לנקביו ונמצא זה מתיחד עם הערוה, ה"נ חיישי' דילמא אדנאים חד מינייהו אזיל חד ועביד איסורא את"ד.

דעת הדרישה דחיישי' שמא ירדמו

והנה, מה שבדרך צריך שני שומרים אינו דין מיוחד של שנים, אלא דינו ככל יחוד שבחד סגי רק שהחשש הוא שמא לא יהא גם אחד כיון שיצא לצרכיו לכן צריך שיהא עוד שומר ובכל גווני יש לכל הפחות שומר אחד, ואם יש דמיון לדרך היה אפשר לפרש גם דברי הראב"ד כן לענין לילה, דבענין שומר אחד וכיון שאפשר שגם אחד לא יהיה שם לכן צריך עוד אחד עמו, וכן הבין הדרישה בס"ק יב שהחשש בלילה כיון שהוא זמן שינה שמא יירדם השומר וישארו האיש והאשה לבדם לכן צריך שנים כדי שישאר האחד עמם, וכל זה לא מהני אלא אם

^{מח} ולכן נסיעה של איש ואשה בדרך שרבים מצויים שם אינה יחוד ומותרת וא"צ לחוש שמא יסטה מדרכו ויכנס למצב של יחוד, דאין אדם חשוד שיעבור לכתחילה על איסור יחוד, ועיי' להלן בשיעור ס"ט בסופו שיש אופנים שראוי להחמיר בהם. א. ה. במשנ"ב סו"ס רלט כ' שאם נצרך לנעול דלת חדרו כדי להנצל מיחוד שרי לישן שם יחידי דשומר מצוה לא ידע רע, ומוכח שאף שבדידיה תליא הנעילה מ"מ היא מצלת אותו מיחוד ולא חיישי' שמא יפתח וייתחד, והיינו שאין אדם חשוד להביא עצמו לכדי יחוד, [ועיי' להלן בשיעור ס"ו], אמנם בשו"ת שלמת חיים (ח"א סי' נו ובמהדו' ב"ב תשנה סי' תשיז) פירש דברי המ"ב שעל נעילה לא גזרו דאף שיכול לפתוח הוי היכר וכל שיש היכר והוא בחדר מיוחד שוב לא שייך יחוד, [וסברא זו כ' גם בשו"ת דברי מלכיא ח"ד סו"ס קב כ' שי"ל שכשסוגר את הדלת בעדו הוי היכר שזוכר שסגר חדרו בשביל חשש יחוד, וסיים שהיא סברא חדשה שלא נמצאת בפוסקים], ונראה מדבריהם שאם הם במקום אחד והנדון הוא אם יעשה מעשה כדי להתיחד יש מקום לחוש לזה וי"ל.

^{מט} א. ה. בפני יהושע קידושין פ: על תוד"ה ר"ש מבואר שלרש"י שמותר להתיחד עם כמה נשים בדרך אסור להתייחד עם שלש נשים דאם תצא האחת ישאר עם שתיים ואסור וכשיש ארבע או יותר אם תצא אחת ישאר עם שלש ושרי, וכ"כ בשמו בבית משה סק"ט, ובבית משה עצמו להלן בס"ק יד כתב לאסור ב' יבמות בדרך שמא תצא האחת וישאר עם השניה והוא לפי הבנה זו שנשים יוצאות לבדן. והנה ביש"ש פ"ד סי' כד כתב שמותר לצאת עם ב' יבמות לדרך כיון שאם תצטרך האחת לצאת תצא חברתה עמה וכ"פ ה"ט סק"ט, ולכאור' הוא דלא כהפנ"י והבית משה דלדידהו אין לסמוך על זה שנשים יוצאות יחד, ואמנם יתכן שגם להיש"ש בשתי יבמות מותר דלא ישאר עמם אבל אם תהיה שם עוד אשה אחת יהא אסור כיון שיש לחוש שתצא אחת ותלך עמה חברתה האחת ותשאיר אחת להתייחד עם האיש, וא"כ בהא מורו כו"ע ששלש נשים אסור, ולאידך גיסא י"ל שאם תצא האחת יצאו עמה כל הנשים ולא תשאיר אחת מהן עם האיש, (והיינו דיש להסתפק אם מש"כ היש"ש שדרכן לילך יחד לביה"כ הוא רק משום שחוששות לצאת לבדן, או שיש כאן גם ענין שלא ישארו להתייחד עם האיש ולכן אם הם כמה נשים יצאו כולם, וראשון נראה עיקר).

¹ א. ה. ומסתבר שגם ביום א"צ ג' אנשים כיון שהיא שינה פחותה ובקל אפשר להתעורר ממנה, ואם יישן האחד יחוש חבירו מפניו, וצ"ע לדינא.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ה

כב

אינם ישנים דבזה החשש שמא אחד מהם ירדם ומש"ה גם לא חיישי' שמא ירדמו שנים דסו"ס אינם עומדים לזה, אבל אם ישנים ממש לא מהני כיון שאין שום שמירה ואם יעור האחד תשאר האשה עמו או אפילו יבא להקיצה ונמצאו עוברים על יחוד.

אמנם המשמעות בראב"ד דאיירי דומיא דחתן וכלה שהוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים, ושם הוא בישנים ממש ומזה למד הראב"ד לדין יחוד עם כל אשה ונראה שגם בזה הוא בישנים ממש, וגם מלשונו שכתב אדנאים חד מינייהו וכו' משמע שהוא בישנים דעד שישן אחד מהם אזיל חד ועביד איסורא, ולא משמע שהוא משום חשש דלמא יירדם, ונראה שהשמירה הנצרכת היא דוקא בישנים שאז החשש שישארו איש ואשה לבדם, ולכן בעינן שלשה.

סברת הבית שלמה דבישנים בעי' שמירה מרובה

בשו"ת בית שלמה או"ח ח"א סו"ס מח ביאר דברי הראב"ד באופן אחר, שהצורך בשלשה הוא כשישנים כולם, ואם יהיה שם רק עוד אחד ישן לא יחוש השני שמא יתעורר משנתו ויבוא לעבור על איסור עם האשה הנמצאת שם, אבל כשישנים ישנים חושש שמא אחד מהם יקיץ משנתו ולא יבא לידי עבירה א"ד ז"ל. והיא סברא מחודשת בגדרי שמירה על היחוד, דבכל מקום דמהני שומר הוא באחד ואפילו בדרך שצריך שנים הוא משום שומר אחד כמו שנתבאר, וכאן התחדש שיש שמירה שנצרך שהשמירה עצמה תהיה חזרה יותר והיא שמירת שנים שהם ישנים דאחד ישן אינו שומר ושנים ישנים הוו שמירה. ולסברא זו אין חשש במי שאינו ישן שמא יירדם דאם באת לחוש לכך גם שלשה וארבעה לא יספיקו, וכל מה שצריך שלשה הוא בישנים ואז שרי לכתחילה לישן ג' אנשים ואשה אחת, דאם יעור האחד יחוש מפני השנים הישנים.

להלכה כשהם ישנים נקטינן כהבית שלמה ומותר לכתחילה לישן במקום אחד ג' אנשים ואשה אחת, אבל אם הם ערים יש להחמיר כהדרישה לחוש שמא ירדם האחד, וכמובן שחשש זה אינו שייך בתחילת הלילה בזמן שכו"ע ערים, אבל בשעות שהרגילות היא לישן²² בהם שייכא לדינא דהדרישה וצריך עוד שני שומרים, כן כתב בשב"ל ח"ה סי' רב או' א'²³.

וכשיש ג' אנשים ונרדמו שנים מהם אין צריך להעירם, לפי מאי דנקטינן שהעיקר הוא ששמירת ג' נצרכת בשעה שישנים²⁴.

ושומרים שמהני בכל מקום, לענין לילה נחשבים שמירה אחת²⁵ ויש בזה כמה דוגמאות, יחוד עם שתי נשים שאחת מהם בעלה בעיר, דהאשה עצמה כשם שהיא מותרת ביום כך גם מותרת בלילה דהיא לא תפתה מאחר

²² א. ה. אולי יש להקל ולסמוך על סברת הבית שלמה בלחוד כשנמצאים במקום או באופן שלא שייך להרדם בצורה קבועה, וכגון בבית זר או שנים שקבעו עצמם ללימוד משותף כל הלילה וכדו' שגם אם יתנמנם האחד כוונתו להתעורר מיד ואינו נרדם בצורה מוחלטת, דבכה"ג חבירו ודאי חושש שמא יתעורר מעצמו ולא יבא לידי איסור. וכמו"כ בנסיעה בלילה במקום ששייך בו יחוד מצד עצמו אבל אין דנים בו חומרא של דרך (נסיעה קצרה במקום שומם דיחוד איכא ודרך ליכא לפי מה שנת' שאין רגילות לצאת באמצע נסיעה שאינה ארוכה), אף אם היא בשעה מאוחרת אין בה דין לילה ובכה"ג גם לפי מה שמחמירים בשעות מאוחרות כהדרישה הכא א"צ כיון שלא שייך שינה בכזה מצב ומה שמנמנמים וכדו' אי אפשר להגדיר זאת כשינה גמורה, וסגי בשומר אחד נוסף (- דין זה נאמר בשיעור).

²³ א. ה. והמעין שם בדברי הבית שלמה יראה שאינו חולק לגמרי על דברי הדרישה, אלא ביאר שלאחד שירדם חיישי' ולשנים לא ולכן מהני ג' לסברת הדרישה, ואח"כ כתב עוד הבנה בדעת הראב"ד שחושש מפני שנים ישנים יותר מאחד, וא"כ מובן שיש מקום להחמיר בזמן ששייך חשש זה.

²⁴ א. ה. ולהדרישה באופן שאינם עומדים לישן (דא"כ גם שלשה אסור) שאז החשש הוא רק לשמא ירדם אחד מהם ולא חיישי' שמא ירדמו שניהם, אם נרדמו שניהם צריך להעיר אחד מהם, דשומר אחד בעינן וליכא, ואם נרדם האחד א"צ להעירו דלצורך זה נשאר השומר השני ול"ח לשנים שירדמו כשאינם עומדים לזה, אלא שלענין זה לא החמירו כהדרישה וכמשנ"כ.

²⁵ עיי' להלן שיטת רש"י שאיש אחד עם כמה נשים שרי, ולדעתו כל אשה שנוספת על ב' נשים הוי כשמירה על היחוד, ולכן ביום איש אחד עם שלש נשים מותר, ובלילה בעינן עוד שמירה אחת, ושמירה זו אפשר שתהא עוד אשה והוי איש אחד וארבע נשים, או עוד איש שאז הם ב' אנשים ושלש נשים ושרי. א. ה. ועיי' להלן הע' נח.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ה

כג

שבעלה בעיר, ומה"ט גם היא נעשית שומר כלפי חברתה כמו שנתבאר וביום די בזה, אבל בלילה צריך עוד שמירה כיון שכשהיא ישנה הוי שומר אחד שישן ול"מ, ואם תהיה עוד אשה שבעלה בעיר ש"ד ומועיל גם לגבי אחרות.

וכן אם אחת מהנשים היא אמו ובתו ואחותו שביום נקטי' דהוי שומרים, בלילה צריך עוד שמירה אחת והשמירה האפשרית היא עוד בת או אחות מהמותרים ביחוד דהוי שני שומרים על היחוד^{נ"ה}.

ויש מתירין איש אחד עם נשים הרבה אם אין עסקו עם הנשים

במשנה סוף קידושין כל שעסקו עם הנשים לא יתיחד עם הנשים, וכתב רש"י לא יתיחד עם הנשים אפילו עם הרבה נשים לפי שלבו גס בהו וכולן מחפות עליו, ואילו איש אחרינא בין שתי נשים תנן לעיל אבל עם שלש או ארבע שפיר דמי עכ"ל, ומיישב בזה קושית הראשונים דמאי רבותא במי שעסקו עם הנשים שלא יתיחד עמהם הא כל אדם אסור ביחוד עם כמה נשים, ותי' רש"י שכל אדם אסור בשנים וכל' המשנה פ: ומי שעסקו עם הנשים אסור אף עם הרבה נשים. והתוס' שם ורוב הראשונים פליגי עליה וסברו שכל אדם אסור להתיחד עם כמה נשים והרבותא במי שעסקו עם הנשים היא שאפילו אם אשתו עמו אסור, ולהרמב"ם והמחבר רבותא אשמעי' דס"ד שכיון שעסקו עם הנשים יהא לו היתר להתיחד עמם קמ"ל, והביא דעות אלו בבית שמואל סק"י.

הרמ"א הביא דברי רש"י בל' יש מתירין ולא בל' יש אומרים כמו שהביא לעיל דעת הראשונים דסתם אנשים כשרים הם, וקצת נראה שלא סמך הרמ"א על דעה זו רק הביא שיש מי שמתיר, ובאמת לגבי הא דסתם אנשים כשרים רוב הראשונים סברי הכי ומובן שהרמ"א הביא שיטה זו כשיטה בפני עצמה ודלא כהמחבר וסבר כן, אבל בדין יחוד עם כמה נשים רש"י הוא היחיד בין הראשונים דס"ל הכי, ואף שהזכירו הרמ"א לא הביאו כדעה בפני עצמה רק כדעה לקולא ולא משום שסבר כן לעיקר הלכה.

ולהבין דעת רש"י אפ"ל שהלך לפי מה שביאר במשנה בדף פ: דיחוד עם שתי נשים אסור מפני שדעתן קלה ושתיהן נוחות להתפתות ואין אחת יראה מחברתה לפי שאף היא תעשה כמותה, ונתבאר שהאיסור הוא משום ששייך עבירה עם תריוויהו, ומסתברא שאין לומר סברא זו שאף היא תעשה כמותה אלא במקום ששייך להגיע לכך, אבל כשיש נשים מרובות כמעט ולא שייך שכולם יעשו כן דכמה נשים יהיו שם ועדיין נימא בכולהו שיעשו כמותה, לכן אין לאסור אלא מה שאמרו במשנה שתי נשים דבזה אפשר לבא לידי חטא עם תריוויהו ויותר מכך לא^{נ"ו}, משא"כ לטעמא דהריטב"א שנשים דעתן קלה ולא מיכספי מהדדי דאין חוששות לפרסם הדבר וכו' מאחר שהוא קל בעיניהם, זה שייך גם בכמה נשים דכולם דעתן קלה ואין רואות בזה דבר חמור כ"כ בכדי שתתיירא האחת מחברתה, וא"כ האוסרים עם כמה נשים הוא מטעמיה דהריטב"א.

^{נ"ה} א. ה. ואם תהיה שם אשה נוספת לא יועיל לשמירה כיון שאפילו נשים טובא אינם שומרים דאסורים ביחוד, וכיון שרק אותה המותרת לו ביחוד היא השומר הרי כשתישן לא יחוש מפני שאר הנשים בין ערות בין ישנות ואין כאן אלא שומר אחד, ואם יהיה שם איש נוסף יועיל לאותו אחד שהיא מותרת לו ביחוד, דהשתא יש לו ב' שומרים אותה המותרת לו ואיש נוסף, אלא שאיש זה הנוסף אין לו רק שומר אחד דהא בתו אמו ואחותו של חברו אינם נעשים לו שומר כיון שהם אסורות לו ביחוד, ונמצא שמתיר עם ב' נשים והשמירה היא על ידי חברו, וכשהם ישנים אינו חושש משנים שיקצו דהא אינו חושש שבתו ואמו של חברו יקיצו משנתם דאינם שומרים עליו, ואין לו לחוש אלא אם יקין חברו והא כשהחשש הוא מפני אחד שישן לא הוי שמירה דלילה כיון שמאחד לא חייש לפי סברת הבית שלמה, ואם כן כדי שיהיה ב' שמירות גם על חברו בעינן עוד איש אחד מלבדם ואז גם אותו שיש שם מותרות לו ביחוד אינו נצרך לשמירתם דבלא"ה יש כאן עוד ב' אנשים, באופן שהאפשרות ששמירת אמו ואחותו מהני רק אם יש שם עוד אחת או בת.

^{נ"ו} א. ה. ומי שעסקו עם הנשים אסור בכמה נשים אף שגם בדידה ל"ש שיעבור עם כולהו, והטעם כמש"כ רש"י דלפי שלבו גס בהן הן מחפות עליו, והיינו שיש להם רצון לחפות עליו מטעמים אחרים גם אם הם לא יעברו עמו עבירה.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ה

כד

אלא שלפי שורת ההלכה יש קושי בהבנה זו, דהא נתבאר לעיל שהרמב"ם שמתיר יחוד פרוצים כשאשתו של אחד מהם שם הוא משום שאותה אשה לא תבא לידי עבירה, וכטעמיה דרש"י שכל שלא תבא לידי עבירה חברתה מתייראה מפניה, והטור דפליג הוא כהריטב"א שלא מיכספי גם מפני אותה שאינה עוברת על האיסור, והתם הא פסק המחבר כהרמב"ם ודלא כהטור, ואם קיי"ל כסברת רש"י בדין אשתו של אחד מהם שם ה"נ יש לפסוק כוותיה בסברת הדין דיחוד של איש אחד עם כמה נשים, וזה אינו כמו שנתבאר דלא קיי"ל כוותיה עכ"פ לכתחילה וכדמשמע מהרמ"א.

וצריך לומר שגם הראשונים החולקים על רש"י בדין יחוד של איש אחד עם כמה נשים, מודו לעיקר הסברא שיחוד הוא רק אם שייך עבירה בכולהו, וסברי שבכמה נשים יתכנו מצבים שיעבור עבירה עם כולם, או שלעבור על האיסור אפשר גם עם יותר משתי נשים באותו יחוד ואין קצבה ומספר ברור בכמה נשים כבר יצא מכלל החשש שיעבור עם כולם ולכן אסרו יחוד עם כמה נשים אפילו מרובות טובא דשייך טעמא דאף היא תעשה כמותה גם בכמה וכמה נשים, ומש"ה אסרו יחוד עם כמה נשים.

ולהלכה, הא ודאי שלכתחילה אסור להתיחד עם כמה נשים וכדעת רוב הראשונים ופשטות הרמ"א, ובדיעבד כיון שאפשר שהראשונים מודים לעיקר הסברא והרמ"א הזכיר דעת רש"י אפשר להקל לפי הענין¹², וכנראה הגדרים תלויים במנין הנשים וזמן היחוד¹³, וכגון נסיעה עם כמה נשים באופנים שיש בהם יחוד כשאנו יכול להמנע מכך, אם היא נסיעה קצרה (של שעה או שתיים) ויש מספר חשוב של נשים, ודאי הוי בכלל דיעבד, ואם היא נסיעה ליום שלם בעינן הרבה מאד נשים כדי להקל דסו"ס כל שזמן היחוד מרובה נכנס יותר בחשש דאף היא תעשה כן, וכן על זה הדרך¹⁴.

¹² ולהנהיגים כדעת המחבר אין קולא בזה גם בשעה"ד ואסור לכמה נשים להתיחד עם איש אחד בשום אופן. ואם יש איש עם כמה נשים הנהיגות כהרמ"א, לכאורה אסור לנהיגות כהמחבר לסמוך על זה דלגבי ידידתו אין כאן שמירה והוי יחוד, (ונ"מ בנסיעות של קבוצות נשים או שהייתן במקום אחד עם איש אחד, שאף אם אותו איש וחלק מהנשים נהיגות כהרמ"א וסמכו על שיטת רש"י דהוי להו שעה"ד, מכל מקום נשים הנהיגות כהמחבר אינן יכולות לשהות שם).

¹³ א. ה. עיי' לעיל הע' נד שלדעה זו בלילה צריך שמירה נוספת, ובפני יהושע קידושין פ: ע"ד התוס' בד"ה ר' שמעון דן אם לרש"י סגי בד' נשים בלילה או שאפי' עם הרבה נשים אסור, וביאר בזה דינא דאשתו עמו ע"ש, וגם בב"ח או' ט' כתב שדברי רש"י שמוותר להתייחד עם ג' נשים הם דוקא ביום אבל בלילה לא דחיישי' דלמא אדניימי מקצתן אזיל ועביד איסורא, ומשמע מדבריו שגם בנשים טובא אסור, וכנראה הכוונה ששמירה של איש נוסף בלילה מהני משום שמירת מנייה את יעור משנתו, משא"כ בכמה נשים הן אמת שלא יעבור עבירה כשהן מרובות אבל מ"מ אינו חושש כל כך מפניהן ולכן כשהן ישנות אין פחדו גדול שמא יעורו דאף אם יקיצו משנתן אינו בוש מפניהן כמו מפני אנשים ושאר שומרים, ולכן גם בהרבה נשים בלילה אסור. ועיי' שו"ת שבט הלוי ח"ה סי' רב או' א' שדחה ראיית הב"ח מדעת הראב"ד שהחמיר טפי בלילה מביום, ונקט שג' נשים מהני גם בלילה דלא גזרו שמא יתייחד עם שתי נשים דהוי יחוד דרבנן ולא גזרו עליה, וכן דעת האגרות משה אבהו"ע ח"ד סימן ס"ה אות כ' להתיר ג' נשים בלילה, וטעמו דכיון שצריך זמן מרובה כדי לעבור עבירה עם שתיים ירא שמא תיקץ השלישית משנתה ולא יתחיל לבעול אף אחת מהן, אלא שסיים שם שכיון שאין ע"ז ראייה ברורה אין לסמוך על זה אלא בשעת הדחק גם להסוברים כשיטת רש"י ע"ש, ולדבריו בד' בודאי מהני, ועיי' שו"ת דברי מלכאל ח"ד ר"ס קב שכ' בפשיטות שג' נשים בלילה שרי.

¹⁴ וכשיש היתר עם כמה נשים אין נ"מ אם המתייחד הוא פרוץ, דדין פרוצים נאמר לגבי יחוד עם אשה אחת דל"מ כמה אנשים לזה, אבל ביחוד עם כמה נשים אין לנו רק מי שעסקו עם הנשים, ולכאוף נהג הסעות וכדו' גם אם דינו כפרוץ אינו נדון כמי שעסקו עם הנשים וכשהם כמה נשים שמוותר בדיעבד עם איש אחד יש בכלל ההיתר גם נהגים ומלווים. א. ה. וכן מבואר ברשב"א בתשו' ח"א סי' אלף קעח בשלהי דבריו שכ' שלגבי ההלכות שנאמרו באיש אחד אין חילוק בין כשר לפרוץ, וכיון דלאחד שרי ביתר משנים הוא בין בכשר בין בשאינו כשר, וזה דלא כהמקנה בקידושין פב. בד"ה תוס' לא יתייחד ובנתיבות לשבת סק"ד שכ' שבפרוץ אסור משום שאינו חושש שישמע הדבר.

סעיף ו

נשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין ליחוד, היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים או האנשים מבפנים והנשים מבחוץ ופירשה אשה אחת לבין האנשים או איש אחד לבין הנשים אסורים משום יחוד

נשים הרבה עם אנשים הרבה

הלכה זו אין לה מקור מפורש בגמרא, ובחלקת מחוקק סק"ט הביא מהמגיד משנה פכ"ב מהל' איסור"ב ה"ח שכ' שהרמב"ם הוציא דין זה מהא דריש כתובות שחתן שפירסה אשתו נדה הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים, ומשמע שהחתן צריך עוד אנשים והיינו שנים והכלה צריכה להיות בין הנשים והיינו שנים והוא ג' אנשים וג' נשים ומהני, מבואר מזה שאם יש כמה אנשים וכמה נשים לא הוי יחוד^ו.

ובאמת שלדעת הרמב"ם הוכחה זו היא מוכרחת, דלדידה דסתם אנשים אינם בכלל כשרים אין כמעט הבנה לדין זה של שמירת חתן וכלה, דמימרא זו נאמרה בעלמא כלפי כל חתן ושומרים ולא מסתבר שהיא רק באותם כר"ח בר פפי וחביריו, ואם בסתם אנשים אין היתר של שני אנשים ואשה אחת, אין אפשרות לשמור על חתן וכלה, דהרבה אנשים ואשה אחת אסורים ביחוד, ואיש אחד והרבה נשים ודאי אסור מדינא והיא משנה מפורשת לדעת רוב הראשונים, וא"כ כל כמה שמירות דליהו עליה לא יועילו לו ואיך יתקיים דין שמירה זה, וע"כ שאף שאנשים הרבה ואשה אחת אסורים ואיש אחד ונשים הרבה נמי אסורים, מכל מקום אם הם אנשים הרבה ונשים הרבה שאני ושרי, אבל לדעת הראשונים שס"ל שסתם אנשים כשרים הם, אין הכרח להוציא היתר חדש מההיא סוגיא, די"ל ששני כשרים מהני למיהוי שמירה על החתן ואף אם לא היו שומרים על הכלה הוי יחוד המותר, ואף אם בחתן וכלה החמירו שגם הכלה צריכה שמירה אין כאן דין לגבי הלכות יחוד דבלא"ה שמירת שנים כשרים שמירה היא, ורק להרמב"ם שאין היתר כלל לכמה אנשים להיות עם אשה אחת התחדש שאם הם עם כמה נשים מותר.

והחלקת מחוקק כ' לפקפק בראיה זו, חדא שגם להרמב"ם מצינו היתר שכמה אנשים מותרים עם אשה אחת או עם כמה נשים גם לולי דין חדש של אנשים הרבה ונשים הרבה, והוא בבעלה בעיר או אשתו משמרתו שאם יש בין האנשים מי שאשתו שם הוא מציל על כולם וכמו שנתבאר בסעי' ה', וא"כ י"ל ששמירת חתן וכלה שאמרו הוא שיהיו בין השומרים בעל ואשתו ואז היחוד מותר, ואי אפשר ללמוד מכך למקום שאין שם שמירה כזו. ועוד כ' הח"מ שהחתן והכלה הם עצמם איש ואשתו והם שמירה על אחרים כיון שכל אחד מהם ודאי שמור

^ו א. ה. בביאור הגר"א כ' מקור לדין זה מקידושין פב. ורש"י ד"ה איפכא, ונראה כוונתו שמבואר שאנשים בפנים ונשים בחוץ מותר, וביאר רש"י שאם יצא אחד מהאנשים לבין הנשים מיסתפי שמא יצא אחד מהם אחריו ע"כ, וחזי' שאם יהיו שם שנים עם הרבה נשים מותר. ואם זו כוונתו יל"ע בזה חדא דלהלכה דפסקי' לחומרא בכל האופנים כבר אין זה מקור להתיר לדין, ועוד יש לחלק בין איש אחד שנמצא עם כמה נשים ואחר בא לביניהם לבין שנים שנמצאים עמם יחד, וכפי שיתבאר להלן שכל מי שבא מבחוץ לתוך היחוד מתחיל איקרובי דעתיה אצלם מחדש ואינו דומה לשנים שנמצאים שם יחדיו, וא"כ לגבי שמירה הנמצא לבד עם נשים מיסתפי מפני מי שיבא לשם ובפרט שאינו יודע מי הוא וכדו', אבל ללמוד מזה היתר לשנים שכבר נמצאים שם הוא יותר מחודש. ע"ע רד"ל קידושין פא. סוד"ה שאני דמסיק שהרמב"ם כתב דין זה מסברא שאל"כ אין לדבר סוף ואף ברה"ר ליתסר לעמוד אנשים ונשים לדין ע"ש. ובשו"ת דברי מלכאל ח"ד סי' קב כ' מקור להרמב"ם מההיא דסוכה נא: דת"ר בראשונה היו נשים מבפנים ואנשים בחוץ והיו באים לידי קלות ראש התקינו שיהיו נשים יושבות מבחוץ ואנשים מבפנים וכו', והא בקידושין פא. מבואר שחיצון ופנימי אסור, וע"כ כיון שהיה שם פתח רחב ופתוח ביניהם הוי כחדר אחד וכה"ג שרי והיינו משום שיש שם הרבה אנשים והרבה נשים, ורק אם פירשו מזה לזה יש בו איסור עיי"ש.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ו

כו

מפני אחרים, ואף שהם אסורים בביאה לא מצינו היתר יותר מזה להתיר גם במקום שאין שם איש ואשה [לכה"פ דומיא דהך חתן וכלה]^א.

עוד כתב החלקת מחוקק, שכל הראיה להתיר נשים הרבה עם אנשים הרבה היא רק לדעת הראב"ד בבעה"נ (שער הפרישה א, כב, כג) שבחתן וכלה בעינן שמירה מיוחדת גם לחתן וגם לכלה, אבל דעת הרא"ש במו"ק (פ"ג סי' לו) שאין דינים מיוחדים בחתן וכלה אלא דיניהם ככל דיני יחוד, ומה שאמרו הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים הכוונה או הוא בין האנשים ואז הוי ב' או ג' אנשים ואשה אחת, או היא ישנה בין הנשים ואז הוא אינו צריך שמירה, ולפי דעה זו אין כלל נשים הרבה ואנשים הרבה בשמירת חתן וכלה. וביאור דברי הח"מ הוא שכשהיא ישנה בין הנשים הא הוי איש אחד וכמה נשים ואיך מועיל, ולא משמע דאיירי בקטנות או במותרות ביחוד אלא סתם נשים קאמרי, וע"כ שכיון שבין הנשים נמצאת כלתו הוי אשתו משמרתו ואיש אחד עם כמה נשים מותר ביחוד כשאשתו משמרתו, וא"כ מוכח מהרא"ש שחתן שפירסה אשתו נדה אף שאסורים הם בביאה אשתו משמרתו מיהא הוי, וא"כ אף למאן דסבר דתרווייהו צריכים שמירה אין רא"י שלא יסברו כהרא"ש שכלה שפירסה נדה יש בה דין אשתו משמרתו, ולא שייך להוציא היתר לגבי סתם אנשים ונשים כשאין שם אשה ובעל.

ולא ברור מדברי החלקת מחוקק אם בא רק לפלפל בראיית ה"ה והמקור שנתן לרמב"ם, או שכוונתו גם לחלוק ולהחמיר לדינא, ומסגנון הדברים נראה שמחמיר בעצם הדין ודעתו נוטה שלא להתיר נשים הרבה עם אנשים הרבה, אלא שלדין אין כ"כ נ"מ לדינא בזה, כיון שבסתם אנשים בלא"ה שרי אפילו עם אשה אחת, ולגבי פרוצים מסיק לחומרא כדלהלן, ועיקר הנ"מ היא אם יש היתר לדעת הרמב"ם והמחבר שדעתו שאין ראייה מוכחת להיתר זה.

מחלוקת האחרונים כמה נחשבים להרבה

בבית שמואל לעיל סק"ח ציין לפרישה סק"ט בשם מהרש"ל בביאורו לטור ולב"ח או' ג' שדעתם שהרבה נשים והרבה אנשים דהכא הוא גם בב' אנשים וב' נשים, ואמנם המהרש"ל נקט שלדעת הרמב"ם רבים דהכא הוא לכה"פ ג' נשים וג' אנשים, אבל הב"ח פירש כן גם בדעת הרמב"ם עצמו ממ"ש פכ"ב איסור"ב ה"ח שלא תתיחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה, ולא כתב רבותא ששתי נשים גם אסורות עם אנשים הרבה, ומוכח ששתי נשים ושני אנשים דינן כנשים הרבה ואנשים הרבה שהתיר הרמב"ם כאן [ובח"מ סק"ז ציין לב"ח].

והמהרש"ל והבית שמואל הוכיחו בדעת הרמב"ם דשנים ושתיים לא הוו רבים, ממה שכתב שאשה אחת אסורה להתייחד אפילו עם אנשים הרבה עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם, וכן העתיק בשו"ע ס"ה, ומשמע שמלבד אותה אשה אחת דרישא יש גם אשתו של אחד מהם שם, ואם איתא ששתי נשים ושני אנשים רבים מיקרי בלאו אשתו של אחד מהם נמי תיפו"ל שמותרים הם ביחוד כיון שהם שנים ושתיים, א"ו שאין רבים בפחות משלש נשים ושלשה אנשים^ב.

^א א. ה. ז"ל הראב"ד בבעה"נ (שער הפרישה א, כג, כג) בגיר' המובאת במהדור' בוקוולד) ושלשה כשרים דאמרי' נמי לענין יחוד לאו כשרים כי האידנא, דהא אפילו רב ורבה יהודה לא חשבו נפשיהו כשרים כדאי' בקידושין (פא.), מיהו הכא לענין הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים לא דייקנן בהו כשרים כולי האי, מפני שהוא שומר את אשתו מהם והיא נשמרת בהם ממנו, הואיל ואין להם רשות להקל בה את ראשם, כך נ"ל, עכ"ל. ולכא"ז ה"ח"מ שחתן וכלה נקראים איש ואשתו לכל דיני שמירה.

^ב א. ה. יש עוד הוכחה לדעה זו ממקור ההלכה דידן, שכ' המגיד משנה שנלמד מחתן שפירסה אשתו נדה ושם בעינן ב' שומרים לו וב' שומרות לה ומשם נלמד נשים הרבה ואנשים הרבה, אבל בשומר אחד לו ושומר אחד לה ל"מ ומוכח שב' נשים וב' אנשים אינם נחשבים מרובים להתיר את היחוד, והב"ח בסו"ד הק' מכאן על דעתו שנקט דבשנים סגי, וכתב שדוקא בחתן שהיא מקודשת ומזומנת לו והיא אשתו יצרו תוקפו אבל בשאר עריות אין יצרו תוקפו כ"כ וסגי בב' אנשים וב' נשים עכ"ד. ולכא"ז אפ"ל דהא דעת הראב"ד ששמירה זו היא רק בלילה, וא"כ י"ל דלעולם שנים ושתיים הוו מרובים ובחתן וכלה שאני דבלילה צריך עוד ששמירה, ומדלא תי' כן הב"ח נראה שסבר שאין

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ו

כז

הב"ח תירץ ראי' זו שבאמת בב' נשים שרי אף בלא אשתו עמו, אלא שהרמב"ם רבותא אשמעי' שאם אשתו שם מציל גם על חבריו ולאפוקי מדעת הטור שסבר שאשה ובעלה ל"מ להיות שמירה על אחרים, והט"ז בסק"ג תמה ע"ז דמאי ס"ד שאשה ובעלה גרעי מסתם אשה נוספת שנמצאת שם, ולכן תירץ שהרמב"ם בתחילת ההלכה כ' איסור יחוד לאשה אחת עם איש אחד ואפילו עם אנשים הרבה, ובא להורות היתר לאותו יחוד של אשה זו עם כל מי שאסרה ואם תהא שם עוד אשה אחת לא יהא היתר רק לאיסור של אשה עם כמה אנשים אבל לאשה אחת ואיש אחד שנכלל איסורם בריש דבריו לא יועיל כיון שהם איש אחד ושתי נשים, לכן כתב שאם יש שם אשתו עמו מותר לו להתיחד עם עוד אשה אחת, והיתר זה דאשתו עמו ודאי מועיל גם באופן שיש כמה אנשים אלא שבאופן כזה גם אם יש שם עוד אשה אחת שרי ולא לזה הוצרך הרמב"ם לכתוב היתר אשתו שלא אחד מהם שם, רק כדי להתיר גם באופן שיש שם איש אחד ואשה אחת שההיתר היחיד הוא אם אשתו שם.

ולהלכה ודאי שלכתחילה צריך להחמיר שרק בג' וג' חשיב הרבה, אבל אפשר לסמוך לקולא על הפוסקים הסוברים שגם בשנים חשיב הרבה [ובפרט כשמצטרפים עם זה עוד אופני קולא].

אנשים פרוצים עם נשים הרבה

נסתפק החלקת מחוקק, אם יש נ"מ בדין זה של נשים הרבה ואנשים הרבה גם לדעת הרמ"א דס"ה, דלדעת הרמ"א וכוותיה נקטי' סתם אנשים כשרים הם ואשה אחת עם שני אנשים מותרת ביחוד ורק בפרוצים יש איסור יחוד עם אשה אחת, והספק הוא אם כשיש נשים הרבה עם אותם פרוצים יהיה היתר ליחוד זה דמודה הרמ"א שיחוד אנשים הרבה ונשים הרבה קל מיחוד של אשה אחת והרבה פרוצים או לא, וכ' הח"מ שהסברא נותנת שכיון שפרוצים הם אין בהם קולא יותר בנשים הרבה ואסורים ביחוד, ואם כן אין נפקותא בדין זה להרמ"א כיון שאם הם כשרים אפילו באשה אחת מותר ואם הם פרוצים גם נשים הרבה לא יועיל.

ונראה שהספק תלוי בהבנת ההיתר של נשים הרבה עם אנשים הרבה, דאפ"ל שכשנמצאים כולם באותו מקום יש כאן בחינה של יחוד אלא שכיון שהם מרובים יש כאן שמירה דסו"ס נמנעים מעבירה בפני רבים וצורת היחוד אינה מביאה כ"כ לידי חטא, או אפשר שכשהם רבים המקום אינו מקום יחוד שאין הרגשת קירוב ומקום שרבים מצויים בו דומה יותר לרשות הפתוחה לכל כרשות הרבים שאין שייכות בין זה לזה. ובפרוצים תליא בזה, שאם יש צורת יחוד במצב קיבוצם במקום זה וההיתר הוא משום שברבים כאלו יש שמירה, בפרוצים לא מהני שמירה כה"ג ואין להתיר נשים הרבה ואנשים הרבה, ואם ההבנה היא שהוא כעין רשות הרבים אין כאן יחוד כלל וכשם שברה"ר אין יחוד ל"ש כשרים מצויים שם ל"ש פרוצים מצויים שם, ה"ה הכא דאין זו צורת יחוד ול"ש לבא על ידה לידי עבירה³⁰.

וכתב החלקת מחוקק דלפי זה שאין היתר לפרוצים בנשים ואנשים הרבה, אין נפקותא בדין זה רק לדעת הרמב"ם. דהרמב"ם שסבר דסתם אנשים דינם כפרוצים ושני אנשים ואשה אחת אסורים ביחוד מכל מקום אם

להחמיר בדין מרובים בלילה יותר מביום וכשהתירו בשנים מותר גם בלילה וחתן שאני, ויתכן להוכיח כן מעצם סתימת הרמב"ם שלא חילק בין יום ללילה או לדרך ש"מ שההיתר הוא בכל גווני, וזה חידוש גדול לקולא בדעת הרמב"ם וצ"ע, ועיי' בהע' סג.

³⁰ א. ה. לאותם הסוברים ששנים גם נחשב לרבים יש לתלות בחקירה זו גם נפק"מ לגבי לילה, שאם היא צורת יחוד וההיתר הוא משום השמירה שהם ב' אנשים כשרים בלילה לעולם בעינן עוד שמירה, אבל אם ההיתר הוא שכשהם מרובים דומה לרשות הרבים אין חומרא בלילה יותר מביום לגבי זה וא"צ שמירה נוספת, אם כי להנך פוסקים באמת קשה להבין שבב' וב' כבר הצורה היא כמקום פתוח וברה"ר ולדידהו יותר מסתבר לפרש שההיתר הוא משום שמירה, וא"ל הרב שליט"א שלא מסתבר שלדעה זו יש היתר גם בלילה דאף אם הגדר הוא כרשות הרבים הלא באופן שרה"ר ריקה מאדם שוב יש אפשרות של יחוד וה"נ כאן שיש לחוש לישנים, ואמנם מדברי הב"ח נראה שההיתר הוא גם בלילה כדלעיל בהע' סב וי"ל.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ו

כח

הם מרובים אנשים ונשים מותר, ולפי מה שכתב דברפוצים גמורים אין היתר אנשים ונשים מרובים^{טו} צריך לומר שיש גדר חדש לדעת הרמב"ם דאף שסתם אנשים דינם כפרוצים אין זה אלא לענין יחוד של שני אנשים ואשה אחת אבל לגבי אנשים הרבה ונשים הרבה אינם אסורים דאין דינם כפרוצים לגמרי, ובאמת שדבר זה מובן בסברא שגם אם סתם אנשים אינם כצדיקים גמורים מכל מקום לא יחטאו כולי האי גם כשהם מרובים, אלא שבהלכה לא מצינו מקור לחילוק כזה להרמב"ם והוא חידוש שהמציא החלקת מחוקק^{טז}.

נמצא דעת החלקת מחוקק להלכה שבפרוצים אין להתיר אנשים הרבה ונשים הרבה בין לדעת הרמב"ם ובין לדין דנהגין כהרמ"א, וכן כ' בחכמת אדם קכו, ה, אמנם מכמה ראשונים ופוסקים נראה שס"ל להקל במרובים גם אם הם פרוצים.

הטור (עמ' ריד) כתב שסתם אנשים כשרים הם ולעיל מינה (עמ' ריג) הביא דברי הרמב"ם להתיר אנשים ונשים הרבה, ואם דעתו דסתם אנשים כשרים הם ושני אנשים ואשה אחת מותרים מאי נ"מ בדין של אנשים ונשים הרבה, ומוכח מזה שהיתר זה של מרובים הוא גם בפרוצים דמאי דאסרין הוא שני אנשים ואשה אחת אבל הרבה מהם שרי, וכן משמע מכמה ראשונים שאמנם לא כתבו היתר בפירוש אך הביאו שני דינים אלו וע"כ ההיתר הוא לפרוצים ודלא כהרמ"א.

ספק בדברי הבית שמואל

יש להעיר בדברי הבית שמואל, דבסוס"ק יא הביא דהרבה פרוצים עם נשים הרבה כתב בח"מ אפשר דאסור, ולפי"ז צ"ל דסעי' זה לא איירי בפרוצים עכ"ד, ולעיל מינה בריש הס"ק כ' הבי"ש דלדעת הרא"ש שסתם אנשים כשרים הם גם לדין צריך להעמיד דברי המחבר בסוף הסעי' בפרוצים דבכה"ג אם פירשה אשה אחת לבין האנשים הוי יחוד, ולפי דבריו [ובפרט למאי דפסק הרמ"א בס"ה כהרא"ש ודעימיה] אפשר לפרש סעי' זה בפרוצים ואם מסכים לח"מ שההיתר של נשים הרבה ואנשים הרבה אינו בפרוצים הרי רישא בכשרים וסיפא בפרוצים.

וכמו כן סיים עלה הבית שמואל דהרמ"א היה צריך להגיה על סעי' זה והא דלא הגיה הוא משום שסמוך לדבריו שכ' בסעי' ה', וכוונתו אינה ברורה כ"כ מה היה על הרמ"א להגיה, דאם סבר כהחלקת מחוקק שבפרוצים אין היתר אנשים ונשים הרבה וכל ההיתר הוא רק בכשרים, הא אלו דברי המחבר וא"צ להוסיף עליהם כלום, ואולי כוונת הבית שמואל שלהרמ"א יש נפקותא בסעי' זה דגם בפרוצים יש היתר וזה היה לו להגיה דבכשרים בלא"ה מותר כדלעיל וכל ההיתר של נשים הרבה ואנשים הרבה לא נצרכה רק לפרוצים, ואם כן הוא שמעי' דסבר הבית שמואל דלדעת הרמ"א יש להתיר בפרוצים ודלא כהחלקת מחוקק, וצריך ביאור.

להלכה הנטיה היא לאסור בפרוצים, אלא שהדעה הנשמעת מהראשונים וטור היא דעה ואפשר לסמוך עליה להקל במקום צורך^{טז}.

^{טו} ופשיטא שאם להרמ"א דמיקל בסתם אנשים והחמיר רק בפרוצים ממש אין קולא במרובים, להרמב"ם שהחמיר בסתם אנשים והתיר במרובים לא יהא היתר זה על פרוצים ממש שהחמיר בהם הרמ"א.

^{טז} א. ה. ובפתחי תשובה סק"ה הביא כן מהברכי יוסף סק"ג שאסר ג' וג' פריצים, ולכא' הוא לכה"פ לדעת הרמב"ם.

^{טז} ויש כמה בחינות בצורת המקום וגדרי היחוד שבו, ויסוד הדברים שכל שהמקום הוא פתוח יותר כך דינו קל יותר, ולכן במקומות ציבוריים כמו בתי חולים או מרכזי עסקים ומטוסים (א. ה. ויש לדון באוטובוסים צבוריים) אין צורת יחוד בהם ומותר לכתחילה לשהות בהם גם אם יש שם פרוצים, ומקומות סגורים יותר כמו משרדים חדרי ישיבות וכדו' נכנסים בגדר מקום יחוד ובהם יש יותר צדדים לחומרא. ועכ"פ צריך לתת את הדעת על כך שישנם מקומות עבודה עם אנשים ונשים הרבה שהאנשים העובדים שם הם בגדר פרוצים ולהצד של הח"מ שאין היתר בפרוצים וכדנקטי' לכתחילה שייך יחוד בעצם המצאותם יחד [ולפי המתבאר בגדרי פרוץ דין זה שייך גם בשומרי תו"מ], א. ה. אלא שעל פי רוב יש לפחות אשה אחת שבעלה בעיר והיא מצלת על כולם לדעת המחבר בס"ה [למאי דנקטי' כהחזו"א שם].

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ו

כט

היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים או האנשים מבפנים והנשים מבחוץ ופירשה אשה אחת לבין האנשים או איש אחד לבין הנשים אסורים משום יחוד

קידושין פא. אמר רב כהנא אנשים מבחוץ ונשים מבפנים אין חוששין משום ייחוד אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין משום ייחוד, במתניתא תנא איפכא, אמר אביי השתא דאמר רב כהנא הכי ותנא מתניתא איפכא אנא נעביד לחומרא.

דעת הרמב"ם שהנדרון הוא בפירשה

הרמב"ם פכ"ב מהל' איסור"ב ה"ח פסק כאביי שבין אנשים בפנים בין אנשים בחוץ אסור אלא שכתב שזה בפירשה אשה אחת לבין הנשים או איש אחד לבין הנשים, ומבואר שעצם המצאות אנשים ונשים בחדרים פנימי וחיצון אין בו משום יחוד והאיסור וההיתר הוא על אופנים שפירשו ממקומם ובהכי איכא לאוקמי לסוגיית הגמ', ומהא דאוקמוה בפנימי וחיצון נראה שצורת הפירשה היא שהפנימי פירש לחיצון, ואם כן יש לפרש דרב כהנא אמר אנשים בחוץ ונשים בפנים ופירשה אשה אחת לבין האנשים אין חוששין משום יחוד, ובפשטות איירי בסתם אנשים ולא דוקא בצדיקים כר"ח בר פפי וחביריו ואפ"ה אין חוששין משום שאפשר שיצאו עוד נשים מבפנים לחוץ (כיון שאין להם דרך אלא על החיצון) ואם יצאו לחוץ יהיו שם אנשים ונשים הרבה ואין כאן יחוד¹⁰, ואם אנשים מבפנים ונשים מבחוץ ופירש איש אחד לבין הנשים חוששין משום יחוד ואף שאפשר שיצא איש אחד ויותר מבפנים לבחוץ, ואפשר לפרש הטעם שגם הרמב"ם דס"ל ששני אנשים כשרים ואשה אחת אסורים מכל מקום אין זה יחוד גמור כפרוצים או כאיש אחד ושתי נשים, ולכן כשאשה אחת בין האנשים אין זה יחוד גמור רק חומרא בסתם אנשים וסמכין על מה שיתכן שיצאו עוד נשים מבפנים כדי להתיר יחוד כזה, אבל איש אחד שיצא לבין הנשים שאיסור יחוד במצב כזה הוא מדינא בהא לא סמכין על מה שאפשר שיצאו עוד אנשים מבפנים לבחוץ ולכן חוששין משום יחוד.

ותנא דמתניתא ס"ל איפכא, דאנשים בפנים ונשים בחוץ ופירש איש אחד לבין הנשים אין חוששין משום יחוד, והטעם דמירתת שמא יצאו עוד אנשים לחוץ ולא יבא לידי עבירה, וסמכין על חשש זה להתיר דסתם אנשים כשרים הם ובכל דהו יש להתיר איסור שני אנשים ואשה אחת. ובאנשים בחוץ ונשים בפנים ופירשה אשה מן הפנימי לחיצון חוששין משום יחוד, וה"ט דאפילו שיתכן שיצאו עוד נשים לחוץ לא סמכין עליה דנשים דעתן קלה ואותה הנמצאת בחוץ אינה חוששת שמא יצאו מחברותיה לחוץ ואין שמירה מספקת במה שאפשר שיצאו ולכן חוששין משום יחוד דהם כמה אנשים ואשה אחת¹¹.

דעת רש"י שהאיסור הוא אף בלא פרישה

רש"י פירש דשמעתתא איירי בלא שפירשו זה לזה, אלא עצם המצב שנמצאים אנשים ונשים בחדרים פנימי וחיצון שייך בו איסור משום גזירה שמא יצאו מכאן לכאן¹², וסבר רב כהנא דבאנשים בחוץ ונשים בפנים אין

¹⁰ וזה עוד מקור לרמב"ם להתיר נשים הרבה ואנשים הרבה. א. ה. ועיי' לעיל הע' ס כע"ז מהדברי מלכאל.

¹¹ ואמר אביי להחמיר ככל הסברות דבאנשים בחוץ ונשים בפנים ופירשה אשה לחוץ אינה חוששת מחברותיה שבפנים ואסור, ובאנשים בפנים ונשים בחוץ ופירש איש אחד לבין הנשים דיחוד גמור הוא, ואם פירש החיצון לפנימי נמי אסור דבנשים מבחוץ ופירשה אשה אחת לפנימי הוי יחוד כמה אנשים ואשה אחת ואם האנשים מבחוץ ונשים מבפנים ופירש איש אחד לפנים ודאי הוי יחוד איש אחד עם כמה נשים ואסור וזו היא ההלכה דידן.

¹² א. ה. עיי' שו"ת דברי מלכאל ח"ד סי' קב ד"ה והנראה שכתב שבפנימי וחיצון יש לחוש לפנויים ופנויות ולכן גם במקום שנמצאים שם נשים ובעליהם עמהן שייך איסור שמא יפרשו עיי"ש, וזה חידוש גדול דהא אם יכנס איש לבין הנשים יש שם אשה שלא תעבור עבירה מפני בעלה הנמצא בחדר הסמוך וכן להיפך, ואפ"ה נקט שאין זו שמירה, ובאמת יש שמירות שמובן שלא יועילו בהאי חששא כיון שהחשש הוא שמא יכנס אחד לבין הנשים ולכן שמירה בצד האנשים ל"מ דלא חייש שמא יכנס גם השומר לבין הנשים כמו שלא חושש מפני כל האנשים הנמצאים שם, וכן להיפך שמירה בין הנשים ל"מ אם החשש הוא שמא אשה אחת תכנס לבין האנשים, אבל אשה בודאי לא תזנה כשבעלה נמצא בחדר הסמוך ומ"מ הבין הדברי מלכאל שגם זה אינה שמירה מספקת וצ"ב.

חוששין משום יחוד כיון שאם תצא אשה אחת לבין האנשים לא יהא יחוד דאשה אחת עם כמה אנשים מותר, ואם האנשים בפנים ונשים בחוץ אסור שמא יצא אחד מן האנשים לבין הנשים^י והוי יחוד מדינא הלכך גזרו גם כשלא יצא שאסורים להמצא בכה"ג. והחידוש לדעת רב כהנא הוא שבאנשים בפנים ונשים מבחוץ חוששין משום יחוד דאם יצא איש אחד לבין הנשים לא מירתת מחביריו שיצאו אחריו, וההבנה בזה היא שכיון שדרך הפנימי על החיצון אפשר שירצה לצאת האחד החוצה וכשיעבור בין הנשים יהא זה יחוד ויבוא להשאר שם ולעבור על איסור.

ובמתניתא תנא איפכא, דאנשים מבחוץ ונשים מבפנים חוששין משום יחוד כיון שאם יכנס איש מבחוץ לבין הנשים הוי יחוד ולא מירתת פן יבואו אחריו כיון שלא ירגישו בו (ולא יכנסו סתם דאין להם דרך משם), ואנשים מבפנים ונשים מבחוץ אין חוששין משום יחוד דאין לחוש לא לאיש שיצא החוצה וישהה שם עם הנשים דחושש מחביריו שיצאו אחריו (בדרכם לחוץ) ולא לאשה שתכנס לפנים דאשה לא תכנס ואם תכנס אין כאן יחוד דכמה אנשים ואשה אחת לא הוי יחוד. ובברייתא נתחדש חידוש גדול שבאנשים מבחוץ חוששים שמא יכנס אחד מהם לפנים ויהא זה לשם יחוד שהרי אין לו צורך לעבור שם ומפני חשש זה גזרו אף קודם לכן כשאנו במצב של יחוד כלל דלמא יכנס כדי להתייחד^{יב}, ולאידך גיסא נפיק מינה קולא שבאנשים בפנים אין חוששין משום יחוד כיון שגם אם יצא לחוץ חושש שמא יצאו עוד אחריו [ומשמע שגם אם יצא בפועל לחוץ אין זה יחוד דמירתת משאר הפנימיים]. והלכה כתרומיהו כמו שאמר אביי, ולכן בכל גווני בין אנשים בפנים ונשים מבחוץ ובין אנשים בחוץ ונשים בפנים אסורים להתייחד אף שלא פירשו מכאן ומכאן.

ונמצא שכשנמצאים אנשים ונשים בחדר אחד קיל טפי מכשנמצאים בשני חדרים זה לפנים מזה, דבחדר אחד שנמצאים בו אנשים הרבה ונשים הרבה אין איסור^{יג} וכשנמצאים בפנימי וחיצון כל אחד במקומו אסור, ואמנם חומרא דפנימי וחיצון היא כשהם חדרים שיש שייכות ביניהם אבל הם נפרדים, ולכן אם הם הפתח ביניהם פתוח הוי חדר אחד ממש וכשם שאיש בחדר זה ואשה בחדר אחר ופתח פתוח ביניהם הוי יחוד גמור כיון שהכל נדון כחדר אחד ה"נ כן הוא דכמצויים כולם במקום אחד חשבינן ליה ואין לחוש לפרישה כיון שהפתח פתוח ביניהם^{יד}, ואם הדלת שביניהם נעולה^{יז} לכאורה אין כאן יחוד כלל כיון שהם שני מקומות נפרדים, ורק באופן שיש דלת סגורה ביניהם נחשב כמקום אחד לגבי דין יחוד ואם איש בחיצון ואשה בפנימי בכה"ג או איפכא הוי יחוד גמור, אבל אינו כמקום אחד לגבי הקולא דאנשים ונשים הרבה כיון שחשש שמא יפרוש

^י ולשיטתו שיחוד של איש אחד עם ג' וד' נשים שרי, העמידו הפוסקים דבשתי נשים איירי או באנשים שעסקם עם הנשים עיי' ח"מ סק"ח בי"ש ס"ק יא, ועיי' להלן ובהע' עו.

^{יב} והטעם הוא משום שעיקר יחוד תחילתו בידיעה ומחשבה הנוצרת מן ההיות באותו מקום כמו שנתבאר לעיל, ובצורה זו שיש נשים בפנים ואין דרכם אלא דרך החיצון לב החיצונים עליהם ויש כאן הרגשה של קירוב ושייכות ואיכא למיחש שיכנס לבפנים כיון שהיחוד כבר התחיל. [וכבר כהנא אין ההתייחסות מצד מצב היחוד רק משום החשש האמיתי שיעבור שם בפועל וישאר מאחר שהוצרך להכנס לשם, ולא חייש גם כשהם בפנימי וחיצון שמא יכנס מבחוץ לבפנים כדי להתייחד].

^{יג} לדעת הרמב"ם, ואין הכרח שרש"י אינו מודה לזה.

^{יד} א. ה. ולכאור' גם אם אי אפשר לראות מחדר לחדר שרי כיון שהפורש מכאן לכאן יחוש שמא יצא אחר אחריו דהדלת שביניהם פתוחה, (וזו נפק"מ בשמחות הנערכות בבתיים שהאנשים נמצאים בחדר חיצון והנשים בפנימי, דאפילו אין שם אשה המותרת ביחוד עם אחד האנשים שם [כגון קודם שהתאספו כולם שעדיין אין שם אשה שבעלה בעיר, וכן שייך ה"ת כזו באבלות ר"ל] יש היתר גם לדעת רש"י והוא משום שאין הדלת שביניהם סגורה והוי כמו שכולם בחדר אחד ומותר, אמנם על פי רוב אין אפשרות לראות מחדר החיצון את החדר הפנימי כי המעבר לשם הוא דרך מסדרון וכיו"ב, ואם יהא ההיתר משום שאם יפרוש אחד מהאנשים לבין הנשים יראוהו חבריו הכא ליכא, אבל אם ההיתר הוא משום שחושש שאחר יבא לשם כיון שהדלת פתוחה ביניהם ה"נ כשאין רואין מזה לזה. וכמו כן י"ל שמה שעוברות הנשים למטבח דרך חדר הגברים אין בזה איסור ולא הוי כפירשה לדעת השו"ע דכל שאין דלת סגורה בין החדרים והוי כחדר אחד אין כאן פרישה דגם להרמב"ם גדר פנימי וחיצון הוא בכה"ג שאינם כחדר אחד ממש).

^{יז} והיינו כשאין ביד האיש לפותחה, אבל אם בידו לפתוח תו הוי כמקום אחד כך מתבאר מדברי החזו"א דלהלן.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ו

לא

מישהו מכאן לכאן איכא, ובאופן כזה גם אם לא היתה פרישה יש איסור דדלת זו גורמת הפרדה לחיבור שעל ידי הפתח.

בשו"ע העתיק לשון הרמב"ם שהאיסור הוא רק בפירשו, ובפירוש איש אחד לבין הנשים האיסור ברור דאיש אחד אסור להתיחד גם עם כמה נשים, ואם פירשה אשה אחת לבין האנשים כי אז אם הם פרוצים יש איסור לכו"ע ואם הם כשרים תליא במח' הראשונים שהביא הרמ"א בס"ה, וכתב הבית שמואל ס"ק יא דלדעת הרמב"ם דהאינדא ליכא כשרים איירי דינא דפירשה אשה אחת לבין האנשים בסתם אנשים או בכשרים^{ע"ה} דגם בכה"ג אסור לאשה אחת להתיחד עם כמה אנשים, ולהרא"ש דסבר שסתם אנשים כשרים הם ומותר לאשה אחת להתיחד עם כמה אנשים צריך לאוקמא לדינא דהכא בפרוצים ולכן אם פירשה אשה אחת לבין האנשים הוי יחוד.

ובדעת רש"י^{ע"ה} [שהביאו הרמ"א בסוף סעי' ה'] שלאיש אחד מותר להתיחד עם כמה נשים, כתב הבית שמואל דאיירי כאן באנשים שעסקיהם עם הנשים דבכה"ג אסור לאיש אחד להתיחד עם כמה נשים.

והביא הבית שמואל דברי הב"ח (או' ח' מקו"א) דאיכא לאוקמיה להלכה זו גם בהרבה כשרים, ומכל מקום לכו"ע חיישי' ליחוד כשנמצאים בשני בתים דאז יש לחוש שמא יפלוש אחד מהאנשים וילך בהחבא בין הנשים, וכ' הבי"ש שדברי הב"ח מתאימים לדעת רש"י שהאיסור הוא אף בשלא פירש אחד מהם ובזה יש לפרש שגם אם יש הרבה אנשים ונשים יש איסור שמא יפלוש אחד מהם בהחבא, אבל לדעת הרמב"ם והשו"ע שכל האיסור הוא בפירוש אחד מהם בדוקא לא שייך לפרש טעם משום פרישה בהחבא והאיסור הוא בכל גווני^{ע"ה}.

לענין הלכה

הפוסקים לא הביאו דעת רש"י רק החלקת מחוקק בסק"י הביא דעתו ולא כתב בה לא איסור ולא היתר, ונראה שלא נקטו לחוש לדעה זו.

ובמשנה ברורה סו"ס רלט שכתב דאחז"ל הישן בבית יחידי כלילה אחזתו לילית, ובית היינו חדר ולכן צריך ליזהר שגם אם יש בבית עוד אנשים יהא פתח חדרו פתוח לבית דאל"ה חשיב יחידי, וכ' בשעה"צ יז שאם

^{ע"ה} זהו כפל לשון בבית שמואל, דלהרמב"ם סתם אנשים וכשרים דינם שוה דאסור לאשה אחת להתיחד עמהם.

^{ט"ז} א. ה. ולכאור' לדעת רש"י עצמו דסבר שהאיסור הוא גם בלא פירשו יש לומר דאיירי בפרוצים (או בכשרים לדעת הרמב"ם), ואז יש לחוש שאם תפרוש אשה אחת לבין האנשים הוי יחוד ודי לנו בחשש זה כדי לאסור את כל היחוד אפילו אם כשיפרוש איש אחד לבין הנשים אין יחוד כיון שאיש אחד עם נשים הרבה שרי, וכן איכא לאוקמיה איפכא דאיירי הסוגיא שיש בין האנשים אחד שעסקו עם הנשים (דאם כולם עסקם עם הנשים עיי' להלן סעי' ז' בהע' פד שדינם כפרוצים שאינם נעשים שומרים זה לזה) והחשש הוא שמא יפרוש לבין הנשים, והבית שמואל ביאר דברי המחבר להלכה שפסק שהאיסור הוא רק בפירשו דהלכה זו יש להעמידה כל חד לפי שיטתו ולרש"י אין איסור גם בפירשו אא"כ פירש זה שעסקו עם הנשים, וכדי להעמיד את כל הסעי' באופן שוה צ"ל דגם פירשה אשה אחת הוא בכה"ג שהיו האנשים עסקיהם עם הנשים, אלא שלפי האמת איסור בפירשה אשה לבין האנשים איכא גם בפרוצים ורש"י מודה לזה, ולכן לא פי' לרש"י דבפרוצים איירי כיון שאינו מיישב הא דפירש איש אחד לבין הנשים דפרוץ עם כמה נשים מותר לדעת רש"י, ופשוט.

^{ט"ז} א. ה. דברי הבי"ש באו בקצרה, ונראה לפרש כוונתו דהב"ח כתב דבריו על דברי הטור ושו"ע ומשמע שפירש טעם גם על פירש אחד מהם, והיינו לרש"י האיסור הוא גם בשלא פירשו מחשש שמא יפרוש אחד מהם בהחבא לבין הנשים, ולהרמב"ם האיסור הוא כשכבר פירש אחד מהם בהחבא לבין הנשים או איפכא דהיה מקום לומר שגם בכה"ג לא הוי יחוד כיון שחושש שמא יכנס לשם אחד מהאנשים או מהנשים קמ"ל שכיון שהיה זה בהחבא אינו חושש לזה ולכן הוי יחוד, ולדברי הב"ח יש חידוש לדינא בין לרש"י בין להרמב"ם שאם כבר פירש אחד מהם וידעו בו חבריו או איפכא אין כאן יחוד דמאחר שהנשואים יודעים על פרישתו חושש מהם ולא יבא לידי עבירה, ועל זה כתב הבית שמואל שסברא זו שייך לאומרה לרש"י שהאיסור הוא רק משום שמא יפרוש אחד מהם בהחבא, אבל מל' הרמב"ם והשו"ע משמע שהאיסור הוא בכל פרישה שהיא גם אם פירש באופן שידעו בו חבריו, ואם כן ליכא לאוקמיה להלכה זו דוקא בפירש בהחבא. ואם זו כוונת הבית שמואל נראה מדבריו שלא פליג להדיא על דברי הב"ח רק בדעת הרמב"ם אבל לדעת רש"י מסכים שאפשר לפרש החשש רק משום שמא יפרוש אחד מהם בהחבא, ונמצא קולא לרש"י שאם יפרוש אחד מהם בדיעת כולם לבין הנשים תו לא הוי יחוד בין לדידה דחייש מחבריו הנשואים ובין לדידהו דכבר אין לחוש לפרישתם כיון שידעו הם שיש איש אחד בין הנשים ולא יבואו לידי עבירה ועיי'.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ו

לב

בבית יש אשה לבד ועי"ז שיהא פתוח יהיה איסור יחוד לא יפתחנו ולא יגיע לו שום ריעותא כי שומר מצוה לא ידע דבר רע ע"כ. וזהו כדעת הרמב"ם והמחבר שאם כל אחד במקומו אין איסור יחוד ולכן אם הדלת פתוחה ביניהם הרי הם כנמצאים בחדר אחד והוי יחוד, ואם סוגר דלתו וכל אחד במקומו שרי דכל שלא פירשו אין איסור^פ. ואפשר לסמוך למעשה על דבריו ולהקל כוותיה כשיש בזה צורך.

אמנם החזו"א סי' לד נו"נ לפי דעת רש"י ומסיק מזה להלכה וכמעט ולא הזכיר דעת הרמב"ם והמחבר, ונראה מזה דסבר להחמיר כוותיה וכן מקובל שפסק בע"פ. ולמעשה יש כמה וכמה ה"ת וגם אם נהגין כרש"י אין להוסיף חומרות כל זמן שלא היתה פרישה, ולכן אם יש שני חדרים וחדר ביניהם כמקובל בבתי דין שיש הול או מסדרון בין פתחי החדרים, אין איסור אם כל אחד נמצא בחדרו והשתא לאו פנימי וחיצון הם^ט, וכשירצה אחד מהם לצאת מחדרו יראה שהמעבר שבין החדרים ריק ויכול לצאת^פ, וכ"ש שבשתי דירות נפרדות שהחדר מדרגות ביניהם אין איסור גם אם החדר מדרגות נעול דשתי דירות שתי מקומות הם ולא מקום אחד שיש בו הפרדה כפנימי וחיצון^פ.

עוד דן החזו"א שם סק"ב באיש אחד בחוץ ואשה בפנים [למאי דמחמירין כרש"י] אי מהני נעילת דלת מפנים, והיינו שבכל מקום שהם במצב של יחוד דפנימי וחיצון חיישי' שהאיש יפתח את הדלת, אבל כלפי האשה אפשר שאין לחוש לזה דהיא אינה להוטה כמוהו ואז אם היא תנעל את הדלת לא יהא כאן יחוד דפנימי וחיצון, ומסיק החזו"א בצ"ע ולא ביאר ספיקו בזה^פ.

שמירת חתן וכלה שפ"נ

הרמ"א ביו"ד סי' קצב ס"ד פסק כהרא"ש ששימור של חתן וכלה שפירסה נדה הוא ככל דיני יחוד, וא"צ שתי שמירות רק הוא בין האנשים או היא בין הנשים, ועיקר שמירה זו היא בלילה ואז צריך שמירה נוספת ככל יחוד בלילה. ולפי המבואר שאם יש פתח פתוח בין חדר לחדר הוי כנמצאים כולם בחדר אחד ואין זה בכלל דין פנימי וחיצון אלא בכלל אנשים ונשים הרבה דריש הסעי', ה"ה בשמירת חתן וכלה אם הם נמצאים בחדר אחד ופתחו פתוח לבית והשומרים נמצאים בחדר אחר שגם הוא פתחו פתוח לבית הרי זה שמירה מספקת כיון

^פ ואין לחוש שמא יפתח דלתו ויבא לידי עבירה דלדעת הרמב"ם הא לא גזרו על זה ועתה אינו בכלל יחוד ומה"ת לחוש שיכנסו עצמו ליחוד, ולרש"י כל שאין הדלת נעולה יש גזירה וכמו שנתבאר. א. ה. והחזו"א שנסתפק אי מהני נעילת דלת מבפנים הוא לדעת רש"י שברלת סגורה יש איסור כיון שדעתו עליה ואפשר שהנעילה לא תועיל דכבר הוא בתוך גזירת יחוד, אבל להרמב"ם אין ספק בזה דהא אפילו בדלת שאינה נעולה רק סגורה שרי, אמנם עי' חזו"א שם סוף סק"ד שכ' דאפשר שמודה הרמב"ם ביחיד מפנים ויחידה מבחוץ שאסור אף בלא פירשו זה לזה וצ"ע עכ"ד, ואולי לפי ספיקו יש מקום להחמיר גם לדעת הרמב"ם במה שנסתפק לדעת רש"י אם נעל הפנימי. [ע"ע לעיל בסעי' ה' בהע' מח בשם הדברי מלכאל והשלמת חיים]. ועי' בקובץ תשובות מהגרי"ש אלישיב זיע"א ח"א סי' פב שכתב שאין להוציא מדברי המ"ב לגבי יחוד דלא בא להורות הלכה בהלכות יחוד ואפשר להעמידו באופנים המותרים כגון שיש פתח מחדרו החוצה, או שהאשה היא הנועלת דלת החדר או שמוסרו לאחר, וכן אפשר לאוקמיה כהרמב"ם בדלא פירש, אבל הלכה והכרעה ליכא למשמע מינה.

^ט א. ה. ולאפוקי ממי שרצה להחמיר בזה דההול המשותף מאחד אותם וגורם להחשב כל רגע ורגע כנמצאים במקום אחד. ולכא' בכלל היתר זה גם אם יש מטבח ומקום אכילה השייכים לכל הדירים שם דלא מצינו איסור מפני זה רק באופן שהאחד עובר בחלקו של השני ועי' הע' להלן, ואכתי צ"ע.

^פ א. ה. לא הבנתי הא בשעה שיוצא אחד מחדרו נעשה המעבר כחיצון לחדרים ויש איסור בעצם ההמצאות בחדר הפנימי אף אם אינו יוצא עד שיהא המעבר שביניהם ריק, ואולי כל שאין ההול משמש כחדר רק כמעבר לחוץ אין לו דין חיצון גם אם יש זמנים שאיש או אשה נמצאים שם, והסברא בזה היא דכל מה שיש קירוב דעת הוא כשהאחד עובר דרך מקומו של השני, אבל אם לשניהם הוא מעבר בעלמא אין דעתם אהדדי.

^פ א. ה. בחזו"א שם סוף סק"ד כ' דאפשר שמודה הרמב"ם באחד בפנים ואחת בחוץ שאסור אף שלא פירשו זה לזה וצ"ע, ולדבריו אלו יש נפק"מ לחומרא בכמה אופנים גם אי לא מחמירי' כרש"י.

^פ א. ה. בשו"ת אגרות משה אה"ע ח"ד סי' סה או' יט החמיר מאד שבשני חדרים פנימי וחיצון אין לסמוך על נעילת דלת ביניהם, בין כשהוא נועל ובין שהיא נועלת ל"ש מי בפנימי ומי בחיצון עיי"ש טעמו (עיקר השאלה היתה לגבי לדור באופן כזה והחמיר משום יחוד, ואולי באקראי שייך להקל גם לפי"ד שם, ושו"ר שכ"כ בס' אורחות הבית פי"ד ס"ח).

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ו

לג

שכולם כנמצאים בחד מקום הוא, ומש"כ הרמ"א הוא בין האנשים או היא בין הנשים אינו בדוקא אלא ועיקרו הוא באופנים שישנים במקומות נפרדים לגמרי, אבל צורת השמירה היא ככל יחוד ומהני גם אם החתן והכלה ישנים בחדר אחד והשומרים בחדר אחר, וכך היתה ההוראה מעולם ומקובל שהחזו"א גם הוא הורה כן למעשה שהחתן והכלה מותרים לישן בלילה בחדר אחד הפתוח לבית שהשומרים פתוחים לו.

ובעת האחרונה יש מערערים על עדות זו משמיה דהחזו"א שאינה מדויקת ושלא לסמוך עליה, ונתפרסמה קריאה למורי הוראות שיורו שהשומרים על החתן והכלה יהיו עמהם בחדר אחד ממש, ולהמבואר כאן אין הבנה לחומרא זו דנקטי' שחדרים פתוחים דינם כחדר אחד וכשיש שם איש ואשה הוי יחוד גמור גם אם כל אחד בחדרו, וכמו כן לאידך גיסא אם יש שם אנשים ונשים הרבה או שמירה במקום הצריך לזה נחשב מקום אחד והוי שמירה, והרא"ש דהלכה כוותיה סבר שגדרי יחוד וגדר שמירת חתן וכלה שפירסה נדה שוים הם, ואם כן אין סיבה להוסיף חומרות בשמירה זו וש להתנהג למעשה כמקובל מאז שא"צ שומרים בחדר אחד עם החתן והכלה.

סעיף ז

אפילו איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים אסור לו להתייחד עם הנשים, כיצד יעשה יתעסק עמהם ואשתו עמו³⁵ או יפנה למלאכה אחרת

מתני' קידושין עב. כל שעסקו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים, ופרש"י אפילו עם הרבה נשים לפי שלבו גס בהו וכולן מחפות עליו, ואילו איש אחרינא בין שתי נשים תנן, אבל עם שלש או ארבע שפיר דמי עכ"ל, ומכאן הוכיח רש"י דעתו שהחומרא במי שעסקו עם הנשים הוא שאסור לו להתייחד עם הרבה נשים ומינה שמה שאמרו במשנה פ: לא יתייחד אדם עם שתי נשים הוי דוקא שתי נשים ועם יותר מכך שרי. והתוס' הקשו מהא דאנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין משום יחוד חזי' שגם עם כמה נשים אסור להתייחד, ולכן פירשו שהחומרא של מי שעסקו עם הנשים הוא דלית ביה התירא דאשתו עמו³⁶.

והרמב"ם (פכ"ב איסור"ב ה"ח) פירש דרבותא אשמעי' דס"ד שכיון שעסקו עם הנשים יהא לו היתר להתייחד עמהם כיון שטרוד בעבדתיה או משום שרגיל בהם ולא יתפתה בנקל, קמ"ל שגם איש כזה אין לו היתר להתייחד עם הנשים, והמחבר כתב כהרמב"ם דאפילו מי שעסקו עם הנשים אסור להתייחד עמהם. ובחלקת מחוקק ס"ק יא הביא גם פ' רש"י.

הט"ז סק"ו ביאר גם הוא ג' דעות הראשונים בהאי דינא, וסיים דאת דעת רש"י כבר זכר הרמ"א בסעי' ה' שהביא שיש מתירין להתייחד איש אחד עם נשים הרבה אם אין עסקו עמהם, אבל דעת התוס' שהחמירו במי שעסקו עמהם שאין לו התירא דאשתו עמו לא זכר, ותמה הט"ז למה לא הזכירו דין זה דודאי יש לחוש להחמיר בזה ע"כ. ומאחר שהפוסקים לא הזכירו דעת התוס' ולא חלקו על דברי הט"ז דסבר להחמיר כוותייהו, מסתמא יש להחמיר כדבריו שבמי שעסקו עם הנשים אי אפשר לסמוך על ההיתר דאשתו עמו.

בגדר עסקו עם הנשים כ' רש"י שמלאכת אומנותו נעשית לנשים והנשים צריכות לו עכ"ל, ואם כן כל אותם מוכרי תכשיטים (או מוצרי קוסמטיקה) וכדו' שעיסוקו הוא רק עם נשים הרי הוא בגדר עסקו עם הנשים, ולכאורה רופא נשים גם נכלל בזה כיון שעסקו רק עם נשים ושייך ביה לבו גס בהן, אבל מי שעסקו עם אנשים ונשים כמו רופא בעלמא אינו נחשב עסקו עם הנשים כיון שאינו מתעסק עמהם במיוחד³⁷.

³⁵ א. ה. ולענין שאר שמירות עיי' להלן בסעי' י' בהע' קח דחמש נשים כ' הלבוש שמועיל והביאו הבי"ש ס"ק יד, ושמירת קטנה לכאן הוא מח' הפוסקים, ולהתייחד עם אשה שבעלה בעיר עיי' רד"ל בקידושין פב. על תוד"ה לא דסבר לאיסור, ובאמת שמתוס' נראה להתיר דכתבו שהרבותא במי שעסקו עם הנשים הוא שאסור להתייחד כשאשתו עמו ולא כתוב איסור בבעלה בעיר [ותהא אשתו עמו נלמדת בכ"ש מזה דשמירה גמורה היא עליו ולא רק אימתא דידה], ועיי' הערות להגרש"א שכ' כן, ובחור"ב סי' טז ס"ק יד א' כ' לאסור. ויחוד בפתח פתוח מסיק בשו"ת שער יוסף סי' ג' להיתר [דאינו כמו לבה גס בה דסעי' ח' שנחלקו בה הפוסקים] אפי' למאן דאסר בעלה בעיר בלבה גס בה בס"ט כיון שמי שעסקו עם הנשים אינו בסוג אחד עם מי שלבו גס בה דקרוכותו וגדלה עמו, וכ"כ בברכי יוסף סק"ז הביאו פתחי תשובה סק"ט. ושמירת אדם אחר שאין עסקו עם הנשים, אי שרינן כשר ופרוץ נראה דה"נ מהני, ולמאן דמחמיר בזה אכתי צריך עיון שמה אפשר לחלק בין מי שעסקו עם הנשים לפרוץ אף להרמב"ן בהע' להלן ותועיל שמירת כשר ועיי'.

³⁶ לעיל בסעי' ג' מבואר שבנכרי אין היתר אשתו עמו אבל ישראל שאשתו עמו שרי ובפשטות הוא גם בישראל פרוץ, והכא לדעת תוס' גרע טפי שאפילו באשתו עמו אסור. א. ה. כעיי' מצינו בדברי הרמב"ן סוף קידושין שכ' וז"ל והא דתנן כל שעסקו עם הנשים לא יתייחד עמהן, אפשר לפרשה אפילו בשני אנשים לפי שהן חשודים על העריות וגריעי מפרוצים סתם, ואפילו בהם אמר רב אפילו בעשרה נמי לא עכ"ל, ולו"ד היה מקום לומר שכל החשש במי שעסקו עם הנשים הוא כלפי עצמו דכיון שלבו גס בהם יבא לידי עבירה גם כשיש הרבה נשים, אבל לא בהכרח שאינו נעשה שומר לחבירו דסו"ס כשרים הם אלא שביחס לנשים יש בהם ריעותא, ומדבריו שמעינן דדינן כפרוצים ואף גריעי מהם ואינם שומרים זה על זה (וכ"מ מדברי הבי"ש ס"ק יא וח"מ סק"ח שהעמיד דינא דסעי' ו' לרש"י בעסקיהם עם הנשים ושמעי' מינה שאשה בין כמה אנשים שעסקיהם עם הנשים הוי יחוד, ועיי' מקנה פב. ע"ד התוס').

³⁷ א. ה. נראה שהגדר הוא עד כמה עיסוקו עם הנשים בעצמם, ולכן כל מי שבדוק התאמת בגדים תכשיטים וכדו' או שעוסק עמהם להדיא מפני שהם נשים כמו רופא נשים שעיסוקו הוא באשה עצמה הוי עסקו עם הנשים, אבל מי שיש לו עסק עמהם כמו רופא ילדים שנשים

סעיף ח

אשה שבעלה¹⁹ בעיר אין חוששין להתיחד עמה מפני שאימת בעלה עליה, ואם היה זה גס בה כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו או אם קינא לה בעלה עם זה לא יתיחד עמה אע"פ שבעלה בעיר

בדף פא. אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד. ורש"י פירש אין חוששין לה משום ייחוד להלקות על ייחוד זה, וכתבו התוס' דמשמע מתוך פירושו שאין מלקין ע"ז אבל איסורא מיהא איכא, והוכיחו התוס' דלא כרש"י וכן דעת רוב הראשונים שהיתר בעלה בעיר הוא היתר לכתחילה.

בבית שמואל ובחלקת מחוקק ס"ק יב הביאו שיטת רש"י והח"מ ציין לב"ח או' ז' שכתב דלכתחילה צריך להחמיר כרש"י, וגם בבית אדם יז מחמיר באיש אחד ואשה אחת שבעלה בעיר דהוי דאורייתא ומיקל באיש אחד ושתי נשים דהוי דרבנן²⁰, אבל סוגיא דעלמא שבעלה בעיר הוא היתר גמור והכי נקטינן להלכה [ובפשטות מהני גם בפרוצים דשני פרוצים ואשה שבעלה בעיר מותרים ביחוד].

היתר בעלה בעיר משום פחד או משום אימה

בטעם ההיתר כתב רש"י דמסתפי מבעל השתא אתי, ולפי דבריו ההיתר שייך רק באופן שהבעל יודע היכן נמצאת באותה שעה דבכה"ג חוששת שמא יבא, אבל אם יודעת שאין ידוע לו היכן היא אינה חוששת וליכא היתר. והרמב"ם בפכ"ב איסור"ב כתב הטעם שאימת בעלה עליה, ולשון זה איכא לפרושי כרש"י שהוא פחד פן יבא למקומה וממילא אין היתר אלא אם כן חוששת מזה, אבל הפירוש המקובל בדבריו הוא שאימתו ויראתו עליה, שבאופן טבעי יש לאשה יראה כשבעלה נמצא בסביבתה ומרגשת את כפיפותה אליו ולא תבא להתפתות לזר, ולפי זה אין צריך שהבעל עצמו ידע היכן האשה אלא כל שיוודעת שהוא בעיר מרותו נמצאת בלבה ולא תעבור עבירה, ואם אינו בעיר הרגשת לבה אינה חזקה כל כך דאינה מרגשת בקירבתו וחיישי' לפיתוי, ולפי זה היתר בעלה בעיר הוא רחב מאד דכל ששייכת אימתו עליה מותר להתיחד עמה אף כשאינו יודע היכן נמצאת בפועל.

מביאות את ילדיהן ומשוחחות עמו וכו' אין קשר זה עם האמהות גורם שיהא עסקו עם הנשים דאין עסקו עמהם באופן של יחס אליהם בדוקא רק ששיחתו עמו ולא נעשה גס בהם ע"ז. אלא שהעירוני שבגמ' אמרו ת"ר כל שעסקו עם הנשים סורו רע כגון הצורפים [צורפי זהב העושין לנשים שירין נזמים וטבעות] והסריקים [סורק בגדים לנשים] והנקורות [מנקרי ריחים של יד שנשים טוחנות בהם] והרוכלין [מוכרי קישוטי בשמים לנשים] והגרדיים והספרים [הנשים צריכות להם בשביל בניהם] והכובסים והגרע [אומן המקיז דם] והבלן [מחמם מרחצאות] והבורסקי [מעבד להם עורות ללבוש ולנעול], אין מעמידין מהם לא מלך ולא כה"ג מ"ט לא משום דפסילי אלא משום דזיל אומנותיהו ע"כ הברייתא [ופרש"י], ולכא' גרע בלן ובורסקי אינו רק לנשים דכולי עלמא צריכים לו ואפ"ה חשבינן ליה עסקו עם הנשים, ואולי בכה"ג שעסקו עם מדידתם והתאמת בגדים עליהם נעשה לבו גס בהם אף שעושה כן גם לאנשים, וכן בלן גרע עיסוקו עם הנשים הוא באופן של התייחסות יתירה אליהם, ולפי זה יש לדון ברופא משפחה שמתעסק עם אנשים ונשים, והיותר מחודש מכל הני הוא הספרים שכתב רש"י שהנשים צריכות להם בשביל בניהם, ושם הרי אין עיסוקו כלל עם הנשים עצמם רק הם מביאות אליו את בניהם ולמה הוי עסקו עם הנשים, ולדבריו גם רופא ילדים וכדו' הוא בכלל זה וצ"ע למעשה.

¹⁹ א. ה. בעלה היינו בנשואה, ואם עדיין לא בא עליה עיי' להלן סי"א בהע' קכד שמדברי הפלתי נראה שסבר שאין היתר בעלה בעיר ואפי' לא בעלה עמה, אמנם בסוטה כה. אמרו שארוסה ושומרת יבם אינן שותות אבל קינוי דידהו אוסרן על הבעל, והק' התוס' שאנץ למאן דסבר שאוסרין על היחוד תיפול שנאסרות גם לולי הקינוי, ותיירץ כגון שלא נאסרו משום היחוד שהיה הבעל בעיר ואז נאסרות רק משום הקינוי, ומוכח מדבריו שסבר שארוסה גם היא בכלל ההיתר של בעלה בעיר, וכ"ש אם כבר נשאת ועדיין לא בא עליה, ובנתיבות לשבת סק"ה כ' שארוסה אין בה היתר בעלה בעיר כיון שאינה ברשותו ואינה חוששת מפניו שמא יבא למקומה, וגם לדבריו י"ל שאם היא נשואה אף שלא בא עליה כבר היא ברשותו וחוששת מפניו והוי בעלה בעיר ודלא כמשמעות הפלתי.

²⁰ א. ה. כן היא הדעה המקובלת שב' נשים הוי דרבנן, אך במהרש"ם בתשו' ח"ג סי' קג ס"ל שגם שתי נשים הוי דאורייתא ע"ש.

הרמב"ם והמחבר לא התנו להלכה היתר בעלה בעיר בידיעת הבעל דוקא ונראה שההיתר הוא בכל מקום שהוא וכמו שנתבאר, אבל החכמת אדם קכו, ו, ובבית אדם יז^פ הגביל מאד את ההיתר דבעלה בעיר וכתב שהוא רק בביתה דחוששת שמא יבא בעלה לשם, וכן כשבעלה נתן לה רשות לדבר עם איש פלוני ולסגור הדלת בעדם אסור, ויסוד הדברים הוא דסבר שההיתר הוא משום שחוששת שמא יבא הבעל ולכן לא תזנה, אבל כשאינה חוששת מזה שיבא הבעל כגון שאינו יודע היכן היא או אפילו אם יודע היכן היא אבל יודע ונתן רשות על היחוד דבכה"ג גם אם יבא ויראה שנתיחדה לא יחקור על זה וממילא אינה חוששת לזנות עמו כיון שהבעל לא ידע על הזנות, בכל הני אסור היחוד, וזה ברור לדעת רש"י ובמשמעות לשון אימת בעלה עליה דהרמב"ם, שהאשה חוששת רק פן יבא בעלה וידע שזינתה וכל שאינה חוששת מזה או משום שלא ידע כלל או משום שלא ידע על הזנות חיישי' שתתפתה לעבירה. ובשו"ת שבט הלוי ח"ה סי' רג או' א' החמיר להלכה כדבריו.

אמנם ידוע בשם החזון איש^פ שהיתר בעלה בעיר הוא משום יראה שיש באשה בפני בעלה ואימתו הנטועה בלבה מונעת ממנה לעבור על איסור עם איש זר, ולכן התיר החזון איש בכל גווני כשבעלה בעיר אף באופנים שאינו יודע על מקום הימצאה וגם אם הוא מרוחק מאד ממנה כל שנמצא באותה עיר נרגשת קירבתו אליה והרגשת יראתו נטועה בלבה ושרי^ז.

הלכה למעשה ההוראה היא להקל כהחזון איש, וכן מורים בה המורים בעם.

הסבר לטעם הקולא בדאורייתא

ובאמת שדבר זה צריך הסבר, דהא יחוד זה של איש אחד ואשה אחת הוא מדאורייתא, ובפלוגתא בדאורייתא קיי"ל הלך אחר המחמיר ואיך נתקבלה ההוראה להקל במח' זו של החכמ"א והחזו"א ולא חשו בה לדעת המחמיר.

אפשר לומר שמה שאסרה תורה את היחוד הוא איסור מפני העבירה, והיינו שהתורה החמירה וגדרה גדר להתרחק מהעבירה ושלא להתיחד אבל עיקר העבירה אינה היחוד אלא מה שייצא מזה, וכיון שהאיסור הוא איסור של הרחקה מעבירה ולא עבירה בעצם סמכינן אמאן דאמר שבאופנים מסויימים גם הוי הרחקה כראוי וגם בזה מתקיים דין התורה של ההרחקה מעבירה^{אז}.

^פ א. ה. והעתיקו הח"ח בנדחי ישראל פכ"ד או' ו', וכן דעת המקנה בנתיבות לשבת סק"ד וה', וכ"כ הרד"ל בקידושין פא: ע"ד תוד"ה לא. ועיי' אגרות משה אה"ע סי' סה או' ז' ואו' כא שפסק כהחכמ"א אלא שכתב שזהו דוקא באופן שלא שייך שיבא הבעל לשם כגון שנתן לה רשות לסגור את הדלת ושלא לפתחה כלל גם אם יקיש עליה, וכן בהלכה למקום אחר דוקא אם אינו יודע היכן נמצאת, אבל אם יודע להיכן הלכה אף שהוא חוץ לביתה שרי כיון שיכול לבא לשם ע"ש. ועיי' בשו"ת רדב"ז ח"ג סי' תפא (תקיט) שכתב להתיר אשה שבעלה בעיר אף במקום שנתן לה רשות לילך לשם, אמנם יתכן דאיירי באופן שיכול לבא למקומה מתי שיחפוץ, וגם לא התיר רק מפני טעם זה אלא בצירוף עם כמה טעמים, אבל משמעות הדברים שם היא שסבר זה להיתר גמור עיי"ש. (ומפי השמועה שהגריש"א זצ"ל החמיר בזה, וכן נראה דעתו בקובץ תשובות ח"ב סי' עה עיי"ש).

^פ א. ה. והביאו שכ"ד החיד"א בשו"ר ברכה כאן, ועייש בקובץ תשובות הנ"ל בהע' פח שנו"נ בדבר.

^ז וכיון שהדבר תלוי בהרגשתה נפיק מינה קולא בעיר גדולה מאד כמו ניו יורק וחומרא בב' ערים שהמרחק ביניהם הוא קטן מאד כמו בני ברק ורמת גן. א. ה. בס' דבר הלכה סי' הכ"א כ' שהורה החזו"א בשנת תשי"ג שכל ת"א ואף שכוונתיה הרחוקות נחשב בכולה בעלה בעיר, ולענין ת"א ור"ג פסק אז דהוי כעיר אחרת וכ"ש פ"ת ות"א דהוי ב' עיירות עכ"ד, והוא כפי שנתבאר כאן שהכל תלוי בשם המקום דאם נמצאת עם בעלה באותה עיר אימתו עליה דמרגישה שנמצא אצלה. אמנם בס' נשמת אברהם כאן (עמ' קה) כתב שא"ל הגרש"ז אורבאך זיע"א שבזמן הזה תל אביב ור"ג ופ"ת כולם נחשבים כעיר אחת כיון שנמצאים כהמשך אחד ואפשר ללכת גם בשבת מאחת לשניה עכ"ד, וע"ש בהערה 107 שהבין שהחזו"א שאסר בערים אלו הוא לפי זמנו שלא היה שום חיבור ביניהם, ולפי הבנה זו (בין אם היא בדעת החזו"א בין אם לא) נראה שהכל תלוי בחיבור המציאותי בין המקומות ואולי טעמו שדרך ומקום פנוי בין הערים מיקל את אימתו מעליה, אבל אם יודעת שהם מחוברים מרגישה שהוא במקום אחד עמה ואימתו עליה, וא"צ בשביל זה שיהא שם אחד למקום. עוד יש לרדן כשנמצאת בעיר שאינה מכרת כלל ויודעת שהבעל נמצא ברחוב או שכונה מסויימת רק שאין ידוע לה אם הוא בעירה או לא דלכא' אין היתר בעלה בעיר בכה"ג.

^{אז} העירו דמצינו באיסור ד'והזרת' למאן דסבר ווסתות דאורייתא שיש איסור דאורייתא שעיקרו הוא להרחקה מאיסור, ושם נקטי' לחומרא בכ"מ.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ח

לז

ויתכן להוסיף בה עוד, דבמח' פוסקים כעין זו אין המחלוקת בעצם הדין אם כשהבעל בעיר באופן שאינו יודע על מקומה או שהוא רחוק ממנה הוי מניעה מעבירה או שאין כאן שום מניעה כלל ויחוד זה הוא כיחוד גמור כשבעלה איננו בעיר או בשאר עריות שאינן נשואות, אלא כו"ע מודו שבעלה בעיר היא סיבה ראויה שיש בה כדי למנוע את האשה מעבירה, ונחלקו אם די בזה או דבעי' יותר מזה, וכיון שביסוד הדברים בעלה בעיר בכל אופן שהוא כבר אין היחוד כמו במקום שאין בעל כלל, מתקיים עיקר הדין דא' של הרחקה מעבירה והנדרון הוא עד כמה להרחיב ולהחמיר בהרחקה דא' זו, וכלפי סברות בגדר הרחקה שעיקרה מהני מדא' אפשר לסמוך אמאן דמיקל. ואולי אף כל המחלוקת אם בעלה בעיר באופן כזה היא מדרבנן, דמדא' אימת בעלה מהני כל שהוא בעיר ונחלקו האם מדרבנן יש להחמיר יותר דבעי' שיידע היכן היא ושיהא ביכלתו לבא למקומה, וכיון שהיא פלוגתא בדרבנן מקילינן בה.

עוד סברא י"ל בזה עפ"י מה שנתבאר במקו"א דקיי"ל דדבר שיש לו מתירין לחומרא, ויש כמה סברות בטעם החומרא ונתבאר באורך בר"ן בנדרים נב. דתליא בדיני ביטול ועוד יש על זה בראשונים, ובמקום שאינו שייך לדיני ביטול כבר כתב רש"י בביצה שדשיל"מ אסור דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר וכל זה שאמרו דתאכלנו בהיתר שייך בספיקות דכיון דהשתא ספק הוא ואפשר לאכלו שלא בספק אלא בהיתר גמור הכי עדיפא, אבל במחלוקת הפוסקים לא אמרי' דשיל"מ והסברא היא שאי אפשר לומר על זה עד שתאכלנו באיסור דהא יש מאן דסבר ומכריע שאין כאן איסור ואף אם לא פסקו כן להלכה הרי דעתו דעת תורה היא ולא חשיב שאוכל באיסור, (וכמו"כ בבעיא דגמ' דמסקינן בתיקו כ' רעק"א במערכות שלא אמרי' דשיל"מ כיון ששני הצדדים הם אמת ואינו אכילה באיסור). ועל דרך זה אפשר לומר בנדר"ד, שבמחלוקת הפוסקים גם בדאורייתא אפשר להקל יותר מבכל ספק דא' כיון שסברתו של כל מאן דאמר שהוא סברא נכונה היא ולא שייך לומר שהעושה כן עושה איסור.

ואם היה זה גס בה כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו או אם קינא לה בעלה עם זה לא יתיחד עמה אע"פ שבעלה בעיר

לבו גס בה

לבו גס בה הוא דינא דגמ' בדף פא. שבשושבינתיה וגייסא ביה ל"מ בעלה בעיר, וכ' רש"י בד"ה שושבינתיה בעלת ברית לו עכ"ל, ומשמע שצריך שיהיה קשר חזק ביניהם בכדי שייחשב לכו גס בה ולא בכל קשר וקירבה הוי גס בה. וכן נראה מל' הרמב"ם והמחבר שנתנו דוגמא ללבו גס בה כגון שגדלה עמו, ומשמעות הדברים היא שגם קרובתו דומיא דגדלה עמו שמלבד הקירבה יש ביניהם היכרות קרובה מאד, שהכירו מקטנותם או במשך זמן טובא היו חיים ביחד וכדו', ולא כל קרובה או אפילו חמות וגיסה שרואים ונפגשים מידי פעם חשיב לכו גס בה²², ויש שמחמירים מאד בזה להכניס בהגדרת לכו גס בה כמעט כל קשר ועסק שהוא, אבל יסוד ההלכה הוא כמו שנתבאר שדוקא קשר חזק ומרובה חשיב לכו גס בה, ובעלה בעיר לא מתיר את היחוד עמה²³.

²² א. ה. אם כי יתכן שבקרובות משפחה עצם הקירבה גורמת שבקל יותר יהא לכו גס בה, ולכן גם הקרובה אינה גורמת לזה אבל כמעט עסק עמה בהצטרף עם מה שהיא קרובתו ייחשב לכו גס בה (ואין בזה כ"כ נ"מ דהכל לפי הענין).

²³ א. ה. בבעלה עמה פשיטא שמותר להתייחד גם עם מי שלבו גס בה שהוא משמרה, ומסתבר מאד שגם אם הוא ישן לא גרע מאשתו ישנה שנתבאר לעיל ס"ג דמהני ולצאת בדרך יל"ע, דמי שאין לכו גס בה מותר לילך עם אשה ובעלה בדרך דאף אם ייצא לנקביו יחשב עדיין כבעלה בעיר, אבל מי שלבו גס בה ל"מ בעלה בעיר ולכן יש לאסור דלמא ייצא הבעל ותשאר עמו, ואין נראה שכשיוצא הבעל לצרכיו הוי כבעלה משמרה כיון שע"כ מתרחק קמעה ואינם יראים שיבא פתאום כמו שבעיר אינם חוששים לזה, אך מה שיתכן להקל הוא משום שכשיצא הבעל יקח את אשתו עמו כדי לשמרה (דומיא דמצינו בנשים שיוצאות יחד עי' לעיל ס"ה הע' מט), וכ"נ מדברי הזכור לאברהם שהביא הפת"ש לעיל סק"ב שבעל ואשה משמרין זה את זה, והיינו ששומר עליה שלא תתייחד, ואם כן יועיל להתיר גם במי שלכו גס בה.

סעיף ז

בית שפתחו פתוח לרשות הרבים אין חשש להתייחד שם עם ערוה קידושין פא. אמר רב יוסף פתח פתוח לרשות הרבים אין חוששין משום ייחוד^{צד}.

מחלוקת האחרונים במי שלבו גס בה

בתרומת הדשן סי' רמד כתב שמצא בתוס' במסכת סוטה לענין פתח פתוח שאשה שקינא לה בעלה חוששין לה מיחוד גם עם אותו האיש גם בפתח פתוח, וכ' התרוה"ד דכ"ש לענין בעלה בעיר. ולעיל בסעי' ח' כתב המחבר דין זה שאין בו היתר בעלה בעיר במי שקינא לה ממנו. והחלקת מחוקק ס"ק יג הביא דברי התרוה"ד גם לגבי פתח פתוח, ולמד מדבריו דכשם שלגבי מי שקינא לה דין בעלה בעיר ודין פתח פתוח שוים לאיסור, ה"ה לגבי מי שלבה גס בה שאין בו היתר בעלה בעיר אין בו היתר פתח פתוח, ובבית שמואל ס"ק יג הסכים לדבריו.

אבל הט"ז סק"ח כתב דלגבי מי שקינא לאשתו אין היתר פתח פתוח כדכתב בתרומת הדשן, אבל במי שלבו גס בה ודאי מועיל לזה פתח פתוח לרה"ר, ובמגיה שם הוכיח לה מהא דכ' בתרוה"ד שאם אין היתר בפתח פתוח כ"ש דבעלה בעיר אין היתר, חזינן שבעלה בעיר נחשב יותר יחוד מאשר פתח פתוח ויותר פשוט לאסור בבעלה בעיר מאשר בפתח פתוח, ולכן אם מצינו שמי שלבו גס בה אסור להתייחד עם אשה שבעלה בעיר אין מזה ראי' לאסור בפתח פתוח דכפ"פ אינו יחוד כמו ביחוד עם היתר בעלה בעיר.

ועיי' להלן שיתכן לתלות פלוגתייהו בפרטי דין פתח פתוח, ועכ"פ להלכה אין הכרעה למעשה במחלוקת זו ולכתחילה ודאי צריך להחמיר בזה, ובשעת הדחק אפשר להקל כהט"ז להתיר פתח פתוח במי שלבו גס בה.

דלת סגורה ולא נעולה

בפתחי תשובה סק"ט הביא מחלוקת גדולה בין האחרונים בדין פתח פתוח, דעת הבית מאיר ורעק"א בתשו' סי' ק' באמצע התשובה, שפתח פתוח הוא כפשוטו פתוח לגמרי אבל אם הפתח סגור אפילו אינו נעול אינו נקרא פתח פתוח והוי יחוד, ודעת הרדב"ז ח"א סי' קכא שפתוח הוא כל שאינו נעול, ולמד כן מל' הרשב"א בתשובות סי' אלף רנא [ורעק"א וב"מ כתבו דט"ס הוא ברשב"א עיי"ש]^{צה}.

דעת הסוברים שפתח סגור גם נחשב כפתוח יש לבאר דס"ל שעיקר ההיתר הוא משום הפחד לעבור עבירה שמא יראה וידע מאן דהו, ולכן כשהדלת אינה נעולה קיים חשש זה דשמא יכנסו למקומו אנשים מבחוץ בפתע פתאום, וכשחושש מכניסת אנשים למקום היחוד לא יעבור עבירה והיחוד מותר. ולדבריהם יש חידוש שיחוד שאינו מביא לידי עבירה שרי אף שהוא יחוד בעצם.

^{צז} יש להעיר קצת דבגמ' הביאו מימרא דרבה בעיר אין חוששין משום יחוד אמר רב יוסף פתח פתוח לרה"ר אין חוששין משום ייחוד, ומייתי' מעשה דרב ביבי שהיה אצל רב יוסף ואמר רב יוסף שקולו דרגא מתותי ביבי ומקשי' דבעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד ומשנינן דשושבינתיה הויא, ועובדא זו שייכת רק למימרא דבעלה בעיר ולמה הביאו מימרא דפתח פתוח ביניהם וצ"ע, א. ה. ואפשר להביא מזה קצת ראייה שדין לבו גס בה נאמר אתרווייהו וכהחלקת מחוקק, ושור"ש כ"כ בשו"ת שער יוסף להחיד"א סי' ג' ד"ה הדרן למאי.

^{צה} א. ה. רבינו יונה בספר היראה (מהדור' "שפתי חכמים" ב"ב תשס"ג ק"ה ואל תתייחד) כתב וזהו יחוד פתח נעול במפתח או במנעול מבפנים וזהו איסור מן התורה מכי יסיתך אחיך בן אמן ואפילו עם שתי נשים וטוב ליהזר בפתח פתוח לרה"ר עכ"ל, וי"ג אם אינו פתוח לגמרי (ובנדפס יש שינוי והדברים אינם מובנים כ"כ), ונראה שכוונתו שמדאורייתא יחוד הוא נעול ממש וטוב ליהזר בכל סגור שהוא אם אינו פתוח לגמרי, ומש"כ ואפילו עם שתי נשים א"י אם כוונתו שמדאורייתא אסור עם ב' נשים ודלא כהבית אדם או' טז, או שכוונתו ליהזר מיחוד עם ב' נשים גם בפתח פתוח (ודלא כבנדפס שכ' עם אשה אחת). ובחו"ב קידושין טז, יב בהערה כ' דמטו משמיה דהחזו"א שיחוד היינו רק כשסגור במפתח או במנעול.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ט

לט

והבית מאיר הביא רא' לדבריו שדלת סגורה ולא נעולה הוי יחוד מהא דאנשים בפנים ונשים בחוץ ופירשו לכאן ולכאן הוי יחוד, ושם הדלת ודאי אינה נעולה ביניהם ורב פחדם שמא יכנס אחד מבחוץ לפנים או להיפך ואפ"ה אסור ש"מ דדלת סגורה הוי יחוד ולא סמכין על מה שיש פחד מלעבור עבירה פן יכנס מישהו לחדר. וצ"ל דהרדב"ז ודעימיה סברו שיש חילוק בין פנימי וחיצון לכל מקום, דבפנימי וחיצון ששהה כבר עם האנשים קודם שנכנס לבין הנשים וכבר מכיר ויודע מי הם אין פחדו גדול כל כך¹⁹, אבל מפני אינשי דעלמא שאינו מכירם ואין ביכולתו לדעת מי יכול להכנס לבית שנמצא שם חייש טפי ולכן אף בדלת סגורה קיים הפחד שמא יכנסו לחדרו.

וכמו כן יש להעיר דבשלמא לדעת הרמ"א לעיל בסעי' ה' שסתם אנשים כשרים י"ל שכשמתרחק אחד עם אשה בבית שפתחו סגור ולא נעול חושש שמא יכנס איש אחר ולא יעבור עבירה בפניו, אבל להרמב"ם והמחבר דסברי דלדין אין כשרים ושני אנשים אסורים להתיחד עם אשה אחת הרי לאחד שמתרחק עם אשה אחת אין ממה לחשוש, דאם תכנס אשה אחת או כמה נשים עדיין הוא באיסור יחוד דאיש אחד אסור להתיחד עם כמה נשים, ואפילו אם יכנס איש אחר או כמה אנשים כיון שסתם אנשים האידנא אסורים ביחוד עם אשה אחת דחיישי' לכולהו שמא יעברו עבירה ואינם מצילים מן היחוד, א"כ אינו חושש מפניהם משום שגם אם יכנסו הם בכלל חשש לעבור עבירה. ואפ"ל שהחשש הוא שמא יכנסו כמה אנשים וכמה נשים דאז יבטל היחוד כדלעיל בסעי' ו' וחושש לעבור על איסור בכזה אופן, או די"ל דאף שיחוד עם כמה אנשים אסור מכל מקום חושש שיכנסו בבת אחת כמה אנשים או אפי' כמה נשים דאף שהיחוד עדיין באיסור מכל מקום כל זמן שלא נכנסו אם חושש שמא יכנסו בכזה אופן לא יעבור עבירה דסו"ס בכניסתם יהא בלבול הדעת וזה מצילו מלעבור השתא על איסור.

ולפי מה שנתבאר לעיל שהחשש מאנשים שבחוץ גדול יותר מחשש מאנשים שנמצא עמהם באותו מקום, יתכן לומר דהכא נמי אף שגם אם יכנס איש או אשה למקום היחוד יהא זה איסור יחוד, מכל מקום החשש מפני מי שיכנס מבחוץ שאינו במצב וקירבה המביאה לידי עבירה מונע מאיסור, ואפילו אם החשש הוא מפני אשה שתכנס מכל מקום מרגע שמישהו נכנס צריך להתחדש מצב של יחוד והיחוד הקודם כבר לא קיים.

ובטעמא דהבית מאיר ורעק"א המצריכים דלת פתוחה לגמרי יש לומר בב' אופנים ועיקרם הוא שהיתר פתח פתוח הוא שאין כאן יחוד, ותליא בפרטי ההיתר דפתח פתוח.

יש אומרים שכשפתח הבית פתוח לחוץ לגמרי נותר כל הבית גם חדרים פנימיים, ומשום שכשהבית פתוח אין את הרגשת היחוד וההמצאות יחד ויותר נדמה בעיניהם כמקום פתוח ורשות הרבים ולא הוי יחוד שלהם לבדם, וזה טעם ההיתר. ולדעתם באשה שקינא לה בעלה לא מהני פתח פתוח דמאחר שהם קרובים זה אצל זה יש לחוש ביותר שגם במעט יחוד ושהייה יחד יבואו לידי עבירה ולכן נחשב סתירה גם במצב כזה. וכמו כן לדעה זו מובן שמה שנתחדש בסוגיא דפתח פתוח מתיר יחוד הוא היתר מיוחד אף לגבי מקום כזה שאינם נראים מרשות הרבים מכל מקום היחוד מותר מחמת פתח הבית הפתוח.

ויש אומרים שפתח פתוח הוא דוקא אם אפשר לראות דרכו לפנים, וטעם ההיתר הוא משום שמקום הגלוי לכל אין יחוד לא במציאות ולא בהרגשה, ולדעתם בית פתוח אינו מתיר חדרים פנימיים או מה שאינו כנגד הפתח והמקום המותר ביחוד הוא רק מה שנראה מבחוץ, ומובן שבמקום שנראה לכל אין יחוד וזה טעם ההיתר. והא דקינא לה בעלה אסור גם באופן כזה צ"ל שאין האיסור משום היחוד גרידא אלא משום עצם השהייה עם אותו

¹⁹ א. ה. היינו או משום שראה כבר שאין דעתם להכנס וכגון שעסוקים בדבר שדעתם על זה וכדו', או משום שכל שיוודע עם מי יכול להתקל מקטין את החשש, דעיקר הפחד של אדם הוא מהפחות ידוע וכאן שגם אם יכנס אחד מהחדר הסמוך אינו אדם בלתי צפוי מכין עצמו מלכתחילה שמא יארע כן ואינו חושש כל כך בשביל להמנע מעבירה מפני זה, ואחרון עיקר.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ט

מ

איש שקינא לה בעלה ממנו^י. ולדעה זו צריך להבין מה החידוש שנתחדש בדין פתח פתוח הא מאחר שכשהפתח פתוח לגמרי הוא כרה"ר ומה ס"ד לאסור.

ויתכן לומר לפי המבואר בכמה מקומות שאף שיש שיעור זמן ליחוד אין כמעט נפק"מ בזה רק למקום שברור שהיחוד יפסק מאליהו בתוך השיעור דבכה"ג מותר להתייחד פחות משיעור יחוד, אבל בעלמא גם אם אין בדעת מי מהם להתייחד כשיעור אין היתר יחוד [ולא בהכרח משום חצי שיעור^ח אלא] מפני שכל עיקרו של יחוד הוא החשש שמא היחוד יגרום לקירוב ביניהם וימשיכו בו עד כדי עבירה, ולכן גם יחוד של רגע אחד שיכול להמשך ממנו יחוד לזמן מרובה אסור. ולפי זה היה מקום לומר שכל מקום שנמצאים איש ואשה ויש אפשרות להמשיך את ההשייה יחד במקום נסתר יותר וכדו' יהא איסור גם על תחילת ההשותפות כיון שיכולים להביא עצמם ליחוד אסור, ואם כן אף כשהם בבית שפתחו פתוח לרשות הרבים ובני רה"ר רואים לתוכו מכל מקום יש קשר ביניהם העלול להביאם ליחוד ולעבירה, וקמ"ל שבפתח פתוח כולי האי לא נחשב תחילת יחוד ושרי, ועיי' להלן נפק"מ גדולה על פי סברא זו.

עוד אפשר לתלות את מחלוקת האחרונים אי מהני היתר פתח פתוח גם במי שלבו גס בה בגדרי פתוח ובסברות שנתבאר בזה, דאם פתח פתוח הותר רק כשהדלת פתוחה לגמרי ועיקר הטעם הוא משום שהמקום נדון כרשות פתוחה לכל ואין יחוד בבית כזה כלל, אין לחלק בין איש שאין לו קשר וקירבה אליה לבין מי שלבו גס בה דהא אין כאן יחוד, ואפילו אם כל הבית מותר מכח הדלת הפתוחה גם במקומות שאינם נראים מבחוץ מכל מקום הסיבה היא משום שלא הוא יחוד גמור ולא חיישי' שיגיעו לעבירה ויש היתר גם למי שלבו גס בה. ולהסוברים שדלת סגורה ולא נעולה נמי מהני משום שקיים פחד וחוסר בטחון להגיע לעבירה, יותר מסתבר שבמי שלבו גס בה בכה"ג שהוא כבר יחוד שייך לאסור כיון שהצורה והקירבה יכולים להביא לידי עבירה בקלות יתירה.

ועכ"פ הדבר שנוי במחלוקת הפוסקים ולכתחילה ודאי צריך להחמיר שלא לסמוך על פתח פתוח במי שלבו גס בה, ובדיעבד אפשר לסמוך על דעת המתירים ועדיף לפתוח את הדלת [היינו מעט פתוח כמו שנתבאר] ולא לסמוך על סגור ולא נעול, [ועיי' לעיל בסעי' ח' גדר לבו גס בה].

הערוך לנר בשו"ת בנין ציון סי' קלח נקט בתוקף כהרדב"ז שדלת סגורה אך לא נעולה הוא פתח פתוח. וידוע שהדובב מישרים סי' ה' גם הוא סמך על דעה זו, ובס' דבר הלכה (ג, ג), מביא שהתיר גם בדלת נעולה^ט אם יש מפתחות ביד אחרים, דהנמצא בבית חושש שמא יכנסו לשם ולא יבא לידי עבירה^פ. אלא שברור הוא שכל זה הוא אם באמת יתכן שיכנסו לבית אבל אם ודאי שלא יכנסו לשם אפילו אם יזדמנו לשם אי אפשר לסמוך על

^י א. ה. עיי' בשו"ת חת"ס אה"ע ח"ב סי' צו שכתב שיש לתמוה על הא דאמרי' בברכות לא: אם ראה תראה, אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע אם ראה מוטב ואם לאו תראה, אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי וכיון דמיסתנא משקו לי מי סוטה ואי אתה עושה תורתך פלסתר שנאמר ונקתה ונזרעה זרע וכו' ע"כ, ומי יסכים לעבור על איסור יחוד עמה, והוכיח מזה שיש אופנים שהיחוד מותר ומ"מ הוא סתירה והוא לדעת הרמב"ם דבקפידא דבעל תליא מילתא (וכדכ' המל"מ פ"א מהל' סוטה ה"ג), וה"נ תסתר כשפתח פתוח לרה"ר דלא הוא יחוד אבל קפידא דבעל יש.

^ח א. ה. בתשו' מהרי"ל דיסקין קו"א סי' רו הסתפק אם יחוד פחות משיעור אסור משום דהוי חצי שיעור או משום שגם בשיעור כזה יכול להשתהות ולבא לידי עבירה, ובקובץ תשובות ח"ג סי' קפז דן בדבריו עיי"ש.

^ט א. ה. העירוני שבכל נעילת דלת באמצע סיבוב המפתח או אח"כ קודם שמוציאים אותו מחור המנעול, יש רגע שאי אפשר לפתוח את הדלת מבחוץ ונמצא שברגע זה הוא יחוד גמור בלא שמירה, ונתבאר בכ"מ שכל מקום שהוא כבר יחוד אפילו אם הוא לזמן מועט חיישי' שמא ימשיך את המצב של היחוד, וגם באופן זה יש לחוש שמא ישאיר את המפתח באמצע סיבוב או בתוך המנעול, וכמעט אין מציאות לסמוך על דלת נעולה מפני הנמצאים בחוץ, ודברי הדובב מישרים וכן החזו"א דלהלן יתכן שנאמרו באופן שהנמצא מבחוץ נעל את הדלת או בדלתות שאפשר להכניס מפתח בכל מצב כמו אותם שיש מפתח קבוע מבפנים.

^פ א. ה. ובס' אורחות הבית פי"ד הערה מ' הביא מעשה מהחזו"א שהתיר לסמוך להתייחד עם בת שהיה מפתח ביד אמה שמחוץ לבית.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ט

מא

היתר זה דסו"ס אינו חושש מאותם הנמצאים בחוץ, אלא שזה דוקא אם המצב הוא מוחלט שלא יכנסו אבל אם שייך שיבואו מבחוץ אפילו על צד רחוק איתיה להאי התירא^א.

בספר דבר הלכה הביא מכתב מבעל החזו"א זיע"א שבו ביאר היתר פתח פתוח שתלוי בהרגשת הפחד והחשש, ולכן נקט להתיר כשהדלת סגורה ואינה נעולה גם אם אין חשש שיכנסו מבחוץ, כיון שמצב כזה של המצאות במקום לא נעול מונע מעבירה כיון שאין תחושת בטחון מספקת בכדי לעשות מעשה זה, וזה חידוש שלא נמצא בפוסקים דאינהו נקטי שהדבר תלוי בחשש מפני הנכנסים ולהחזו"א אפילו באופנים שאין חשש כזה נמי שרי, אלא שאם יש תחושת בטחון מצד המצב וכגון בשעות הלילה שהרגשת האדם רגועה ובטוחה יותר [או בדרך במקום שומם מאד] נ"פ שגם לדידה אין היתר.

להלכה

הלכה למעשה נקטינן כדעת רעק"א ובית מאיר שצריך שתהא הדלת פתוחה, אלא שא"צ שתהיה פתוחה למלא רוחבה רק מעט ואם יתן בגד וכדו' בכדי למנוע מהדלת להיסגר כראוי ש"ד, וכשהדלת פתוחה באופן זה יש היתר לכל הבית ולא דוקא לחדר החיצון, דכל שקיימת הידיעה שהבית פתוח לא חיישינן לאיסור.

בפתחי תשובה סק"י הביא ספיקו של החכמת אדם אם פתח פתוח לחצר שיש בה בני אדם נמי מהני ע"ש, וקיי"ל שפתוח לכל מקום שיש בו אנשים הוי פתח פתוח ובפרט כשהדלת פתוחה. ודלת הפתוחה לחדר מדרגות גם בקומה אחרונה דינה כפתוח לרה"ר דעיקר הסברא קיימת שכיון שבני אדם מגיעים לשם יש חשש מפני כניסתם לבית וגם את תחושת חוסר הבטחון קיימת באופן כזה, אבל בלילה או במקום שומם שאין שם אנשים כלל הדרנא לאיסורא.

מסתבר שחדר מדרגות עצמו לא נחשב יחוד כלל ודינו כחצר ורחוב הפתוח לכל, וכשם שבחוץ אין יחוד גם בשעות הלילה המאוחרות דסו"ס אי אפשר להחשיבם כנמצאים יחד וכמי שיש קשר ושייכות ביניהם, כך גם חדר מדרגות בכל שעה שהיא אין ע"ז שם יחוד, ומה שמצינו יחוד בדרך ובשדה הוא משום ששם יש יותר הגדרת מקום והליכה משותפת ולכן יש משמעות למה שנמצאים שם יחד איש ואשה להגדירו כיחוד ביניהם.

בביקור אשה אצל רופא על פי רוב הוא בכלל ההיתר של פתח פתוח כיון שהרגילות היא שאנשים מהצוות הרפואי כמו אחיות או מזכירות נכנסות כמעט בלי התראה מוקדמת, ובמדה ואין הדבר כך באופן מוחלט צריך למצוא היתר אחר^ב.

וכמו כן, לפי מה שנתבאר שישנם אופנים שהיחוד מצד עצמו אינו יחוד האסור אלא שאפשר להגיע מזה ליחוד האסור, נקטי' להלכה שבכל מקום שיש מצב של יחוד ואפשר להמשיכו יש איסור גם על תחילת היחוד אפילו שאינו באיסור מצד עצמו, ויש מחמירים בזה באופנים מסויימים בנסיעה במכונית, והוא שאם נוסעים במקום שרבים מצויים ועוברים שם בכל רגע אין כאן שם קירבה ויחוד והוי כפתח פתוח לרה"ר דשרי לכו"ע, אמנם אם נוסעים במקום שאין עוד מכוניות כל הזמן או בלילה ויש חלקים מהנסיעה שבהם נמצאים לבדם בדרך, כי אז אף שאין היחוד גמור משום שבכל רגע עלולה להופיע עוד מכונית וכיו"ב, אבל בכה"ג הוי תחילת יחוד מפני אותו זמן שהם בו לבדם ולכן למרות שמצד הצורה הזו אינו אסור דלא יבואו לעבירה משום שהם

^א ולתת לאדם זר מפתח כדי שיכנס לבית מידי פעם נמי מהני אם באמת נכנס ומוכיח שלא בוש, והיתר זה הוא בדרגה פחותה מזו של הדוכב מישרים שהוא כשהמפתחות נתונים בידי בני הבית או אנשים הדרים שם, וכאן שהוא אצל שכן וכדו' כיון שאינו מדיירי הבית אין כ"כ חשש מפניו אף שנתמנה להדיא לצורך זה.

^ב אם בעלה בעיר מהני דנקטי' כהחזו"א שגם בנתן לה רשות להיות עמו שרי, ואם אינו בעיר תקח עמה קטן או קטנה או אשה מאותם נשים ששתיים מותרות ביחוד כמו חמותה או כלתה כמבואר בסעי' י'.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף ט

מב

חוששים שמא יעברו שם עוד מכוניות, מכל מקום יש לאסור כיון שמצב כזה יכול להביאם לנסוע למקום צדדי שהוא יחוד גמור ולבא לידי עבירה, וכל שיש מציאות של יחוד יש לאסור^ק.

וצריך להוסיף טעם לחומרא זו, דלמרות שמצינו כמה וכמה קולות בהלכה בדיני פתח פתוח וכגון הא דהיקל החזו"א שאף בדלת סגורה וכשאין ודאות שיכנס משהו לשם גם זה בכלל פתח פתוח כיון שקיים פחד והחשש שמא בכל זאת יכנסו או יראו, כל זה הוא בעלמא בבית או חדר וכדו' שאין משמעות כל כך למה שנמצאים שם יחד בזמן שקיים חשש כל שהוא שיכנס אי מי ויפסיק את ההשות שלהם לבדם, אבל באופן כזה שנמצאים לבדם ברכב סגור כבר קיימת הרגשת קירבה ושהות משותפת וצורת היחוד באופן כזה יותר נרגשת ומש"ה גדל החשש שמא יהיה רצון להמשיך את היחוד לגמרי. ואם כי אפשר להבין היתר בזה דבמקום פרוץ כל כך בכביש שרבים עוברים בו לא הוי תחילת יחוד אף שהם לבדם בחלק מהזמן, מכל מקום מקובל לפסוק לחומרא בזה.

ובשו"ת נודע ביהודה מהדו"ק סי' עא כ' בתו"ד שחלון הפתוח לרה"ר דינו כפתח פתוח, ובאמת שמצד עצם היחוד פשוט שכל שאפשר שייראה תוך הבית אין כאן יחוד ל"ש פתח פתוח ל"ש חלון, ומכל מקום יש חידוש במה שחלון נכלל בהיתר פתח פתוח, שהרי על פי רוב אין אפשרות להכנס לתוך הבית דרך החלון רק נראה בעדו לתוך הבית והיה מקום לומר שכיון שהם נמצאים לבדם בבית ונוצרת קירבה כמו ביחוד גמור וניחוש שמא יתרחקו מהחלון וכדו' ואז יהא זה יחוד גמור המביא לידי עבירה^ק, קמ"ל שכל שהם נראים מבעד לחלון אינו מצב של יחוד כלל ולא חיישי' שמא יבואו ליחוד באיסור^ק.

מסתבר שבמקום מצולם יש פחד גדול לעשות מעשה ומהני, ואף שמצאנו מי שמחמיר בחליבת עכו"ם גם מול המצלמות עיקר טענתו הוא משום שאיסור חלב שחלבו עכו"ם הוא גזירת חז"ל ואין לנו להתירה באופנים מסויימים, אבל כאן שבודאי לא יעשה מעשה שרי, ואם ביכלתו לשנות ולערוך את המצלמות צריך לדון אי חיישי' לזה דסו"ס אינו דבר שנעשה בקל ועדיין הפחד שמא לא יספיק או לא יצליח קיים, ובפרט במצלמות המשרדות בשידור חי למקום אחר שאפשרויות העריכה שלהם באופן מיידי כמעט ולא שייך, ועכ"פ אם אין בידו לשנותם נראה להתיר^ק.

^ק א. ה. עיי' בס' נשמת אברהם עמ' צז שהביא שכתב לו הגרש"ז שמסתבר דרך פתח פתוח לרשות הרבים לא חיישינן לסגירת הדלת, אבל כשהם במקום צנוע יש לחשוש שיסכימו להטות הרכב למקום צנוע ע"ש, וכוונתו דמה"ט מכונת שאפשר לראות מבעד לחלונותיה הוי כפתח פתוח ואינו יחוד, ואם אי אפשר לראות מבעד לחלונות אסור כיון שכבר הם במקום צנוע, והיינו כמו שנתבאר כאן ששהייה יחד במקום צנוע גם אם אינו בגדר יחוד הרגיל, עלולה להביא ליחוד האסור. ועיי' להלן בהע' קז מס' חוט שני הסבר לזה, וכמו"כ יש לומר כאן.

^ק א. ה. ובאמת באופן כזה שהם נמצאים לבדם מול חלון, אין אפשרות לצאת משם רק אם אחד מהם ישאר לעמוד ליד החלון, דאם יתרחקו שניהם נמצא שהם שוהים כמה רגעים שבהם אינם נראים מרה"ר והוי יחוד, ואפילו אם מתרחקים רגע מועט פחות משיעור יחוד כבר נתבאר בכו"כ מקומות שאין שיעור ליחוד כשהמצב יכול להמשך.

^ק א. ה. והיינו שגם להמחמירים בנסיעה במכונת וכו"ל מכל מקום בבית עם חלונות קיל טפי כמו שנתבאר שבמכונת יש יותר הרגשת שייכות ויחוד מאשר בבית שחלונותיו פונים לרשות הרבים. ועיי' במנחת שלמה ח"א סי' צא או' כא (מכתב מס' דבר הלכה) שנראה שהקל למעשה גם במכונת במקום שאין מכונות בכל עת כיון שהחלונות הפתוחים לחוץ הוו כפתח פתוח ולא הוי יחוד כלל וכ' שמה"ט אין לחוש שמא יסעו למקום סתר.

^ק א. ה. וזה מקום גדול להיתר בחנויות תכשיטים או משרדים וכדו' באותם מקומות שהדלת נסגרת אחרי הנכנס ואין אפשרות לפתחה רק מבפנים לאחר זיהוי של החפץ להכנס, ואם נמצא שם איש אחד עם מוכרת לא אשכחא פתרא ליחוד זה אא"כ ישאלנה אם בעלה בעיר, ואם אינו בעיר והמקום מצולם לכא' מהני, אלא שעל בעל החנות לציין בשלט שהמקום מצולם בכל רגע כדי שהנמצא שם יידע מזה ולא יכשל מחוסר ידיעה באיסור יחוד. ועיי' בהע' הבאה.

^ק א. ה. בחודש חשוון תשע"ג פורסמו מכתבי מרנן הגר"ש ואזנר והגר"נ קרליץ שליט"א לאסור יחוד על ידי עין אלקטרונית, ולא ברור אם כוונתם היא מעיקר הדין או למיגדר מילתא. ויתכן להטעים צד איסור בזה משני פנים חדא ששומר דמהני בכל מקום מלבד מה שמתביישים לעבור איסור לפניו סמכ"י גם על מה שאם יבואו לעבור איסור ימנע מהם לעשות כן, ובמקום מצולם אף אם יש בושה וחשש מפני הצופים אכתי למנוע איסור בשעתו ליכא כיון שלא בכל עת יש אפשרות להכנס וכדו' ולכן אולי חיישי' טפי. זאת ועוד במציאות של ימינו שכמעט כל מקום מוקף במצלמות כבר אין אדם שם על לב אם הוא מצולם או לא וזה או מפני ההרגל או מפני שעל פי רוב לא צופים בהם לא בזמן אמת ולא אח"כ רק במקרים מיוחדים של גניבות וכדו' שמחפשים בין החומר המצולם רגעים מסויימים וזה לא שכיח מאד, ולכן יש לחוש שיבואו לאיסור ולא יתנו על לבם שהם מצולמים וגם לא יחושו כל כך למה שאח"כ אפשר לראות בהקלטה, ואינו דומה לחליבה שהאיסור הוא על

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף י

מג

סעיף י

מותר להתייחד עם שתי יבמות או עם שתי צרות או עם אשה וחמותה או עם אשה ובת בעלה או עם אשה ובת חמותה מפני ששונאות זו את זו ואין מחפות זו על זו, וכן עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה שאינה מזנה לפניה לפי שהיא מגלה את סודה

יחוד עם ה' נשים

בדף פא: אמר רבא מתייחד אדם עם שתי יבמות ועם שתי צרות עם אשה וחמותה עם אשה ובת חמותה עם אשה ובת בעלה^{קא}. והן אותן חמש נשים שאמרו במשנה יבמות קיז. שאינן נאמנות להעיד על אשה שמת בעלה כיון ששונאות אותה ומתכוונות לקלקלה, וביאר רש"י שם דחמותה שונאתה שאומרת בלבה זו תאכל כל יגיעי ועמלי וכן בת חמותה אומרת זו תירש כל עמל אבי ואמי ואני אדחה, ויבמתה יראה שמא סופה להיות צרתה ובת בעלה זו באה במקום אמי אוכלת כל עמלה.

שתי צרות לא מצוי בימינו ואין כ"כ נפק"מ למעשה בזה, ובשתי יבמות יש נדון בפוסקים אם האידנא שאין מייבמין לא שייך את הסיבה לשנאה זו ואי אפשר לסמוך על היתר זה^{קב}, או שסמכין על עוד סיבות לשנאה ששונאות היבמות זו את זו^{קא} ושייכא גם בזמנינו^{קכ}, ולהלכה יש להחמיר בזה, אבל בשאר נשים מותר להתייחד^{קכ}.

עצם החליבה ע"י נכרי ואם רואים ש"ד, דהכא עיקר השמירה הוא למנוע מעבירה ואם אינה שמירה מספקת לא מהני מה שאפשר לראות, ועייב"ז. שו"ר בס' חוט שני הל' מזוזה בעמ' תכט שהרחיב בביאור הענין, ונקט שבמקום המוקף כולו במצלמות ואין מקום להסתר מפניהם מותר להתייחד דהוי כפ"פ ושמירה מן העבירה, אבל אם באותו מקום [לאו דוקא באותו חדר אלא באותו איזור כמו בבנין אחד וכדו'] ישנם מקומות שאפשר להסתתר בהם אסור להתייחד מדינא גם כנגד המצלמות, ותו"ד שהיחוד גורם לתרתי א' מעשה העבירה ב' להרגשה המביאה לזה, ובעלמא כשנמצאים במקום גלוי כמו פתח פתוח לא נוצרת הרגשת קירבה ביניהם משום שאינם לבדם שם והמקום פתוח לכל, אבל כשנמצאים במקום סגור גם אם יש שם מצלמות הרגשת הקירבה קיימת רק שלא יבואו לידי עבירה, ואם יש אפשרות שהרגשה זו תביאם לילך למקום סתר כמו בפניות אחרות של החדר או אפילו לצאת משם ולעבור למקום אחר צנוע כשהיחוד לא מפסיק בינתיים, אזי גם מה שנאים כל יחד אסור משום שהם במקום ששייכת בו הרגשה העלולה להביאם לידי עבירה, ואם כל המקום מוקף מצלמות שאין אפשרות שיבואו לידי עבירה על ידי יחוד זה אין לאסור משום שאין זו הרגשה היכולה להביא לידי עבירה, אבל אם יש מקומות שאפשר להסתר מפניהם אסור להתייחד גם במקומות הנצפים דהשתא ההרגשה יכולה להביא לידי עבירה, ובמצאות כמעט בכל מקום ישנם מקומות שאינם מכוסים במלואם על ידי המצלמות, ולכן יש לאסור יחוד ככה"ג ולא לסמוך על המצלמות את"ד ע"ש.

ל' המכתבים: שמעתי בצער כאלו איזה רבנים רצו להתיר איסור יחוד החמור ע"י עין אלקטרי וכדומה ולדעתנו דע"ת האיסור במקומו עומד וח"ו להקל בזה בעה"ח שמואל הלוי ואזנר. בענין יחוד במקום שיש שם מצלמות שיש שחשבו שהדבר מתיר להתייחד שם, והמכשלה בזה נהייתה מצויה, נתחייבנו להודיע שאין הדבר כן, אלא יש בזה איסור גמור. נסים קרליץ.

^{קא} א. ה. בבית שמואל ס"ק יד כ' בשם הלבוש שגם מי שעסקו עם הנשים מותר להתייחד עם ה' נשים ע"כ, ונ"פ שגם להט"ז סק"ו שהחמיר כהתוס' שמי שעסקו עם הנשים אין אשתו משמרתו ואסור להתייחד כשאשתו עמו, הכא שאני כיון שהשמירה אינה מפני שהוא לא יבא עליהם אלא מפני שהם לא ימסרו עצמם לאיסור, וכשהשמירה היא מצד הנשים היא שמירה מעולה יותר. וטעם זה מועיל גם להתיר פרוץ עם ה' נשים. ואם לבו גס בהן לכא' נראה דשרי, ד"ל שבבעלה בעיר אם לבו גס בה אסור כיון שאינה יראה כ"כ מבעלה [ובפרט שעל פי רוב לא תהיה בלבו תמיהה על היחוד כיון שכבר הם מכירים זה את זה ויודע על כך], אבל הכא שפחדה ויראתה הוא מפני חברתה העומדת עליה להכשילה שומרת עצמה יותר ולא תתפתה אחר האיש הלכך יש מקום להתיר.

^{קב} א. ה. כן דעת הבית משה ס"ק יד.

^{קכ} א. ה. במאירי ביבמות שם כ' טעם נוסף לשנאה מפני שכל אחת מגלה ליבמה סתרי אשתו כדי להוכיחה, וביאר בזה דעת הרמב"ם בפ"ז מהל' גירושין ה"ג שיבמה אינה נאמנת להעיד אפילו היא אחותה, [וקודם לכן כ' לפרש דעת הרמב"ם משום לא פלוג, וכן כתב במגיד משנה על הרמב"ם שם, ובפשטות מכח לא פלוג זה נמצא קולא דאם תקבל אותה אשה שהעידו עליה קידושין מאחר לא יתפסו קידושין ויהא המקדש מותר בקרובותיה, ואם כן ה"נ אפשר שזהו טעם להקל מכח לא פלוג גם בזמן הזה שאין יבום, אמנם המל"מ בפ"ב מהל' גירושין ה"ט"ז בסופו ד"ה נסתפקתי כ' להסתפק בזה גופא אם המקדש מותר בקרובותיה או שעדות שהעידה אינה מוציאה מכלל ספק ויהא אסור בקרובותיה עיי"ש]. עוד עיי' בשו"ת רעק"א סי' רכב או' ב' שדן אם השנאה ששונאות ה' נשים זו את זו היא שנאה עצמית ורוצות לנקום בהם בכל מאי דאפשר להו, או שהעיקר שרוצות להפרידן מבעליהן משום תקנת עצמן כל אחת מהן לפי מה ששונאת חברתה ע"ש, והנה אם שנאתן היא בכדי לנקום בכל גיוני בודאי מובן שגם ביחוד יש להתיר כיון שרוצות לראות האחת בקלקלת חברתה כדי להכפישו ולהוציא

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף י

מד

וכמו שנתבאר לעיל בכל מקום שיש הרבה נשים וביניהם אחת או יותר המותרות ביחוד הרי הם מצילות על כולם דכיון שלא יבואו לידי עבירה גם שאר הנשים לא יתפתו, ולכן אם יש בין הנשים מהנך חמש נשים המותרות ביחוד אין איסור.

וכן^{ק"י} עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה שאינה מזנה לפניה לפי שהיא מגלה את סודה^{ק"ד}

שם בגמ' הוסיף רבא בכלל הנשים המותרות בביאה גם שמותר להתיחד עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה, וברש"י שיודעת טעם ביאה כלומר מה היא ביאה שתדע לספר דברים בשוק, ואינה מוסרת עצמה לביאה מתוך קטנה עדיין לא לבשה יצר הלכך אין כאן משום דעת קלה שלא תהא נוחה להתפתות עכ"ל.

ולרש"י שהאיסור להתיחד עם שתי נשים הוא משום ששתייהן נוחות להתפתות ולא תירא אחת מחברתה שאף היא תעשה כמותה, ובכל מקום שאחת מהנשים לא תעבור עבירה חברתה יראה מפניה וגם היא לא תעבור על האיסור, והכא נמי כיון שהתינוקת אין לה יצר עדיין שתדע בביאה לא תפתה וכיון שהיא לא תפתה גם האשה שעמה לא תפתה דחוששת לעבור על האיסור כשחברתה שעמה אינה עוברת. ולפי זה מה שאמר רבא שתינוקת שיודעת טעם ביאה הוא גדר בתינוקת שיודעת ומבינה מה היא ביאה, ועיקר ההיתר הוא משום שאינה מוסרת עצמה לביאה דמשום הכי הגדולה לא תפתה.

ולהראשונים שהאיסור להתיחד עם שתי נשים הוא משום שאינן בושות אחת מחברתה דדעתן קלה ואף שהאחת תעבור עבירה חברתה לא תחוש כל כך בכדי לספר ולגלות דבר זה, אם כן אין במה שאינה מוסרת עצמה לביאה סיבה מספקת להתיר כיון שנשים דעתן קלה ואף שהאחת לא תעבור עבירה מכל מקום אינה חוששת מחברתה דאינה עושה ענין גם אם תראה את חברתה עוברת עבירה ולא תספר דברים לאחרים, ועיקר ההיתר להנך ראשונים הוא במה שיודעת הקטנה טעם ביאה דמאחר שהיא קטנה עלולה לספר כל דבר שראתה ואם תדע מה לספר יתגלה סודה של הגדולה. ואפשר להסביר חשש זה או דאין הגדולה סומכת על הקטנה כלל

עליה ש"ר, אבל אם השנאה היא רק עד כמה שיכולה לגרום לה לצאת מבעלה הא הכא אפילו תזנה אין בכח עדותה כדי להוציאה מבעלה (ולא דמי ליבמות שעדות אשה מועילה להעיד שמת), ואם כן יש ראי' שהשנאה היא דרוצה לקלקלה בכל מה שיכולה גם אם למרות הקלקול תשאר עם הבעל ועי".

ק"א. ה. שמעתי לדייק מהחכמת אדם קכו, ח, שלא הזכיר בדין זה היתר עם שתי צרות, ולכא' הוא משום שיש חרם דר"ג שלא לישא ב' נשים ול"ש בזמן הזה ב' צרות, ומוכח מינה שכתב הלכה זו לפי מנהגינו, ומכל מקום הזכיר היתר בשתי יבמות ש"מ דשרי אף בזה"ז שאין יבום נוהג, וכן יש לדייק מהח"ח בספרו נדחי ישראל כד, ח.

ק"ב. א. ה. דעת הט"ז סק"ט שמועילה שמירת ה' נשים גם בדרך וכ"ה ביש"ש קידושין פ"ד סכ"ד וכ' שאם תצא האחת תלך השניה עמה כי דרך נשים לילך יחד, ובבית משה ס"ק יד כ' שלא מהני דיש לחוש שמא תצטרך אחת מהן לצאת וישאר לבדו עם השניה, וכן דעת הפני יהושע פ: ועיי' לעיל בסעי' ה' בהע' מט משנ"כ בזה. ועוד כתב בבית משה שגם בלילה אסור להתיחד עם ה' נשים שמא תרדם האחת וישאר עם השניה, ויתכן שבזה מודים לו היש"ש והט"ז כיון שלא בידה תליא חיישי', ובשו"ת פרח מטה אהרן ח"ב סי' צה בסוף התשו' כ' שמותר להתייחד עם כלה וחמותה (דאירי בהו וה"ה שאר ה' נשים) בקביעות, ומשמע שם שהוא אף בלילה, ובעי' יצחק סי' עז או' ז' כתב שמתיראת לזנות פן תקין חברתה פתאום או בכוונה לחפש אחריה ולמצא איזה מקום לבזותה אם תראה דבר מכוער עכ"ד, והוא כעין מש"כ המאירי לגבי אשתו משמרתו שמהני גם בישנה ששנתה מתנדדת מאימתה של זו שאין האשה מתקנאה אלא בדרך חברתה הו"ד לעיל בסעי' ג', ומכל מקום חידוש הוא שגם בה' נשים סמכין על שנאתן שהיא כל כך גדולה עד כדי כך שתכין עצמה להתעורר משנתה כדי להכשיל חברתה. ובשו"ת שבט הלוי ח"ה סי' רד או' ב' נטה להחמיר שלא להתייחד עם ה' נשים בלילה, אף שהביא שיש מתירין גם בלילה.

ק"ג. א. ה. מהלבוש שהובא בהע' קח נראה שכל מה שמהני בלבו גס בה הוא רק לה' נשים ולא לשמירת תינוקת, דכ' טעם היתר ה' נשים שאינן מחפות זו על זו וכ' שלפי טעם זה אפשר שאפי' מי שעסקו עם הנשים מותר להתייחד עם אלו, ואח"כ כ' היתר תינוקת והוא מטעם אחר והפריד ביניהם, וגם לפי טעם ההיתר נראה שה' נשים מהני יותר משאר שמירות, אבל בשער יוסף להחיד"א סי' ג' נקט לאיסור.

ק"ד. א. ה. יל"ע בתינוק ותינוקת עכו"ם אי מהני למיהוי שמירה ככל תינוקות או לא, ויתכן שעכו"ם מורגלים יותר בזנות מאשר בישראל ואין הדבר נראה בעיניהם תמורה ולא יבואו לגלות מה שראו, וא"כ יש לאסור וצ"ע.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף י

מה

וחוששת שתספר מה שראתה גם אם הוא ענין קל אצלה, או אפילו אם גם הקטנה תעבור עבירה כגון ע"י פתוי הגדול וכדו' מכל מקום כיון שקטנה היא אין בה דעת שלא לספר וחוששת הגדולה מלעבור איסור בכל אופן שהוא אם הקטנה נמצאת שם.

ובחלקת מחוקק ס"ק יד הביא מהאחרונים שבדרך בעינן עוד שמירה מלבד הקטנה דאיכא חששא שמא תלך למקום צנוע ותזנה^{קט}, והפוסקים הוסיפו שה"ה בלילה בעינן עוד שמירה כמבואר בסעי' ה'.

שמירת תינוק

בגמ' לא הוזכר רק שמירה של תינוקת משום שדין זה נאמר עם דין חמש נשים, והיינו שאמרו שיש אופנים שמותר להתייחד עם שתי נשים והם חמש נשים שאחת אינה מחפה על חברתה וכן אשה ותינוקת שהאשה יראה שמא תספר, ולא איירי בדיני שמירה רק בדין היתר יחוד עם נשים.

ולדינא, לדעת הרמ"א בסעי' ה' ששני אנשים ואשה אחת מותרים ביחוד, פשוט שתינוק מהני להיות שומר דלא גרע משני אנשים, ולכן א"צ להזכיר דין זה בפירוט. ומה שיש לדון הוא לדעת הרמב"ם והמחבר ששני אנשים ואשה אחת אסורים ביחוד אם איש ותינוק מותרים להתייחד עם אשה אחת, והיינו שכל מה שלא מהני שני אנשים הוא משום שבזמן הזה דיינינן לכולם כפרוצים ובפרוץ לא מהני שמירה של פרוץ אחר כמבואר בסוגיא, ויל"ד אם בתינוק יועיל.

ולענין שמירת תינוקת מוכח מדברי התוס' בע"ז דמהני אפילו בפרוץ, דבגמ' בע"ז כה. מקשי' אמתני' דאסרה להתייחד עם הנכרים במאי עסקי' אילמא בחד דכוותה בישראל מי שרי והתנן לא יתייחד איש אחד עם שתי נשים וכו', ומסקי' שהאיסור המיוחד שנאמר ביחוד של אשה עם גוי הוא באשתו עמו דישראל שאשתו עמו מותר להתייחד עם אשה אחרת וגוי אין אשתו משמרתו, והקשו התוס' שם אמאי לא מוקי בשיש עמה תינוקת דבישראל התינוקת מצלת מן היחוד ובגוי אסור, ותירצו התוס' דלשון לא תתייחד משמע שאין שום אשה אחרת אלא היא עכ"ד. ומשמע מדבריהם שתינוקת לא הוי שמירה רק בגוי ולכן אפשר לומר דהיינו רבותא דיחוד עם הנכרי שאין בישראל, אבל לישראל לעולם מותר להתייחד עם אשה ותינוקת ואפילו ישראל פרוץ, דאם איתא שלישאל פרוץ לא מהני שמירת תינוקת מאי רבותא דגוי שאמרו לא תתייחד עם הנכרי אף שיש שם תינוקת הא כה"ג גם בישראל פרוץ אסור, א"ו ששמירת תינוקת מהני בישראל גם אם הוא פרוץ^{קט}, ומעתה

^{קט} א. ה. בדבריו נראה שהחשש אינו משום שמא תצא הקטנה לצרכיה, וכנראה הוא משום שס"ל למהרש"ל שדרך נשים לילך יחד ואם תצא הקטנה תלך עמה הגדולה, אבל החשש הוא שמא תפנה עמו למקום צנוע ותזנה, ובאמת בכל מקום לא מצינו חשש כזה שילך להתייחד עמה (ובאפי' זוטרי ס"ק כב באמת פליג ע"ז וכ' שהיא גזירה חדשה) רק כאן בשמירת קטנה, ויתכן טעמו משום ששמירת קטנה היא רק על מעשה גמור דאם תראה דבר עבירה תספר דברים בשוק אבל אינה מבינה ויודעת כשהצורה יכולה להביא לידי עבירה וכדו', ולכן כשהולך עמם בדרך יש קשר וקירבה בינו לבין הגדולה וכל זה אין הקטנה מבינה וכשירצו לבא לידי עבירה ישאירו את הקטנה לבדה וילכו למקום צנוע, מה שאין כן בשאר שמירות של גדולים שאין כלל קשר ושייכות ביניהם כיון שכל אחד מהם יודע ומבין מה בלבו ובפיו של חברו ואינו נותן שיתקרבו זל"ז, הלכך הכא חיישי' טפי שיצאו מן הדרך וילכו להתייחד. וגדולה מזו הוציא בערוך השלחן סעי' י' מדברי מהרש"ל שכל היחוד שמותר ע"י שמירת קטנה אפי' בבית הוא רק אם אין להם מקום להסתור שם אבל בית שיש בו עוד חדר ויכולים לצאת אליו ולהשאיר את הקטנה לבדה לא מהני שמירתה (כן היא כוונת דבריו למעיין), וה"ט שהמצב והקירוב קיימים ביחוד זה והשמירה היא רק על המעשה ובאם הקירבה תביא את המעשה יש לחוש שמא יעברו על האיסור. והנה ה"ט סק"ט התיר שמירת תינוקת בדרך, וכאן נתבאר שיש להחמיר בזה. ויש לדון שגם לפי"ד הערוך השלחן האיסור הוא רק אם נמצא עמה בחדר והקטנה שם דיש יחוד ביניהם והקטנה שומרת, אבל אם האשה והקטנה בחדר אחד והאיש בחדר אחר אף שהכל בית אחד ואם היו שם האיש והאשה לבדם הוי יחוד, מכל מקום בכה"ג אין לחוש שמא האשה תעזוב את הקטנה ותלך לעבור עבירה עם האיש, ולכאור' זה שייך לספיקא דהחזו"א לד, ב, אם נעילת הדלת על ידי האשה מועילה להציל מיחוד עיי' בכ"ז לעיל בסעי' ו'.

^{קט} א. ה. הוכחה זו היא לרווחא דמילתא דמגוף דברי המחבר מוכח כן, דהאידנא כולם כפרוצים הם ואפ"ה כתב היתר להתייחד עם שמירה של קטנה וע"כ ששמירה זו מועלת גם לפרוץ.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף י

מז

יל"ע אם שמירת קטן נמי תהני מדין שמירה בישראל פרוץ, או שגם קטן נכלל בכלל סתם אנשים של"מ שמירתם.

ובפשטות גם להרמב"ם דסתם אנשים אינם ככשרים כל זה הוא דוקא משום שהחשש שמא יתפתו לעבירה שייך בהם, אבל קטן כזה שאינו מוסר עצמו לביאה הרי אינו מתאוה לזה כלל ולכן יש לדונו ככשר גם בזמן הזה, ואם כן הוא הדרי' לפלוגתא שנתבארה לעיל בסעי' ה' לדעת הרמ"א ששנים כשרים לדין מותרים להתיחד עם אשה אחת ורק פרוצים ממש אסור, אם בכשר ופרוץ מותר או לא, דעת המהרש"ל להתיר משום שהכשר לא יעבור עבירה לפני הפרוץ וממילא הפרוץ לא יעבור לפניו, ודעת המקנה והבית מאיר היא שלכשר אין זו שמירה דהוא אינו חושש מלעבור לפני הפרוץ, אמנם כל זה שייך בכשר שהוא עצמו עלול לעבור עבירה עמה והנדון הוא אם שמירת הפרוץ תהני ליה וממילא הוא נעשה שומר לפרוץ, אבל כשר כזה שאינו שייך כלל לעבירה אף לדעת המקנה הוי שמירה, והכא שאין חשש שמא יעבור עבירה [לא מיבעי שהוא עצמו לא יתחיל בפיתוי אלא אפילו אם יראה שהפרוץ עושה מעשה לא יתפתה לזה] ודאי שמירתו שמירה, ולא חיישי' שהפרוץ יעבור לפניו עבירה כמו שלא חיישי' בתינוקת שומרת שהפרוץ יעשה איסור לפניו, והכי נקטינן דבתינוק ודאי מהני ויכול להיות שומר גם להמחמירים בכשר ופרוץ ולהמחבר והרמב"ם הוא שייך בכל אדם ולהרמ"א שייך בפרוץ גמור.

גילאי השמירה

בגיל שנחשבת קטנה יודעת טעם ביאה נאמרו כמה וכמה שיעורים, דעת המקנה בס' נתיבות לשבת כאן סק"ז היא שמזמן שראויה לביאה נחשבת יודעת טעם ביאה וכבר מגיל שלש הויא שומרת. ויש שתולים יודעת טעם ביאה בגיל שבו כבר שייכת ומרגישה שיש יצר בענינים אלו, ואסמכוה אסוגיא דקידושין פא: דבת מותרת לישן עם אביה בקירוב בשר עד שתגדיל, ואמרו בגמ' שמזמן שבושה לעמוד לפניו ערומה נחשב שהגדילה ואסור והטעם משום דיצר אלבשה ע"כ, וחזי' שמגיל כזה תפיסת היצר קיימת אצלה וזהו גיל שיכולה להבין שמעשה ביאה שייך לכלל אותו יצר שכבר מרגשת בו ומבינה שהוא מעשה מיוחד ועלולה לספר מה שראתה, ונקטינן שגיל כזה הוא בערך כשהיא בת חמש שנים^{ק"י} ומאז נחשבת יודעת טעם ביאה, וכך מקובל להורות להלכה, אם כי בשעת הדחק אפשר לסמוך על דעת המקנה ועוד הסוברים שמגיל שלש שנים שהיא בת ביאה מהני.

ואינה מוסרת עצמה לביאה (י"א שהוא עד גיל י"ב שנים, אבל) מקובל שהוא עד גיל תשע וכדכ' הב"ח, דמגיל תשע יכולה להתפתות ודינה כשאר נשים. ובאמת שלא נתברר מה מיוחד בגיל זה דחיישי' ביה לפיתוי יותר מאשר קודם לכן, וכנראה למדו מהא דסעי' יא שמבואר שם שלאשה גדולה אסור להתיחד עם קטן מבין תשע שנים וה"ה הכא, ולכא' הרי קטן בן ט' אף שהוא בן ביאה וביאתו ביאה לענין לאסור אשה על בעלה וביאת ערוה וכל דיני עונשים הנובעים מכח ביאת איסור הם על ביאה כזו של קטן מבין ט', מכל מקום אם לא היה מוסר עצמו לביאה למה אסור לאשה גדולה להתייחד עמו הא כל דיני יחוד מבוססים על כך שהאיש יפתה את האשה, והכא שהוא קטן ולא ימסור עצמו לביאה אף שיודע טעם ביאה למאי ניחוש הרי הוא לא יפתה את האשה דאינו מוסר עצמו לביאה והאשה אף שהיא גדולה לא שמענו שחיישי' שהיא תפתה את האיש, וצריך לומר שמגיל ט' מלבד המציאות שביאתו ביאה יש גם יצר לזה ולמרות שאינו יצר גמור חיישי' שבמעט יצא ידיה ימשך גם פיתוי לאשה הגדולה וכשהיא תפתה יבוא לידי איסור ולכן אסור לאשה להתיחד עמו, ומוכח

^{ק"י} א. ה. המציאות מוכיחה שקטנות בגיל קצת יותר מבוגר ואפילו כבנות שבע ושמונה עדיין אינן בושות מאביהן כ"כ ולא מקפידות שיכנס כשרוחצות וכדו', וכנראה כוונת הדברים היא שאף שלא איכפת להן הוא רק אם זה לכמה רגעים או לצורך פעולות מסוימות, אבל באופן כללי לא ניחא להו שרואה אותן וגם לא יעמדו בפניו בבית בלי שום סיבה, משא"כ בקטנות פחות מגיל חמש שאין להן שום מניעה מזה ועיי'.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף י

מז

שבגיל תשע שנים איכא יצרא דעריות שלא שייך בהכרח למה שביאתו ביאה, ולגבי יצר זה אין לנו לחלק בין יצרא ידיה ליצרא דידה ולכן גם בקטנה הנמצאת עם גדול חיישי' שיפתנה ואם יש שם עוד אשה אחת עמה דינה כשתי נשים ששתיהם עלולות להתפתות מהאיש הנמצא עמם ולכן מגיל תשע אין קטנה יכולה להחשב שומרת.

ושמירת תינוק גם היא מגיל ששייך להבנה שיש יצר בזה ודומיא דבושה לעמוד ערומה והוא מגיל ה' שנים^{ק"ח}, ובהא אין שיעור בפחות מזה דרך בקטנה מצינו מאן דסבר שבת ג' שנים שהיא בת ביאה היא יודעת טעם ביאה אבל בתינוק אינו בן ביאה עד שיהא בן ט' ואין בו שיעור ג' שנים.

וגדר תינוק הוא עד גיל ט' כמו שנתבאר שאז יכול למסור עצמו לביאה, אלא שבתינוק הנפק"מ היא בעיקר לדעת המחבר שסתם אנשים פרוצים דמגיל תשע דינו כסתם אנשים ואינו יכול להיות שומר על היחוד, אבל לדעת הרמ"א בלא"ה מהני דאם הוא קטן מט' שנים הוי שומר כמו בתינוקת ואם הוא גדול מתשע שנים היחוד מותר מדין סתם אנשים כשרים ושנים מותרים להתיחד עם אשה אחת.

וכלל הדבר הוא ששיעורים אלו אינם כשאר שיעורים שנאמרו בהלכה למשה מסיני כמו שיעורי גדלות וראוי לביאה וכדו', אלא הם שיעור ששיערו חכמים אימתי הם זמנים השייכים לידיעה והרגשת היצר, ולכן גם קטנים שלא השלימו חמש שנים^{ק"ט} או שהם מעט למעלה מתשע מהני לכתחילה, ולהנהיגם כהרמ"א לעולם יש עדיפות בתינוק גדול מאשר בתינוקת כיון שבדידיה אין נ"מ אם הוא בן ט' או הרבה למעלה מזה דאם אינו שומר מדין שמירה דתינוק היחוד מותר משום שהם שני אנשים כשרים, מה שאין כן קטנה שהיא למעלה מגיל תשע באופן ניכר הוי שתי נשים והיחוד אסור.

^{ק"ח} א. ה. ראיתי שמביאים סמך לזה מדברי החת"ס בשו"ת אה"ע ח"ב סי' צו (ד"ה איברא) לגבי מי שנסתרה עם נכרי ובנה בן ה' שנים עמם, והוכיח מר"פ שני נזירים שקטן שהגיע לחינוך נזירות מבטל סתירה ובאם יש ג' קטנים הוי ספק טומאה ברה"ר, ושם בדבריו מבואר שאם קינא לה שייך סתירה גם בפתח פתוח אף שיחוד אינו וא"כ כ"ש הוא שבמקום שלא נחשב סתירה גם יחוד אינו ואם בקטן לא חשיב סתירה גם יחוד לא הוי, ולכא' יל"ד בראי' זו דלגבי יחוד בלילה ב' אנשים ואשה אחת הוי יחוד ומ"מ סתירה לא הוי כיון שהם ג' וחזי' שאין להשוות הדברים ואף במקום שאין סתירה יש יחוד. ע"ע בסדרי טהרה סי' קצב ס"ק יג ד"ה וכל כ' דנראה שקטן כבר שבע ושמונה יודע טעם ביאה, (אבל אין הכרח ברור שזו היא דעתו להלכה דעיקר דבריו שם הם לאפוקי ממ"ד שמבן ט' הוי יודע טעם ביאה וכתב שפחות מכך כבר בכלל זה וע').

^{ק"ט} אבל קטנה פחותה מבת ג' אפילו במעט ודאי אין להקל, דשיעור ג' שנים נקבע לפי שהיא בת ביאה וזה גיל מדויק.

סעיף יא

תינוקת שהיא פחותה מבת שלש ותינוק פחות מבן תשע מותר להתייחד עמהן שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה

גדול עם קטנה

הב"ח באו' ז' ביאר דאע"ג שקטנה שאינה מוסרת עצמה לביאה מהני להיות שומרת על היחוד, מכל מקום להתייחד אסור ואפילו אם אינה יודעת טעם ביאה, והטעם דכשהוא עמה לבדה חוששין שמא יבא עליה באונס אבל כשגדולה שם לא יעשה כן לפניה, והביאוהו בחלקת מחוקק ס"ק טו שכ' דחיישי' לאונס ופיתוי ובבית שמואל ס"ק טו שכתב דרק לאונס חיישי' ולפתוי לא דהא אינה מוסרת עצמה לביאה. וצ"ל דכל מאי דאמרי' שקטנה מגלה אם נעשה מעשה איסור הוא על מעשה של אשה אחרת וזה טעם ההיתר דסעי' י', אבל על מעשה ידיה אינה מגלה ואפילו אם היתה זו ביאה באונס כיון שסו"ס הוא קלון לה שנעשה בה מעשה כזה^ק, וזה חידוש שמצינו בהלכות יחוד שיש חשש לאונס.

והחזון איש לה, ג, כתב דהך אונס שכתבו האחרונים אינו אונס ממש אלא נקטו לשון אונס דפיתוי קטנה אונס (ואונס ופיתוי דבר אחד הוא), וכוונתו שצורת הפיתוי בקטנה להביאה לעשות מעשה דומה לאונס במה שגורם לה להסכים לדבר שאינה חפצה בו מעצמה, אבל לא יעשה דבר שלא מרצונה המוחלט. וכשיש שם גדולה י"ל שגם פתוי כזה לא יעשה כשהגדולה שם דאין צורת פיתוי ושכנוע דקטנה כמו של גדולה וימנע מזה וממילא הגדולה גם היא לא תתפתה, משא"כ כשיש שם שתי גדולות פיתוי דאחת כבר שייך גם לשניה ויכולים שתיהם לעבור על האיסור עמו^{קכא}.

קטן עם גדולה

נתבאר לעיל בסעי' י' שבעלמא לא מצינו דחיישי' שהאשה תפתה את האיש רק איש מפתה את האשה, וקטן בן ט' אף שביאתו ביאה לכל האיסורים הנוגעים לביאת איסור מכל מקום יצרא ידידיה אינו גדול כל כך כדי שירצה לעשות מעשה, ועיקר האיסור הוא משום שמגיל זה מתחיל היצר בקרבו ומעט יצרא ידידיה עם מה שאשה יכולה להתפתות יכול להביאם לידי איסור ולכן אסורים ביחוד^{קכב}.

^ק ולמשנ"ת בס"י שגם באופן שהקטנה עברה על האיסור עדיין חוששת הגדולה שמא תגלה סודה י"ל נמי שכיון שעיקר הסיפור הוא על הגדולה יכולה היא לספר אף שמתוך כך יתגלו הדברים גם לגבה, אבל כשהיא לעצמה אלא תספר רק מה שארע עמה. א. ה. ויתכן לומר דכל מה שמצינו חשש פן תתגלה העבירה הוא רק לגבי נשים אבל האיש עצמו אינו חושש שמא יתגלה המעשה או משום שיצרו תוקפו באותה שעה או מטעם אחר, ורק בכמה אנשים אין אדם עובר עבירה בפני חברו אבל אם הוא לבדו באותה שעה יעבור אפילו שאפשר שיתגלו מעשיו, ולכן בקטנה לבדה אפילו תספר לאחרים אינו חושש ויכול לעבור עבירה עמה, ובגדולה עמה הגדולה לא תתפתה וממילא לא יעבור עם שתיהם ועיי'.

^{קכא} א. ה. בחזו"א כתב וז"ל וא"ת אי חיישינן לפיתוי איך הקטנה מצלת היחוד עם הגדולה, היינו כיון שיודעת טעם ביאה הגדולה בושה לשמש בפניה עכ"ל, ונראה שכוונתו על דרך שנתבאר כאן, דבשתי גדולות בפיתוי של אחת מהן כבר חברתה שייכת למעשה ולכן אין האחת בושה מחברתה, אבל בקטנה שצורת הפיתוי שלה שונה משל גדולה, כשיפתה את הגדולה עדיין אין לקטנה שום רצון ויצר לעבירה דהא אינה מוסרת עצמה לביאה ואינה שייכת כלל לפתויה של הגדולה ובכה"ג הגדולה בושה מפניה. אלא שהמחבר כתב בס"י שהטעם בשמירת קטנה הוא משום שמגלה סודה ולא משום שהגדולה בושה ממנה וי"ל.

^{קכב} א. ה. בשו"ת שבט הלוי ח"י סי' רלה כ' בתוך דבריו שאשה המלמדת קטנים דלהלן ס"כ הוא בקטנים ממש וע"ז החשש הוא משום אבותיהם שמביאים אותם אצלה, אבל קטנים מבני ט' ומעלה בלא"ה יש יחוד מפני יחוד עם קטן ע"ש, ולכאור' עד כאן חיישי' בקטן אחד ששמו יצרא דתרווייהו יגרום לעבירה אף שאינו שייך לזה כ"כ, אבל בכמה קטנים בני ט' שאין להם יצר כ"כ לזה לא יהא גרוע משני כשרים וצ"ע.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף יא

מט

קטן עם קטנה

כתב המהרש"ל ביש"ש קידושין פ"ד סי' כב שיחוד עם קטנה או עם קטן הוא רק כשאחד מהמתייחדים הוא בר עונשין דאיסור יחוד עליה רמ"א, אבל אם שניהם קטנים אין איסור יחוד ולכן קטן פחות מבן י"ג שנים וקטנה פחות מבת י"ב מותרים להתיחד.

ותמהו האחרונים (ע' שו"ת שבה"ל ח"ה סי' רד או' ג') למה לא יהא בהם דין חינוך דכל מקום להמנע מיחוד עם מי שמוסר עצמו לביאה. ואולי נימא שאף שקטן מבן ט' שייך ליצרא דעריות ולכן לגדולה אסור להתייחד עמו, סו"ס הוא יצר קלוש שרק אם איכא גדולה בהדיה אפשר להגיע ממעט יצרא דידיה עם יצרא דידה לעבירה, אך כשקטנה עמו לא חיישי' שמיעוט יצרא דידה יוסיף לשלול^{קכ} ואין זה יחוד שיכול להביא לידי עבירה, ואם כן לא שייך לחנך על יחוד כזה שאין עליו שם של יחוד דבצורה זו אינו מביא לידי עבירה ואינו אסור. ועכ"פ אין חולק על המהרש"ל ולהלכה קטן וקטנה מותרים להתייחד ולא נאמר חינוך על אופן כזה של יחוד^{קכד}.

שתי קטנות

יחוד עם שתי קטנות לא נתפרש בפוסקים, רק בשו"ת שבט הלוי ח"י סי' רלו עמד ע"ז ונקט שכיון שהאיסור עם קטנה הוא משום אונס, וכל מה שקטנה עם גדולה שרי הוא משום שלא יאנוס את הקטנה כשאיכא גדולה בהדה, הרי כשהם שתי קטנות ליכא שמירת הגדולה על הקטנה ויש לחוש לאונס של שתיהם או של אחת מהם כמו בקטנה אחת.

אמנם נראה שחשש באונס דקטנה הוא רק כשהיא לבדה, אבל כשהם שתי קטנות אינו יכול לאנוס באותה קלות כמו בקטנה אחת, דלאנוס את שתיהם ודאי אין זה דבר של מה בכך וצריך להתאמץ לזה באופן שונה מהרגיל, וגם לאנוס אחת מהן עדיין הוא חושש משתייהן שיספרו וסיפור של שתיים אינו כסיפור של אחת, וכל צורת

^{קכ} ובפרט אם היא קטנה מבת ג' עד בת ט' שאיסור יחוד עמה הוא משום חשש אונס או פיתוי קטנה וזה קטן פחות מבן י"ג לא יעשה.

^{קכד} א. ה. ביו"ד סי' קצב סעי' ד' כתב הרמ"א שכלה שפירסה נדה שאסור לבעלה להתיחד עמה בלא שמירה המנהג ליקח קטן אצל החתן וקטנה אצל הכלה, ובש"ך שם ס"ק יד' כ' שצריך שיהיו הקטן והקטנה יודעים טעם ביאה ואינם מוסרים עצמם לביאה, ובפלתי סק"ד כתב לבאר טעמו שבלילה בעיניו ב' שומרים וא"כ אם הקטנה מוסרת עצמם לביאה נמצא שהקטן מתייחד עם שתי נשים שהם הכלה הגדולה והקטנה המוסרת עצמה לביאה, ושמירת הבעל הוי שמירה אחת ואין עוד שומר על הקטן, הלכך צריך שתהא הקטנה לא תמסור עצמה לביאה ואין בה חשש פתוי מפני הקטן דלא תמסור עצמה וממילא הוי שמירה נוספת על הכלה מפני הקטן מלבד שמירת הבעל את"ד, ובאמת לפירושו אם הקטן אינו מוסר עצמו לביאה אפשר שהקטנה תמסור עצמה דהקטן לא ימסור עצמו ולא יפתה את הכלה והקטנה אף שמוסרת עצמה לביאה, והבעל בלא"ה שמירת אשתו מהני ליה כמש"כ שם, ומה שתלה הדבר בקטנה הוא משום שסבר שבקטן יודע טעם ביאה ומוסר עצמו לביאה חד הוא ושיעורו מבן ט' שנים ויום אחד וכל שהוא שומר כבר יש בו משום יחוד, ורק בקטנה שייך חילוק בשיעורם ובזה תלה דברי הש"ך, [ובסד"ט ס"ק יג' הק' ע"ז דא"כ גדול נמי מהני ועוד דקטן כבר ז' וח' נמי יודע טעם ביאה ע"ש]. ודברי הכרו"פ מחודשים, דנקט שאף שבעלה בעיר הוא היתר גמור המועיל בכל מקום וגם בלילה, הכא קודם שבא עליה אין היתר (אולי משום דאין אימתו עליה כ"כ, וכע"ז מצינו בצפנת פענח פכ"ב מהל' איסור"ב הל' יב שכ' שבימי החופה אין אימת בעלה עליה וישיב בזה גמ' דסוכה כה: ע"ש ועיי' לעיל סעי' ח' הע' פו), ואפ"ה לגבי שמירת הבעל מפני יחוד עם הקטנה כ' שאשתו משמרתו וא"צ עוד שמירה בלילה, וכל מה שצריך שלא תמסור הקטנה א"ע לביאה הוא רק מפני הקטן ולא מפני הבעל, וזה היפך מכ"מ שבעלה בעיר או בעלה משמרה עדיפא מאשתו משמרתו, ובאמת שבסד"ט הוכיח שהרמב"ם ס"ל שחתן וכלה אין דינם כאיש ואשה ול"מ להיות שומרים על אחרים ודלא כהח"מ סק"ט, אבל אינו מחלק בין אשתו משמרתו לבעלה בעיר, ורק בכרו"פ משמע שיש חילוק ביניהם. ועכ"פ בעיקר מה שהוכיחו בספרים מדבריו שסבר שיש איסור ליחוד קטן וקטנה ויש שהחמירו כן לדינא, ויש לדון בזה, דנראה מדבריו שלא מדין חינוך אתי עלה רק מצד שמירה עצמית של הקטן מפני הכלה והקטנה, ולכן גם אם יש להחמיר בזה אינו אלא לגבי קטן וקטנה שמוסרים עצמם לביאה אבל אם אחד מהם אינו מוסר עצמו לביאה לא, וביותר נראה לפי מה שנתבאר כאן ובסעי' י' שגם בקטן בן ט' המוסר עצמו לביאה אין זה שהוא מצד עצמו מפתה ומסית לעבירה אלא שכשיש אשה השייכת לעבירה ויש לה יצר לזה יבואו לעבירה, וא"כ י"ל שהפלתי מודה לזה שקטן בן ט' לא יפתה לעבור עבירה, וכל דבריו הם רק באופן כזה שיש שם גדולה וכלפי הגדולה שייך שיצרא דידה יצטרף ליצרא דידה ויבואו לאיסור וכיון שכן גם יבוא לאיסור עם הקטנה הנמצאת שם אם היא מוסרת עצמה לביאה ולכן הקטנה אינה שומרת נוספת במקום גדולה שהם יותר שייכים לעבירה, אבל בקטנה לבדה אפילו מוסרת עצמה לביאה עדיין פתויה קרוב לאונס ואם הוא קטן שאין יצרו גדול כ"כ רק מוסר עצמו לביאה לא חיישי' שיבואו לעבירה ועיי'.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף יא יב

נ

החשש שונה כשהם שטים. וביותר שלהחזו"א שצ"ק החשש בקטנה הוא משום פיתוי א"כ כשיפתה אחת מהן השניה לא תפתה מאליה דבשתי נשים עצם הפיתוי והמעשה עם אחת גורם שגם חברתה תהיה שייכת לזה ותתרצה בנקל, אבל בקטנות גם כשיפתה אחת לא יתחיל פיתוי אצל חברתה וצריך להתחיל מתחילה כדי לפתותה, ושמירתה של קטנה אחת על מעשה עם חברתה שמירה גמורה היא, ואשר על כן סוגיא דעלמא להורות להיתר בדין זה.

סעיף יב

אנדרוגינוס אינו מתיחד עם הנשים ואם נתיחד מכין אותו מפני שהוא ספק, אבל האיש מתיחד עם האנדרוגינוס ועם הטומטום

הגר"א בביאורו ס"ק יט ציין לתוספתא סוף ביכורים שאנדרוגינוס אינו מתייחד לא עם האנשים ולא עם הנשים, וכן פסק כאן להלכה, ולהרמב"ם כנראה היתה גיר' אחרת בתוספתא שיש חילוק בין אנדרוגינוס עם הנשים לבין עם הנשים וכ"פ המחבר, והאחרונים כאן ביארו את ההלכה כפי שפסקה הרמב"ם לחלק בין אנשים לנשים.

הא דאנדרוגינוס אינו מתיחד עם הנשים ביאר בבית שמואל ס"ק טז שאנדרוגינוס מתאוה לאשה גמורה וחיישי' ביה לעבירה עם הנשים ע"כ, ומ"מ להכותו אי אפשר דאף שיש בזה צורה של איסור דמידי ספיקא לא נפיק. והא דאיש מתיחד עם האנדרוגינוס כ' בחלקת מחוקק ס"ק טז ביאר שהוא משום שאין האנשים חשודים על האנדרוגינוס כשם שאינם חשודים על זכר ודאי ע"כ, ואולי כוונתו משום שאינם מתאווים לו וכמו שכ' הבית שמואל בסו"ד.

סעיף יג

תקנו חכמים שיהיו הנשים מספרות זו עם זו בבית הכסא כדי שלא יכנס שם איש ויטיח עמהן (וי"א דוקא בימיהם שהיו כתי כסאות נקבות^{קכ}, אבל בזמן הזה שהן נעיר אין לחוש)

לעולם לא חיישינן שמי שיידע שיש נשים במקום מסויים יכנס לשם ויבא לידי עבירה וכמו שנתבאר בכ"מ שאדם אינו חשוד שיכניס עצמו ליחוד, והחשש הוא רק שאם יכנס לביה"כ וימצא שם נשים כבר הוא ביחוד ויבא לידי עבירה, ולכן תקנו שיספרו זו עם זו כדי שישמע מבחוץ קודם שיכנס ויהיה ביחוד עמהם ואז לא יכנס.

ותקנה זו היא לנשים ולא לאנשים כיון שאם תכנס אשה כשיש שם שני אנשים אין זה יחוד ולא יבואו לידי עבירה^{קכ}.

בגמ' סנהדרין יט. התקין ר' יוסי בציפורי שיהיו נשים מספרות בבית הכסא משום ייחוד, ורש"י שם כ' מספרות זו עם זו וכן הוא ברמב"ם ובמחבר^{קכ}, ומבואר שבאשה אחת אין תקנה שתספר לעצמה, ומסברא היה נראה שאדרבה באשה אחת אם יכנס ויטיח עמה יהא זה יחוד דאורייתא משא"כ בשתי נשים שיחוד עמהם הוא מדרבנן לדעת רוב הפוסקים, ותקנה כדי שלא להכשל באיסור תורה עדיפא. ואולי הרגילות היא לצאת שתיים ותקנה היתה על דבר הרגיל, או אפשר שבאמת צריכות לצאת שתיים לביה"כ^{קכ} וצע"ק.

סעיף יד

לא תלך אשה בשוק ובנה אחריה שמא יתפס בנה ותלך אחריו להחזירו ויתעוללו בה הרשעים שתפסוהו סנהדרין יט. מתקנת ר' יוסי בציפורי משום מעשה שהיה. ומסתמא האידנא שבמציאות החיים לא שייך ד"ז שרי.

^{קכ} א. ה. במשנ"ב סי' ג' סק"ד כ' כשהולכות לביה"כ הקבוע לרבים כמו ביה"כ שבשדה בימיהם או בחצר ביהכנ"ס במדינות אלו וכו' עכ"ל, וא"כ יש נפק"מ לדינא גם לדידן, [ואפשר שהאידנא שיש ביה"כ נפרד לנשים לא חיישי' גם בביהכ"נ] וצ"ע למעשה.

^{קכ} א. ה. ולדעת המחבר בסעי' ה' דהאידנא גם זה אסור צ"ע.

^{קכ} א. ה. ובירושלמי מגילה פ"ד סוף ה"א מנו תקנה זו מתקנות עזרא, ואמרי' הוא התקין שיהיו הנשים מדברות זו עם זו בבית הכסא.

^{קכ} א. ה. היינו כיון שבאחת חיישי' ביותר ליחוד מפני שהוא דאורייתא. ובמשנ"ב סי' ג' סק"ד הביא מפמ"ג א"א סק"ב דמשמע קצת שנכנסין שתי נשים בביה"כ עכ"ד, ואולי משמעותו מדיוק זה.

סעיף טו

אין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר בחצר שיש בו נשים אע"פ שהוא עומד בחוץ שאין אפטרופוס לעריות

איירי גם באופן שאין חשש משום יחוד, מכל מקום יש חומרא במי שהוא שומר בחצר שיש בה נשים ואפילו כשנמצא מבחוץ, ובחלקת מחוקק ס"ק יז כתב דבמה שהוא שומר בקביעות אסור אפילו עומד מבחוץ, וחמור דין זה מדין עסקו עם הנשים כיון שהוא אפטרופוס וממונה עליהם, וכפי כ' בבי"ש ס"ק יז שכיון שהוא שומר בקביעות גרע ממי שעסקו עם הנשים^{קכט}.

למעשה חזינן שבזמנינו מצוי מאד שאיש אחד נמצא עם נשים בקביעות ואין מי שמעורר על כך, ופשוט שצריך להחמיר בזה אבל אפשר להבין טעם למה שאין מוחין על זה, דתפסו לעיקר את דברי הח"מ שמלבד הקביעות האיסור הוא על מי שממונה עליהם ואם אינו נחשב ממונה עליהם לא הוי בכלל האיסור, ולכן נהגי הסעות קבועות של נשים כשאין שם יחוד אף כי קביעות אולי איתא מכל מקום ממונה עליהם ודאי ליתא, וכן שומרים הממונים על אבטחת המוסד גם במקום שהם קבועים אינו ממונה עליהם^{קל}.

ועיקר השאלה היא בבתי ספר תיכוניים ועל תיכוניים שבדרך כלל המנהל הוא איש ונמצא שם כסדר והוי גם קביעות וגם מינוי עליהם בין אם הוא על הצוות ובין על התלמידות, ואולי הצורה שהוא ממונה אינה עליהם מצד מה שהם נשים בדוקא, אלא על צורת העבודה וההתנהלות הנעשית שם ואף שהיא עבודה הנעשית ע"י נשים על זה אין את האיסור, ואכתי צ"ע ליישב המנהג.

סעיף טז

לא ימנה אדם אפטרופוס על ביתו שלא ינהיג אשתו לדבר עבירה

גם כאן הוא אפילו באופן שאין שם יחוד, דכשהאפטרופוס מוציא ומביא בבית יכול לצאת מזה מכשול.

^{קכט} א. ה. אולי כוונתם שבמי שעסקו עם הנשים אין איסור להתעסק עמהם כשאין שם יחוד, והכא יש איסור אף כשאין יחוד מפני שהוא אפטרופוס בקביעות וממונה עליהם.

^{קל} א. ה. היינו שממונה גריע טפי כיון שיש בקרבו הרגשת בעלות ושייכות מצד תפקידו שמתמנה עליהם, אבל שומר במוסד תפקידו הוא להגן עליהם ולא להתמנות עליהם ולכן אין בו יחס כ"כ של שייכות כלפיהם העלול להביא לידי עבירה כשאין יחוד ובפרט כשהוא מבחוץ.

סעיף יז

אסור לת"ח לשכון בחצר שיש בו אלמנה אפילו אינו מתיחד עמה מפני החשד^{קלא} אא"כ אשתו עמו

ובח"מ ס"ק יט ובי"ש ס"ק יח הביאו מח' הרמב"ם והראב"ד פכ"ב איסור"ב הט"ז, דעת הרמב"ם שהאיסור הוא דוקא בקבע והאיסור הוא אפילו בחצרה ול"ד בביתה, והראב"ד סבר שהאיסור הוא אפילו בעראי ודוקא בביתה והיינו אף באופן שאין שם יחוד אסור להתאכסן שם. והמח' היא שלהרמב"ם עיקר החשש הוא מפני הקביעות וכל שהוא קבוע הוי חשד ואסור אפילו אם הוא רק בחצר אבל בעראי שריקלב אפילו בביתה דאין כאן חשד, ולהראב"ד החשד הוא מפני שהוא בביתה ולכן גם עראי אסור אבל בחצר מותר אפילו בקבע.

סעיף יח

אלמנה אסורה לגדל כלב מפני החשד

סעיף יט

לא תקנה אשה עבדים זכרים אפילו קטנים מפני החשד

^{קלא} א. ה. ועיי' בפ' הרד"ל על פרקי דר"א פל"ג או' יז ובהגה' או' ה' בענין אליהו הנביא והאשה הצרפית.

^{קלב} א. ה. שיעור עראי יש ללמוד מדברי המגיד משנה שנתן מקור לרמב"ם להתיר להתאכסן בביתה מהא דעירובין נג: דא"ר יהושע פ"א נתארחתי אצל אלמנה אחת (בגיר' שלפנינו ליתא אלמנה) וכו', ומשמע שהיה זה בביתה ואפ"ה נתארח אצלה ש"מ דדרך עראי מותר אפילו בביתה עכ"ד. ושם בגמ' מבואר שהיה אצלה לכה"פ ג' ימים, חזי' דג' ימים ודאי הוי עראי. ועיי' ט"ז סק"י ומרומי שדה ע"ז כב: ד"ה ולא תשרי.

סעיף כ

מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות מפני שאימות הבנים באות לבית הספר לבניהן ונמצא מתגרה בנשים, וכן אשה לא תלמד קטנים מפני אבותיהם שהם באים בגלל בניהם ונמצאו מתיחדים עמה, ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו

במשנה קידושין פב. לא ילמד אדם רווק סופרים ולא תלמד אשה סופרים רבי אלעזר אומר אף מי שאין לו אשה לא ילמד סופרים. ובגמ' מסתפקי' לר"א אם כוונתו מי שאין לו אשה כלל אבל אם יש לו אשה ואינה שרויה אצלו יכול ללמד, או דלמא שכוונת ר' אלעזר שאף מי שאין אשתו אצלו לא ילמד סופרים והיינו דאפילו יש לו אשה אבל אינה שרויה אצלו לא ילמד, והביאו ראי' מברייטא שאמרו אף מי שיש לו אשה ואינה שרויה אצלו לא ילמד, נמצא שר' אלעזר מחמיר שאפילו אם הוא נשוי ויש לו אשה לא ילמד אם אינה שרויה אצלו.

ומשמעות רש"י והראשונים שמדר"א נשמע לת"ק, שלפי הצד שר"א מחמיר רק במי שאין לו אשה כלל יתפרשו דברי ת"ק שאמר לא ילמד רווק סופרים שרווק היינו שלא נשא אשה מימיו, אבל אם נשא אשה ונתאלמן או נתגרש יכול ללמד ור"א מחמיר כל שאין לו אשה השתא, ולפי הצד שלר"א בעינן שרויה אצלו יתפרשו דברי ת"ק שגם אם אינה שרויה אצלו יכול ללמד אבל בעינן שתהיה לו אשה, ואם אין לו אשה לא ילמד אף אם היה נשוי מימיו, ולמאי דמסקי' שר"א מחמיר דבעינן שתהא שרויה אצלו לת"ק א"צ שרויה אצלו אבל הא בעינן שתהא לו אשה, כך נראה מפשטות הדברים אם כי אפשר שהספק הוא רק לר"א אבל לת"ק רווק הוא דוקא מי שמעולם לא היתה לו אשה וכל מי שהיתה לו אשה אינו נקרא רווק ויכול ללמד קל"ג.

דעת הרמב"ם והשו"ע דבעי' שתהא אשתו בעיר

הרמב"ם פכ"ב מהל' איסור"ב הי"ג כתב שמי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות וכו', וסיים שאין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו. ובמגיד משנה הביא ירושלמי שאמרו שמה שאסר ר' אלעזר ללמד כשאינה שרויה אצלו הוא כשאינה שרויה אצלו באותו מקום, ושמעי' מינה שא"צ שתהא עמו ממש אלא באותו מקום חשיב שרויה אצלו, ולפי"ז פירש ה"ה שהרמב"ם פסק כר"א דשו"ט אליביה בגמ' ומסקי' דבעינן שתהא שרויה אצלו וסמך על הירושלמי ששרויה אצלו הכוונה באותו מקום, ולכך כתב בסוף ההלכה שאין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא אם היא בביתה סגי וזה כהירושלמי ואליבא דר"א. ובהמשך דבריו כתב ה"ה דאפשר שהרמב"ם לא פירש כהירושלמי ושרויה אצלו דקאמר ר' אלעזר הוא אצלו ממש במקום שמלמד שם, ות"ק סבר דאשה בעינן ואין צריך שתהיה עמו ממש, ומה שכתב הרמב"ם שאינה צריכה להיות עמו בבית הספר הוא כת"ק ולא כר"א קל"ד.

קל"ג. א. ה. וכ"נ מתוס' שם שפירשו במשנה שרווק הוא מי שלא נשא אשה מעולם ולא ציינו שהדבר תלוי בספק ומסקנת הגמ' לר"א, אבל מל' רש"י קצת נראה דתליא הא בהא, שבגמ' פירש שלפי הצד שר"א אוסר במי שהיתה לו אשה ומתה כ' שת"ק מתיר אפילו בזה, אלא שבמשנה כתב רווק פנוי בלא אשה ומשמע בלא אשה האידנא אבל נשא מימיו וגם בזה אוסר ת"ק, ואם דעת ת"ק תלויה בר"א כן הוא לפי מסקנת הגמ'.

קל"ד. א. ה. עיי' להלן בדברי הבית שמואל ס"ק יט, ומהלך הדברים הוא שבפשטות נקט המגיד משנה שהרמב"ם כר' אלעזר ממה שהסתפקו בגמ' אליביה, ושוב כ' שאפשר לומר שמה שנסתפקו בגמ' לר' אלעזר הוא משום שיש נפק"מ לת"ק ולהלכה יש לפסוק כסתם משנה וכת"ק, וסיים המגיד משנה שגם להרמב"ם אפשר לומר שפסק כת"ק ולא ביאר להדיא איך יתפרשו סוף דברי הרמב"ם שכ' שאינה צריכה להיות שרויה עמו אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו, והיה אפשר לומר שאם לר' אלעזר בעי' עמו ממש הרי לת"ק סגי כשהיא בעיר אבל יותר מזה לא, אלא שמדברי הבית שמואל שכ' שסמכו על ה"ה שפסק כת"ק ומהני גם אם אינה עמו בעיר יש ללמוד שלפי מאי דמסקי' ה"ה דאפשר לפרש כך גם דברי הרמב"ם צריך לפרש שהיא בביתה והוא מלמד במקומו הוא אפילו חוץ לעיר, רק שהבית שמואל עצמו פירש דברים

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף כ

נה

דעת המגיד משנה שא"צ שתהיה אשתו בעיר

בבית שמואל ס"ק יט למד שהמחבר פסק כר' אלעזר שצריך שתהיה לו אשה שרויה עמו והוא כה"ה בריש דבריו, ואם היא עמו בעיר ש"ד כדסיים שאינה צריכה להיות עמו בבית הספר, וכ' הבי"ש שהמגיד משנה פסק כת"ק דדוקא רווק שלא היתה לו אשה אסור ובוזה יישב מה שתמה הבית הילל (יו"ד סי' רמה) על מה שנהגו היתר ללמד בקהילות אחרות ואין נשותיהם עמהם, וכ' הבי"ש שסומכים על סברת המגיד. ורעק"א העיר שמדברי הבית שמואל נראה שפירש דברי ה"ה לת"ק שדוקא רווק שלא היתה לו אשה מעולם אסור ללמד ואם היה נשוי שרי אפילו אם השתא אין לו, וזה אינו דגם להמגיד משנה אי פסקי' כת"ק הוא לפי מה שהחמיר ר' אלעזר והיינו שלר"א מסקי' דבעינן אשתו שרויה עמו ולת"ק לפי"ז א"צ שרויה עמו אבל אשה מיהא בעינן. אמנם משמעות הדברים היא שהבית שמואל כתב להתיר מלמדים היוצאים ללמד במקום אחר שאין נשותיהם עמהם ולא כ' היתר במלמדים שאין להם אשה כלל, ולכן צריך לפרש דבריו שהרב המגיד שפסק כת"ק הוא שהאיסור במי שלא היתה לו אשה בשעה שמלמד ואין כוונתו שלת"ק האיסור הוא במי שלא היתה לו אשה מעולם, רק במי שאין לו כשמלמד וע'.

ונמצא שלדעת המחבר להלכה אסור לאיש ללמד אא"כ אשתו עמו בעיר, ולהמגיד משנה כל שיש לו אשה מותר ללמד קטנים אף אם אינה בעיר וע"ז סמכו העולם שיוצאים מעירם ללמד במקומות אחרים אף כשאין נשותיהם עמהם.

איש המלמד תינוקות

האחרונים עמדו על שינוי הלשון בין תחילת ההלכה לסופה, שלגבי איש המלמד קטנים כתבו הרמב"ם והמחבר שהאיסור הוא משום שנמצא מתגרה בנשים, ולגבי אשה המלמדת סופרים כתבו שכשבאים האנשים נמצאו מתיחדים עמה, וביארו בכמה אופנים.

דעת הב"ח ודעימיה שגם בדליכא יחוד אסור משום גירוי

הב"ח באו' י' הח"מ והבי"ש ס"ק כא כתבו שבאיש יש ב' טעמים לאסור ללמד, הא' משום יחוד כמו באשה והב' משום שמתגרה בנשים הבאות עם הקטנים, וטעמא דגירוי שייך ביותר כיון שגם באופנים שאין בהם יחוד עדיין אסור משום שמתגרה, ומש"ה כתבו הרמב"ם והמחבר טעמא דמתגרה שהוא סיבה לאיסור בכל גווני ואם אשתו עמו בביתה מהני לזה דכיון שיש לו פת בסלו שהיא מזומנת לו שוב אינו מתגרה כ"כ, משא"כ באשה המלמדת סופרים ל"ש בה טעמא דגירוי רק יחוד.

והא דאין יחוד כתב הב"ח שהוא מפני שהאיש מלמד בבית הספר ושם יש כמה כתות של לומדים ואין שם יחוד, מה שאין כן אשה שמלמדת בביתה והיא נמצאת שם לבדה איכא יחוד, ובח"מ ס"ק כא ציין לדבריו ואפשר שפירש כוותיה. ולדבריהם אין היתר לאיש אפילו נשוי ללמד שלא בבית הספר אא"כ אשתו או שומר אחר עמו ממש דליכא חשש יחוד.

ובבית שמואל ס"ק כא כתב כדברי הב"ח שאפילו אם ליכא יחוד אסור לאיש שאינו נשוי ללמד משום גירוי. ובס"ק כב הביא דברי הכס"מ בפ"ב מהל' ת"ת ה"ד לחלק בין איש לאשה דבאיש ליכא יחוד משום ששאשתו נמצאת בביתו והוי אשתו משמרתו, מה שאין כן באיש שדרך האנשים לצאת מהעיר אין שמירה של בעלה בעיר

כפשוטן שהרמב"ם פסק כר"א וכהירושלמי דבעיר מהני וחוז' לעיר אסור, אבל למאי דכ' המגיד משנה לפרש כן גם ברמב"ם צ"ל שהוא אפילו חוץ לעיר, ואם כן יש נפק"מ אם פסק הרמב"ם כת"ק או כר"א.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף כ

נו

ולכן לא תלמד, והיינו כיון שאינה יכולה לקבוע ללמד קטנים בביתה דהרבה פעמים אין לה שמירת בעלה דאינו בעיר והוי יחוד, ומבואר מדבריו ששמירת בעל על אשתו היא כשמירת אשה על בעלה אלא שהבעל אינו בעיר ולכן אי אפשר לסמוך על שמירתו אבל אשה נמצאת בביתה והוי שמירה על הבעל, ונמצא שאם אשה נמצאת בעיר הו"ל אשתו משמרתו, ובבית שמואל כ' שזה משום שהיא יכולה לבא אליו בכל עת, ועיי' להלן. ועכ"פ מתבאר מדבריו שאשתו בעיר מהני לא רק לענין שאינו מתגרה בנשים אלא גם לענין שאינו חושש משום יחוד, ולכן גם אם אינו בבית הספר מותר לאיש שאשתו בעיר ללמד סופרים דליכא יחוד וליכא גירוי.

דעת הפרישה שהאיסור הוא רק משום יחוד

ובפרישה ס"ק כה כתב שהכל משום יחוד הוא, ובאנשים שייך לומר מתגרה שהוא מתגרה לעבור עבירה עם הנשים, ובנשים ל"ש לומר גירוי דאי"ז תלוי בה רק היחוד תלוי בה שהיא מכינה עצמה לזה ולכן אמרו בה לשון יחוד. ולדבריו במקום שאין יחוד אין איסור גם לאנשים ללמד כיון שאין איסור במה שיכול לבא לידי גירוי גרידא רק במקום שאפשר לבא מזה לעבירה השתא.

אשה המלמדת קטנים

בב"ח או' י' כתב שבאשה המלמדת בביתה איכא חששא דיחוד כשאין בעלה עמה ולכן כתבו הרמב"ם והמחבר טעם האיסור משום יחוד, וכ"כ בח"מ ס"ק כא, ונראה מדבריו שהאיסור הוא רק כשאין בעלה בעיר אבל אם הוא בעיר מותרת ללמד סופרים אף אם אינו עמה ממש דבעלה בעיר הוי שמירה כמו שנתבאר בסעי' ג', וכן מפורש בדרישה ס"ק כה.

אבל הבית שמואל ס"ק כב הביא מדברי הכס"מ בהל' ת"ת פ"ב ה"ד שכתב שאסור לאשה ללמד סופרים אף אם היא נשואה כיון שאין דרך איש להיות בביתו ואין לה היתר בעלה בעיר ברוב הזמנים, ולפי זה כתב הבי"ש שגם בשעה שהוא בעיר אסור לה ללמד כיון שדרכו ליסע למקום אחר, והיינו שהאיסור הוא איסור על עצם המלמדות של אשה [באופן קבוע] דכיון שאין לה היתר בעלה בעיר בקביעות אי אפשר לסמוך על כך שבשעה שהוא בעיר תלמד וכשיצא ממנה לא תלמד.

והט"ז ביו"ד סי' רמה סק"ז כ' שאם הבעל עמה ממש באותו בית מותר לאשה ללמד באותו זמן, אבל אם אינו בבית אפילו הוא בעיר אסור, וטעמו דגם באשה שייך שתתגרה באנשים הבאים אצלה, רק שאותם אנשים המביאים בניהם לא יתגרו כיון שנשותיהם שם ויש להם פת בסלם, אבל האשה אף שבעלה בעיר אין לה פת בסלה דאין דרכה לתבוע את בעלה ואם יארע שיבא אליה מי שאין לו אשה נמצאו שניהם אין להם פת בסלם ויתיחדו עי"ז, ואם הבעל שם בבית אין יחוד כלל ואפילו תתגרה לא יהא יחוד, והבית שמואל חלק על דבריו כיון שלסברת הכס"מ האיסור הוא גם אם בעלה בבית משום שדרכו לצאת מהעיר ואסור לעולם גם אם ארע שהוא בעיר או אפילו בבית.

המנהג בזמנינו

בזמן הזה חזינן שמקילים בהלכה זו ואין מונעים לא מאיש שאינו נשוי ללמד תינוקות ולא מאשה ללמד קטנים, וצריך להסביר את הדבר.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף כ

נז

מלמד נשוי שאשתו אינה עמו בעיר, כבר כתב הבית שמואל שאפשר לסמוך על המגיד משנה שכל שהוא נשוי לא חיישי' לגירוי אף אם אשתו אינה מזומנת לו להדיא, ולכן מלמדים יוצאים מעיר לעיר כדי ללמד ואפילו במקומות שאפשר לחוש לגירוי לא חיישי' כיון שהם נשואים.

במלמד רווק שלא נשא אשה מעולם גם לא מצאנו שהקפידו על זה, וצ"ל שכל המציאות של האיסור היתה באופן שמלמד לבדו [או אפילו כמו שכתב הב"ח שיש כמה כתות כת לומדי מקרא כת לומדי משנה וכת לומדי גמרא אבל לא היה זה במקום המוני מאד רק היו כמה וכמה אנשים באופן המציל מיחוד ועדיין יש לחוש לגירוי], והאידנא בבתי התלמוד תורה שאוכלוסייה מרובים אין לחוש גם לגירוי דהוי כמו רשות הרבים שאין בה איסור משום גירוי משום כמות האנשים ועיסוקיהם וה"נ כשבאים הרבה מאד אנשים ונשים אין מתגרה אף באותם המביאות את ילדיהן למלמד, ויש מי שמחמיר בבית ספר שכולו רווקים (וזה שכיח בקייטנות וכדו') אבל אין טעם לחלק בזה דאי נקטי' שאין מתגרה כשנמצאים שם רבים ל"ש רווק אחד ל"ש כמה וכמה.

ובאשה המלמדת קטנים ל"ש מתגרה רק יחוד, ולכן לא מיבעי אם מלמדת בבית ספר וכדו' שאין בזה אפילו גירוי באנשים כ"ש דלאשה שרי, אלא גם במקומות קטנים יותר כמו גני ילדים וכדו' אין לאסור כיון שהם מקומות שלא שייך בהם יחוד מפני הפיקוח ואנשי צוות הנכנסים ויוצאים שם כסדר ואין שם יחוד דומיא דבית הספר שכתב הב"ח קלה.

ומה שצריך לדון הוא בנשים שיש להן בביתן גן פרטי או מטפלות דבבית שייך יחוד והוא בכלל אשה לא תלמד סופרים. והנה עיקר הטעם לאסור לגמרי הוא משום סברת הכס"מ שדרך האנשים לצאת מהעיר, ויש מקום גדול לומר שבזמנינו אין דרך לצאת מהעיר כסדר דאין צורת המסחר והעסקים כמו שהיתה בזמנם ומי שמקום לימודו או עבודתו בעיר אין דרכו לצאת ממנה, ומש"ה יש היתר בעלה בעיר בזמנים שבהם הוא נמצא ואין את עיקר האיסור, אם כי כשיודעת שיצא מהעיר צריכה להזהר או להעמיד שומר כדי שלא תתיחד עם האבות הבאים עם ילדיהן, וכמו כן אפשר בהחלט לצדד שאם הבעל נמצא בעיר רק בשעות שבהן מגיעים להכניס ולהוציא את הילדים גם כן יש היתר ללמד כיון שלא תבא עמהם לידי יחוד.

ובאותן נשים המלמדות בביתן ובעליהן אינם נמצאים בעיר לא מצאנו בפוסקים שעמדו ע"ז, וצריך למצוא חיזוק גדול למה שהעולם לא מקפידים על כך, ואם כי נאמרו כמה סברות לקולא בזה קלי מכל מקום עדיין אין כאן היתר מרווח.

קלה א. ה. ועיי' קובץ תשובות מהגרש"א זיע"א ח"ג סי' קפח ונראה שהנדון שם הוא לגבי מורות המלמדות בנות אי חיישי' למה שהאבות מביאים את בנותיהם, וכתב שאין זה מדרך האבות להביא ילדותיהם לבית הספר, וכן כשמגיעים בהסעה אין חשש כ"כ דעיקר החשש הוא שכמה וכמה אבות מביאים את ילדיהם (ק"ק מסבא להבין חילוק בזה, ואולי הכוונה שאין אחד קבוע המביא וממילא אין לחוש שמא יבואו להתיחד עמה מאחר שאינם מכירים כ"כ), וכן בבית ספר ציבורי שרבים נכנסים ויוצאים בו לא גזרו ע"ש, ושמעי' מכ"ז צדדי היתר בכמה אופנים גם לנשים המלמדות קטנים. וכע"ז כתב באגרות משה יו"ד ח"ג סי' עג לסמוך להתיר לימוד נשים בבית ספר עיי"ש.

קלי א. ה. יש שאומרים שדוקא אם האשה מלמדת את הקטנים אבל מטפלת שאינה מלמדת אינה בכלל הגזירה וגן פרטי בקטנים כ"כ אינו בכלל ללמד, וד"ז צריך עיון מגמרא ומסבא. עוד צדדי היתר העלו שהאידנא מה שהאבות מביאים את ילדיהם אינו מוחלט מה שאין כן בזמן התקנה האבות היו מביאים את ילדיהם באופן קבוע, או אפ"ל שהתקנה היתה על אופן שבהם האב המביא את בנו נכנס לתוך הבית של האשה המלמדת [וכן מדויק מל' המחבר ונמצאו מתיחדים עמה ולא כ' שיבואו לידי יחוד] והאידנא הוא עומד בפתח הבית ואינו נכנס, וד"ז צריך מקור נאמן. עוד ראיתי בהערות מהגרש"א שליט"א שכ' שהל' במשנה היא לא ילמד ולא ל' איסור מוחלט וסמכו על זה שהיא רק הנהגה ולא תקנה גזירה. ועוד יתכן לומר דנתבאר שבזמנינו אין דרך האנשים לצאת מהעיר ולכן יש היתר למי שבעלה בעיר, ולפי"ז אפשר שאין זה רק היתר על מי שהבעל נמצא בעיר אלא מאחר שהאידנא הצורה היא שהאנשים שנמצאים בעיר הרי טעם הגזירה לא שייך באופן כללי ואם כן אין גזירה כלל בצורת החיים בזמן הזה, וכיון שאין גזירה גם מי שבעלה יוצא מהעיר באופן קבוע אין לה איסור ללמד דאת הגזירה ליכא, ורק עליה לזיזת מיחוד עם האבות כשאר אופני יחוד השייכים במי שאין בעלה בעיר, אבל את עיקר הגזירה ליכא ואהא סמכי' ועיי'.

שיעורים מהגרש"ז אולמן שליט"א

סימן כב סעיף כ

נח

אשתו בעיר

מדברי הבית שמואל ע"פ הכס"מ מתבאר שמי שאין לו אשה בעיר לא ילמד סופרים מפני הפעמים שיכול להיות שיתיחד עם הנשים המביאות את בניהם לבית הספר, ואם יש לו אשה בעיר מותר דלא הוי יחוד, ושמעין מינה שאפילו אם אותם נשים המביאות את בניהם יהיו עמו במקום יחוד אין איסור על יחוד זה כיון שאשתו בעיר דהא אינה צריכה להיות שרויה עמו בבית הספר אלא היא בבית והוא מלמד במקומו. ונלמד מזה חידוש גדול לדינא דמה שאשתו עמו בעיר מהני להצילו מיחוד אף שאינה עמו ממש ורק אם הוא בעיר אחרת אסור.

והנה, דין אשתו משמרתו הוא מפורש במתני' דשלהי עשרה יוחסין ובעלה בעיר נתפרש בגמ', אבל להתיר כשאשתו בעיר אין לזה מקור מפורש, אלא שלפי מה שנתבאר בסעי' ה' שגם אמו ואחותו מהני להיות שומרים על היחוד יש לשאול א"כ מאי רבותא דמתני' באשתו משמרתו, ובעל כרחך ששמירת אמו בתו ואחותו היא ככל שמירה דעלמא דבעי' שיהא השומר עמו ממש, ושמירת אשתו היא גם אם אינה עמו ממש והיינו רבותא דאשתו משמרתו.

ומה שמועילה שמירת אשתו כתב בבית שמואל שהוא משום שבכל עת תבא אליו, והיינו שגם כשאינה במקומו דעתה עליו וחוששת מפני מעשיו שם ועלולה לבא בכל עת, והבי"ש סבר דעד כדי כך מועילה שמירתה שאם הם בעיר אחת יכולה לבא אליו ולכן לא הוי יחוד. ומה"ט נמי גם אי לא נקטי' כהבית שמואל כולי האי שאשתו בעיר שרי, אבל הא מיהא אם היא נמצאת במקומו ואינה עמו כגון שיצאה מהבית למקום קרוב גם הוי שמירה כיון שיודעת עליו ויכולה לחזור, מה שאין כן בשאר שומרים שצריך שיהיו עמו בבית. וכמו כן שמירת אשתו לכו"ע מועילה בלילה או בדרך שאם אשתו משמרתו א"צ עוד שמירה כיון ששמירתה היא גם כשאינה עמו ממש כגון שישנה [או בדרך אם צריכה לצאת] ואין לחוש לאותם רגעים שאינה שומרת בפועל.

והחילוק בין שמירת אשתו לבין היתר בעלה בעיר הוא שבבעלה בעיר ההיתר הוא [להלכה] גם אם אינו ידוע היכן היא נמצאת או שאינו יכול לבא אליה כל שהוא נמצא בעיר, מה שאין כן באשתו בעיר השמירה היא מפני מה שהיא יכולה לבא אליו ולכן מהני רק אם היא יודעת היכן מקומו ושייך שתבא אליו, אבל אם אינה יכולה לבא אליו ל"מ דאין ההיתר מפני הרגשתו ופחדו אלא מפני שמירתה עליו גם כשאינה לידו ואם אין לה אפשרות לשמור לא מהני.

והלכה למעשה, לא סמכין להתיר יחוד אם היא נמצאת בעיר, אבל אם היא במקום קרוב שאפשר שתבא אליו שרי אף שאינה עמו ממש.